Informatīvais ziņojums
Par makroekonomisko situāciju valstī

RĪGA
2010.gada jūlijs

Ievads

Ekonomikas ministrija sadarbībā ar Finanšu ministriju ir sagatavojusi devīto informatīvo ziņojumu par makroekonomisko situāciju valstī.

Ziņojums sagatavots, pamatojoties uz Ministru kabineta 2008.gada 15.aprīļa sēdes protokola 43§ 6.punktu, kas uzdod Ekonomikas ministrijai sadarbībā ar Finanšu ministriju līdz 2008.gada 15.jūnijam un turpmāk reizi divos mēnešos iesniegt kārtējo ziņojumu Ministru kabinetā par makroekonomisko situāciju valstī. Ziņojuma iesniegšanas termiņi ir precizēti Ministru prezidenta Valda Dombrovska 2009.gada 16.oktobra rezolūcijā Nr. 12/SAN-1005/21380, kas uzdod sagatavot kārtējo informatīvo ziņojumu līdz 2009.gada 29.decembrim un nākamos reizi trīs mēnešos.

Saskaņā ar 2008.gada 12.decembra sēdes protokola Nr.94 88§ 2.punktu, Ekonomikas ministrija, sagatavojot kārtējo ziņojumu, ir iekļāvusi arī nozares ražotāju un pakalpojumu sniedzēju asociāciju prognozes, kā arī atbilstoši 2009.gada 31.marta sēdes protokola Nr.22 29§ 2.punktam Ekonomikas ministrija sadarbībā ar iesaistītajām institūcijām ir papildinājusi ziņojumu ar ekonomikas attīstības prognozēm 2011.gadam.

Ziņojumam ir 8 nodaļas – ārējā ekonomiskā vide, tekošās situācijas raksturojums reālajā, ārējā un finanšu sektorā, tendences darba tirgū, informācija par inflācijas procesiem valstī, kā arī ekonomiskās attīstības prognozes.

Visa skaitliskā informācija un dati, izņemot īpaši norādītajos gadījumos, ir ņemti no Latvijas Republikas Centrālās statistikas pārvaldes vai Eurostat datu bāzes. Latvijas Bankas un Finanšu un kapitāla tirgus komisijas dati ir izmantoti maksājumu bilances un monetāro rādītāju aprakstā. Finanšu ministrijas un Valsts kases dati izmantoti valdības finanšu raksturojumā.

Saturs

Attēlu un tabulu saraksts 5
Ekonomiskais stāvoklis: īss kopsavilkums 7
1. Ārējā ekonomiskā vide 9
2. Produkcijas izlaide 12
3. Pieprasījums 26
4. Ārējais sektors 31
5. Finanšu sektors 35
6. Darba tirgus 41
7. Cenas 43
8. Prognozes 50

Saīsinājumi

ASV	Amerikas Savienotās Valstis
ĀTI	Ārvalstu tiešās investīcijas
CSP	Centrālā statistikas pārvalde
EE	Igaunija
EM	Ekonomikas ministrija
ES	Eiropas Savienība
EUR	eiro, oficiālā Eiropas Savienības naudas vienība
EU27	Eiropas Savienība (visas 27 dalībvalstis)
FKTK	Finanšu un kapitāla tirgus komisija
IKP	iekšzemes kopprodukts
HICP	saskaņotais patēriņa cenu indekss
LR	Latvijas Republika
Ls	lats
LT	Lietuva
LV	Latvija
MK	Ministru kabinets
NVA	Nodarbinātības Valsts aģentūra
NVS	Neatkarīga Valstu Sadraudzība
PCI	patēriņa cenu indekss
PVN	pievienotās vērtības nodoklis
RCI	ražotāju cenu indekss
VCI	ražotāju cenu indekss vietējā tirgū realizētajai produkcijai
VID	Valsts ieņēmumu dienests
XCI	ražotāju cenu indekss eksportētajai produkcijai

Attēlu un tabulu saraksts

Attēlu un tabulu saraksts **5**

Kopsavilkums **7**

1. Ārējā ekonomiskā vide **9**

1.1.tabula. IKP dinamika valstīs 11

2. Produkcijas izlaide **12**

2.1.tabula. IKP dinamika 15

2.1.attēls. IKP dinamika pa ceturkšņiem 15

2.2. attēls. Ekonomikas sentimenta indekss 15

2.3.attēls. Mazumtirdzniecība 16

2.4.attēls. Mazumtirdzniecības konfidences rādītājs 16

2.5.attēls. Būvniecību raksturojošie rādītāji 17

2.6.attēls. Kravu apgrozījums 17

2.7.attēls. Apstrādes rūpniecības produkcijas fiziskā apjoma indekss 18

2.8.attēls. Rūpniecības konfidences rādītājs 18

2.9.attēls. Jaunie pasūtījumi apstrādes rūpniecībā 19

2.10.attēls. Apstrādes rūpniecību raksturojošie rādītāji 20

2.12.attēls. Pārtikas un dzērienu ražošanu raksturojošie rādītāji 20

2.13.attēls. Vieglo rūpniecību raksturojoši rādītāji 21

2.14.attēls. Kokapstrādi raksturojoši rādītāji 21

2.15.attēls. Papīra ražošanu un izdevējdarbību raksturojoši rādītāji 22

2.16.attēls. Ķīmisko rūpniecību un tās saskarnozares raksturojoši rādītāji 22

2.17.attēls. Nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošanu raksturojoši rādītāji 23

2.18.attēls. Metāla un gatavo metāla izstrādājumu ražošanu raksturojoši rādītāji 23

2.19.attēls. Elektrisko un optisko iekārtu ražošanu raksturojoši rādītāji 24

2.20.attēls. Mašīnu un iekārtu ražošanu raksturojoši rādītāji 24

2.21.attēls. Transporta līdzekļu ražošanu raksturojoši rādītāji 25

3. Pieprasījums **26**

3.1.tabula. IKP no izlietojuma puses 28

3.1.attēls. Privātā patēriņa izmaiņas pa ceturkšņiem 29

3.2.attēls. Sabiedriskā patēriņa izmaiņas pa ceturkšņiem 29

3.3.attēls. Investīcijas pamatlīdzekļos pa ceturkšņiem 29

3.4.attēls. Preču un pakalpojumu eksports pa ceturkšņiem 30

3.5.attēls. Preču un pakalpojumu imports pa ceturkšņiem 30

4. Ārējais sektors **31**

4.1.attēls. Preču eksports un imports pa mēnešiem 33

4.2.attēls. Pakalpojumu eksports un imports pa mēnešiem 33

4.3.attēls. Maksājumu bilance pa ceturkšņiem 34

4.4.attēls. Lata reālā efektīvā kursa indekss 34

5. Finanšu sektors **35**
5.1.attēls. Valsts konsolidētā kopbudžeta finansiālie rādītāji 39
5.2.attēls. Nodokļu ieņēmumi 39
5.3.attēls. Rezidentu finanšu iestādēm, nefinanšu sabiedrībām un mājsaimniecībām izsniegtie kredīti 40
5.5.attēls. Vidējās svērtās % likmes izsniegtajiem kredītiem 40
6. Darba tirgus **41**
6.1.attēls. Darba tirgu raksturojoši rādītāji 42
7. Cenas **43**
7.1.attēls. Patēriņa cenu pārmaiņas 45
7.1.tabula. Patēriņa cenu pārmaiņas pa mēnešiem 45
7.2.attēls. Patēriņa cenu indekss grupās un apakšgrupās 46
7.3.attēls. Atsevišķu preču un pakalpojumu grupu ietekme uz kopējo patēriņa cenu indeksu 47
7.4.attēls. Saskaņotais patēriņa cenu indekss pa mēnešiem 48
7.5.attēls. Ražotāju cenu pārmaiņas 48
7.6.attēls. Ražotāju cenu dinamika apstrādes rūpniecībā 48
7.7.attēls. Patēriņa cenu, ražotāju cenu un tirgus pakalpojumu pievienotās vērtības deflatora izmaiņas 49
8. Prognozes **50**
8.1.attēls. IKP no izlietojuma puses 50
8.2.attēls. Nozaru attīstības tendences 51
8.1.tabula. IKP dinamika, % pret iepriekšējo gadu 52
8.3.attēls. Darba tirgus attīstības tendences 54
8.4.attēls. 12 mēnešu inflācija 55

Ekonomiskais stāvoklis: īss kopsavilkums

Statistikas dati liecina, ka straujā ekonomiskā lejupslīde Latvijā ir apturēta. IKP 2010.gada 1.ceturkšņa novērtējums uzrāda pieaugumu par 0,3%, salīdzinājumā ar iepriekšējo ceturksni pēc sezonāli izlīdzinātiem datiem.

Situācija ir uzlabojusies lielā mērā pateicoties eksporta pieaugumam. Latvijas preču un pakalpojumu eksporta apjoms šī gada 1.ceturksnī bija par 4,6% lielāks nekā 2009.gada 1.ceturksnī. Imports tajā pašā laikā saruka par 2,7%. Latvijas eksporta – importa bilance ir līdzsvarojusies un deficīts ir saglabājies 0,2% līmenī no IKP.

Savukārt iekšējais pieprasījums saglabājās zemā līmenī. 2010.gada 1.ceturksnī tas ir par 9% mazāks nekā pirms gada. Arī privātais patēriņš 2010.gada 1.ceturksnī bija zemāks nekā 2009.gada atbilstošā periodā, tomēr tas pieauga salīdzinājumā ar 2009.gada 4.ceturksni pēc sezonāli izlīdzinātiem datiem.

Vienīgā iekšējā pieprasījuma komponente, kas 2010.gadā turpina samazināties ir investīcijas. To galvenokārt ietekmē joprojām zemā ražošanas jaudu noslodze, banku ļoti piesardzīga uzņēmēju kreditēšana.

Uzlabojoties situācijai pasaules ekonomikā un palielinoties ārējam pieprasījumam, 2010.gada 1.ceturksnī jau ir vērojama tendence, ka tā saucamajās tirgojamās nozarēs izlaides apjomi pārsniedz iepriekšējā gada 1.ceturkšņa līmeni. Apstrādes rūpniecība ir pieaugusi par 6,8%, transporta un sakaru nozare par 2,3%, primārās nozares par 5,9 procentiem.

Vairumā pakalpojumu nozaru izlaides apjoms vēl nedaudz atpaliek no 2009.gada 1.ceturkšņa līmeņa, it īpaši sabiedrisko pakalpojumu nozarē. Tomēr, dažās pakalpojumu nozarēs situācija pakāpeniski turpina uzlaboties un, salīdzinājumā ar 2009.gada 4.ceturksni, pēc sezonāli izlīdzinātiem datiem ir vērojams apjomu pieaugums, piemēram, tirdzniecībā. Par situācijas uzlabošanos liecina arī mazumtirdzniecības apgrozījuma pieaugums 2010.gada pirmajos mēnešos.

Konjunktūras apsekojumu rezultāti liecina, ka uzņēmēju novērtējums par turpmākās izaugsmes iespējām turpina uzlaboties. Pēdējos mēnešos stabili pieaug Latvijas ekonomikas sentimenta indekss. Tāpat uzlabojums ir vērojams gan rūpniecības, mazumtirdzniecības, būvniecības, pakalpojumu un patērētāju konfidences rādītājos.

Pozitīvas tendences ir vērojamas arī darba tirgū. Jau tagad, īpaši uz eksportu orientētās nozarēs, palielinās pieprasījums pēc atbilstoši kvalificēta darbaspēka. Ja marta beigās NVA bija reģistrēti 194 tūkstoši bezdarbnieku, tad līdz jūnija beigām reģistrēto bezdarbnieku skaits ir samazinājies par 17 tūkst.

Tomēr kopumā situācija darba tirgū ir saspringta. Kopumā 2010.gadā nodarbināto skaits samazināsies (par 6,5%). Lai gan pieprasījums pēc darbaspēka saruks, bezdarba rādītāji 2010.gadā vairs nepasliktināsies, jo samazināsies ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits. Situācija darba tirgū stabilizēties 2011.gadā, kad sagaidāms nodarbināto skaita pieaugums, bet tas būs mērenākos tempos nekā izaugsme, jo izlaides pieaugums balstīsies ne tikai uz nodarbināto skaita palielinājumu, bet arī uz produktivitātes kāpumu.

2010.gada maijā cenas bija par 2,3% zemākas nekā pirms gada, taču jau kopš 2010.gada marta cenu izmaiņu dinamika vairs neliecina par deflācijas turpināšanos, kas bija raksturīga 2009.gada otrajā pusē, jo privātais patēriņš vairs nesamazinās un tas vairs nav faktors, kas var būtiski noteikt kopējā cenu līmeņa turpmāku samazināšanos. Lielāka ietekme uz vidējo cenu līmeni var būt ārējiem faktoriem, kas saistīti ar izmaiņām pārtikas un degvielas cenās. Tāpēc pēc sezonālā cenu samazinājuma, kas gaidāms vasaras mēnešos, rudenī var sekot cenu palielinājums un gada cenu kopīgās izmaiņas var būt tuvu nullei. Tomēr gada vidējais cenu līmenis 2010.gadā būs vismaz par 2 – 2,2% zemāks nekā vidēji 2009.gadā, jo to nosaka cenu samazinājums iepriekšējā gada otrajā pusē.

Saglabājoties iepriekšminētajām pozitīvajām tendencēm (eksporta pieaugums, pakāpenisks privātā patēriņa palielinājums, situācijas stabilizēšanās darba tirgū, u.c.) EM prognozē, ka, salīdzinot ar iepriekšējiem ceturkšņiem, IKP pakāpeniski pieaugs. Tomēr kopumā 2010.gadā IKP līmenis būs par 3% zemāks nekā 2009.gadā, jo jāņem vērā, ka izaugsme atsākas no ļoti zema punkta.

Ekonomikas augšupeja Latvijā var atsākties 2011.gadā ar nosacījumu, ka pasaules finanšu tirgi būs pilnībā stabilizējušies un atjaunosies kreditēšana, kas dotu pozitīvu stimulu kā pašmāju uzņēmējiem, tā arī nodrošinās ārējā pieprasījuma pakāpenisku pieaugumu preču un pakalpojumu eksporta partnervalstīs. Tādējādi 2011.gadā sagaidāma uz eksportu orientēto nozaru straujāka attīstība. Tajā pašā laikā atjaunojoties iekšzemes pieprasījumam, paredzams, ka pozitīvas izaugsmes tendences būs vērojamas arī uz iekšējo tirgu vērstās nozarēs. Ekonomikas ministrija prognozē 2011.gadā IKP pieaugums par 3%, salīdzinot ar 2010.gadu.

1. Ārējā ekonomiskā vide

Pasaules ekonomikas atveseļošanās ir bijusi straujāka nekā iepriekš prognozēts, tomēr reģionāli izaugsme nav vienmērīga, straujāka – vairumā augošo jaunattīstības un attīstības ekonomiku. Svarīga loma atveseļošanās procesā ir atbalstošu stimulējošu politiku nodrošināšanai. Monetārā politika ir bijusi ļoti ekspansīva, un to balstīja netradicionāla likviditātes nodrošināšana. Arī fiskālā politika nodrošināja nozīmīgu stimulu dziļās lejupslīdes laikā.

Pasaules nozīmīgākajās attīstības valstīs un vairākās attīstītajās ekonomikās jau 2009.gada vidū sāka iezīmēties pozitīvas attīstības tendences. Pēc straujā ekonomisko aktivitāšu krituma, arī Centrālās un Austrumeiropas valstīs ekonomiskā situācija pakāpeniski uzlabojas. Ekonomisko aktivitāšu palielināšanos lielā mērā veicināja monetārās un fiskālās politikas stimuli, kas tika ieviesti jau recesijas sākumposmā, pozitīvas krājumu cikla izmaiņas, kā arī patērētāju un uzņēmēju konfidences uzlabošanās un pasaules tirdzniecības atveseļošanās.

ES-27 dalībvalstīs 2010.gada 1.ceturksnī, salīdzinot ar 2009.gada 1.ceturksni, IKP pieauga par 0,6%. Savukārt, salīdzinot ar 2009.gada 4.ceturksni, IKP pieauga par 0,2 procentiem (pēc sezonāli izlīdzinātiem datiem).

Eiropas lielāko ekonomiku atveseļošanas pamatā bija apjomīgu makroekonomisko stimulu ieviešana jau krīzes sākumposmā, tomēr jāatzīmē, ka joprojām privātais patēriņš ir relatīvi zemā līmenī. Tajā pašā laikā lieli tekošo kontu deficīti un fiskālā nesabalansētība bremzē vairāku mazo ES-15 valstu atveseļošanos, kas negatīvi ietekmē arī pārējo reģiona valstu attīstības iespējas.

Salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgajiem ceturkšņiem, gandrīz pusei ES dalībvalstu IKP ir zemākā līmenī, tomēr, salīdzinot ar iepriekšējo ceturksni, lielākajā daļā valstu (tajā skaitā Lielbritānijā, Francijā, Vācijā, Zviedrijā, Dānijā, Čehijā u.c.) IKP pieaug jau vairākus ceturkšņus pēc kārtas. Tomēr vairākās valstīs IKP, lai arī lēnākos tempos, turpina samazināties. 2010.gada 1.ceturksnī, salīdzinot ar iepriekšējo ceturksni, IKP samazinājās Grieķijā, Slovēnijā, Somijā, Rumānijā, Kiprā, Austrijā, u.c.

2010.gada 1.ceturksnī, līdzīgi kā Latvijā, arī Lietuvā un Igaunijā IKP krituma tempi turpināja mazināties. Salīdzinot ar 2009.gada 1.ceturksni, Lietuvā IKP bija par 2,8%, bet Igaunijā – par 2% zemākā līmenī. Salīdzinot 2010.gada 1.ceturksni ar 2009.gada 4.ceturskni, pretstatus Latvijai, gan Lietuvā, gan Igaunijā IKP samazinājās – attiecīgi par 3,9% un 2% (pēc sezonāli izlīdzinātiem datiem).

Turpmāka kapitāla ieplūde un ārējās tirdzniecības normalizēšanās tiek prognozēta valstīs, kuras samērā labi ir pārdzīvojušas globālo krīzi (Polija). Savukārt valstis ar nesabalansētām ekonomikām pirmskrīzes posmā (Bulgārija, Latvija, Lietuva) un valstis kurās pastāvēja lieli maksātnespējas riski gan privātajā, gan valsts sektorā (Ungārija, Rumānija, Baltijas valstis) atveseļojas gausāk. Tāpat arī lielu daļu jauno ES dalībvalstu lejupslīdi ietekmēja ārējā finansējuma straujā ierobežošana, kā arī, ņemot vērā banku sektora problēmas, būvniecības un ar to saistītās kreditēšanas apsīkšanu.

Lai gan vairumā ES dalībvalstu ir vērojama tekošā konta sabalansēšanās, tomēr eirozonas valstīs šī problēma paliek aktuāla un grūti risināma, ņemot vērā ierobežotās iespējas valūtas vērtības korekcijā, lai uzlabotu konkurētspēju.

Ekonomiskā situācija uzlabojas pasaules ietekmīgākajā ekonomikā – **ASV**, kur IKP pieaug jau trešo ceturksni pēc kārtas. 2009.gada 4.ceturksnī IKP palielinājās par 1,4%, salīdzinot ar iepriekšējo ceturksni, bet 2010.gada 1.ceturksnī – par 0,7%. Ekonomisko aktivitāšu pieaugums galvenokārt ir saistīts ar privātā patēriņa un eksporta pieaugumu, lai gan ārējās tirdzniecības pozitīvā ietekme 2009.gada beigās, pieaugot importam, nedaudz samazinājās.

Japānā ekonomiskā aktivitāte sāka palielināties 2009.gada 2.ceturksnī, kad IKP, salīdzinājumā ar iepriekšējo ceturksni, pieauga par 1,7%. Mērens IKP palielinājums bija vērojams arī 2009.gada otrajā pusē. 2010.gada 1.ceturksnī, salīdzinot ar 2009.gada 4.ceturksni IKP pieauga par 1,2%, tādējādi par 4,6% pārsniedzot 2009.gada 1.ceturkšņa līmeni. IKP pieaugumu nodrošina ārējais pieprasījums un stabils privātais patēriņš, tāpat aug uzņēmumu investīciju apjomi.

Ņemot vērā ievērojamu ekonomikas sarukumu globālās krīzes laikā, **NVS** valstis atkopjas no recesijas salīdzinoši mērenā tempā. Tāpat kā Eiropas valstīs arī NVS valstu grupā atkopšanās noris reģionāli atšķirīgi, veiksmīgāk –Turkmenistānā, Uzbekistānā un Krievijā, ne tik veiksmīgi – Armēnijā un Gruzijā. Tomēr arī Armēnijā un Gruzijā 2010. gadā tiek prognozēta izaugsme.

Atveseļošanos NVS valstīs nosaka vairāki faktori. Uz eksportu orientētās valstīs izaugsmi veicina augstās naftas produktu, gāzes un metālu cenas, kas savukārt stimulē ražošanu un veicina nodarbinātību. Otrkārt, NVS valstu ekonomikām palīdz atgūties globālās tirdzniecības un kapitāla plūsmu normalizēšanās. Aktivitāšu pieaugums Krievijas reālajā sektorā veicina arī pārējā reģiona ārējo pieprasījumu. Tomēr jāmin arī riska faktori, kas var kavēt izaugsmi vairākās NVS valstīs, piemēram, finanšu sektora ievainojamība un lielā atkarība no ārējā finansējuma.

Lai gan vairākās pasaules valstīs ir vērojama ekonomikas atveseļošanās, tomēr pasaules tautsaimniecības perspektīvas joprojām pakļautas nenoteiktībai un dažādos pasaules reģionos attīstības tempi ir būtiski atšķirīgi. Nākotnes perspektīvas ir jāvērtē piesardzīgi, ņemot vērā joprojām trauslās un nepastāvīgās finanšu sistēmas. Mazinoties atbalstošu makroekonomisko politiku ietekmei, vairākās attīstītajās valstīs pastāv bažas par valsts parāda līmeņa pieaugumu, kas var nelabvēlīgi ietekmēt banku sektoru.

1.1.tabula. **IKP dinamika valstīs**

	% pret iepriekšējā gada atbilstošo ceturksni (t/t-4), sezonāli neizlīdzināti dati					% pret iepriekšējo ceturksni (t/t-1), sezonāli izlīdzināti dati				
	2009				**2010**	**2009**				**2010**
	I	**II**	**III**	**IV**	**I**	**I**	**II**	**III**	**IV**	**I**
ES-27	-5,3	-5,7	-4,1	-1,9	0,6	-2,5	-0,2	0,3	0,2	0,2
ES-15	-5,3	-5,7	-4,1	-1,9	0,6	-2,5	-0,2	0,3	0,2	0,3
Latvija	**-17,8**	**-18,1**	**-19,1**	**-16,8**	**-6,0**	**-12,1**	**-0,1**	**-3,8**	**-1,5**	**0,3**
Lietuva	-13,3	-19,5	-14,2	-12,1	-2,8	-13,7	-1,0	1,0	1,3	-3,9
Igaunija	-15,0	-16,1	-15,6	-9,5	-2,0	-9,4	-2,1	-0,2	2,4	-2,0
Austrija	-4,7	-4,9	-3,1	-1,2	0,2	-2,1	-0,5	0,7	0,3	-0,1
Beļģija	-4,0	-4,3	-3,0	-0,9	1,0	-1,7	-0,1	0,7	0,3	0,1
Bulgārija	-3,5	-4,9	-5,4	-5,9	-3,6	:	:	:	:	:
Čehija	-3,6	-5,0	-5,0	-2,9	1,1	-3,8	-0,5	0,5	0,5	0,5
Dānija	-3,8	-7,0	-5,1	-3,1	-0,4	-1,8	-1,8	0,6	0,2	0,5
Francija	-3,7	-3,8	-2,5	-0,6	1,2	-1,5	0,2	0,3	0,6	0,1
Grieķija	-1,0	-1,9	-2,4	-2,5	-2,5	-1,0	-0,3	-0,5	-0,8	-1,0
Īrija	-9,2	-7,8	-7,4	-5,8	-0,7	-2,5	-0,3	-0,2	-2,7	2,7
Itālija	-6,9	-6,5	-4,1	-2,6	0,8	-2,9	-0,3	0,4	-0,1	0,4
Kipra	0,6	-1,8	-2,7	-2,9	-1,6	-0,8	-0,9	-0,7	-0,3	-0,1
Lielbritānija	-5,5	-6,5	-4,7	-2,9	:	-2,6	-0,7	-0,3	0,4	0,3
Luksemburga	-6,1	-7,6	-1,1	1,5	:	-1,3	-1,6	4,8	-0,2	:
Malta	-2,0	-3,4	-2,0	1,3	3,4	-0,8	-0,1	0,5	1,0	0,8
Nīderlande	-4,5	-5,3	-3,7	-2,2	0,6	-2,6	-1,0	0,6	0,5	0,3
Polija	0,8	1,2	1,2	3,5	2,9	0,5	0,6	0,6	1,1	0,5
Portugāle	-4,1	-3,0	-2,5	-0,9	1,7	-1,8	0,7	0,2	-0,1	1,1
Rumānija	-6,2	-8,7	-7,1	-6,5	-2,6	-4,1	-1,5	0,1	-1,5	-0,3
Slovākija	-5,7	-5,5	-4,9	-2,6	4,8	-7,3	0,8	1,2	1,7	0,8
Slovēnija	-8,2	-9,2	-8,3	-5,5	-1,2	-6,0	-0,1	0,1	-0,3	-0,5
Somija	-8,9	-9,8	-8,2	-5,2	-0,8	-5,3	-0,4	0,5	-0,2	-0,4
Spānija	-3,8	-4,8	-3,8	-2,2	-1,2	-1,7	-1,0	-0,3	-0,1	0,1
Ungārija	-6,7	-7,5	-7,1	-4,0	0,1	-2,9	-1,4	-0,6	0,2	0,9
Vācija	-6,4	-7,0	-4,7	-1,5	1,7	-3,5	0,4	0,7	0,2	0,2
Zviedrija	-6,6	-6,9	-5,9	-1,2	3,0	-3,0	0,7	0,3	0,4	1,4
Īslande	-3,2	-5,4	-8,1	-9,1	-6,9	-0,6	-2,7	-5,4	0,7	0,6
Norvēģija	1,2	-5,4	-1,1	-1,2	-0,9	-0,9	-1,1	0,5	0,1	-0,1
Šveice	-2,5	-2,6	-1,3	0,5	2,2	-1,1	-0,1	0,5	0,8	0,4
ASV	-3,3	-3,8	-2,6	0,1	2,4	-1,6	-0,2	0,6	1,4	0,7
Japāna	-8,9	-5,7	-5,2	-1,1	4,6	-4,2	1,7	0,1	1,1	1,2

2. Produkcijas izlaide

IKP 2010.gada 1.ceturkšņa novērtējums uzrāda pieaugumu par 0,3%, salīdzinājumā ar iepriekšējo ceturksni pēc sezonāli izlīdzinātiem datiem. Tomēr, salīdzinājumā ar 2009.gada 1.ceturksni, IKP ir samazinājies par 6 procentiem.

Tādējādi var uzskatīt, ka straujā ekonomiskā lejupslīde Latvijā ir apturēta – situācija ir uzlabojusies lielā mērā pateicoties eksporta pieaugumam.

Uzlabojoties situācijai pasaules ekonomikā un palielinoties ārējam pieprasījumam, 2010.gada 1.ceturksnī jau ir vērojama tendence, ka tā saucamajās tirgojamās nozarēs izlaides apjomi pārsniedz iepriekšējā gada 1.ceturkšņa līmeni. Apstrādes rūpniecība ir pieaugusi par 6,8%, transporta un sakaru nozare par 2,3%, primārās nozares par 5,9%, bet elektroenerģijas, gāzes un ūdens apgādes nozare pat vairāk kā par 17%. Šo 4 nozaru izaugsme kopumā ir devusi 1,8% ieguldījumu IKP pieaugumā.

Vairumā pakalpojumu nozaru izlaides apjoms vēl nedaudz atpaliek no 2009.gada 1.ceturkšņa līmeņa, it īpaši sabiedrisko pakalpojumu nozarē. Tomēr, dažās pakalpojumu nozarēs situācija pakāpeniski turpina uzlaboties un, salīdzinājumā ar 2009.gada 4.ceturksni, pēc sezonāli izlīdzinātiem datiem ir vērojams apjomu pieaugums piemēram tirdzniecībā.

Stabilizējoties iekšējam pieprasījumam, situācija mazumtirdzniecībā sāk pakāpeniski uzlaboties. **Mazumtirdzniecības apgrozījums**, pēc sezonāli izlīdzinātiem datiem, maijā ir par 5,5% lielāks nekā 2009.gada decembrī. Lai gan salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu, mazumtirdzniecības apgrozījums joprojām ir mīnusos, tomēr kopš 2009.gada otrās puses apgrozījuma krituma tempi pakāpeniski mazinās. 2010.gada 5 mēnešos mazumtirdzniecības apgrozījums ir par 10,4% mazāks nekā 2009.gada janvārī – maijā. Savukārt 2010.gada maijā, salīdzinot ar 2009.gada maiju, kopējais mazumtirdzniecības apgrozījums salīdzināmās cenās krities par 7%. 2010.gada piecos mēnešos pārtikas preču tirdzniecības apgrozījums saruka par 11%, savukārt nepārtikas precēm – par 10,4%, salīdzinot ar 2009.gada janvāri – maiju.

Atbilstoši investīciju samazinājumam tautsaimniecībā ir samazinājušies **būvniecības apjomi**, kas 2009.gada laikā saruka par gandrīz 40%. 2010.gada 1.ceturksnī, salīdzinot ar 2009.gada 4.ceturksni, pēc sezonāli izlīdzinātiem datiem, būvniecības produkcijas apjomi salīdzināmās cenās samazinājušies par 1%. Lai gan krituma tempi ir būtiski samazinājušies, tomēr 2010.gada 1.ceturksnī, salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo ceturksni, būvniecības produkcijas apjomi ir par 43,4% zemākā līmenī. Līdzvērtīgos tempos gada laikā ir sarukuši gan ēku būvniecības, gan inženierbūvju būvniecības apjomi – par vairāk kā 40%.

Salīdzinot ar 2009.gada 4.ceturksni, pēc sezonāli izlīdzinātiem datiem. būvniecības apjomi ir pieauguši mazumtirdzniecības un vairumtirdzniecības ēku, rūpniecības ražošanas ēku un noliktavu, kā arī atsevišķu infrastruktūras objektu būvniecības apjomi.

Apstrādes rūpniecībā 2009.gadā kopumā, salīdzinot ar citām nozarēm, bija vērojams viens no straujākajiem izlaides samazinājumiem. Straujākais ražošanas apjomu kritums bija 2009.gada pirmajos mēnešos.

2009.gada otrajā pusē gan nozīmīgākajās attīstības valstīs, gan vairākās attīstītajās tautsaimniecībās ekonomisko aktivitāšu sarukumu pakāpeniski nomainīja izaugsmes atsākšanās. Ārējā pieprasījuma palielinājums deva pozitīvus izaugsmes stimulus arī Latvijas ražotājiem – 2009.gada otrajā pusē mazinājās Latvijas apstrādes rūpniecības krituma tempi un palielinājās ražošanas jaudu noslodzes līmenis. Turklāt atsevišķās nozarēs ražošanas apjomi jau 2009.gada beigās pārsniedza iepriekšējā gada atbilstošā perioda līmeni.

Eksporta iespēju paplašināšanās ir pamats tam, ka apstrādes rūpniecības ražošanas apjomi turpina pieaugt. 2010.gada aprīlī nozares izlaide ir par 10,7% lielāka nekā 2009.gada attiecīgajā mēnesī. Kopš 2009. maija, kad bija vērojams apstrādes rūpniecības izlaides zemākais punkts, gada laikā nozarē ir vērojams ražošanas apjomu palielinājums gandrīz par 1% ik mēnesi.

Kopš 2009.gada sākuma pakāpeniski uzlabojas apstrādes rūpniecības nozares konkurētspēja – pamatā uz darbaspēka izmaksu samazināšanās rēķina.

Tomēr apstrādes rūpniecības nozarēs atkopšanās pēc krīzes ir nevienmērīga. Tā, piemēram, būtiski ražošanas apjomi 2010.gada četros mēnešos ir pieauguši kokapstrādes, papīra ražošanas un poligrāfijas, kā arī transportlīdzekļu ražošanas nozarēs. Pozitīvas tendences ir redzamas arī metālu un metāla izstrādājumu ražošanas, kā arī mašīnbūves nozarēs. Tajā pašā laikā ražošanas apjomi joprojām samazinās pārtikas rūpniecībā (cieši saistīta ar iekšējo patēriņu), nemetālisko minerālu ražošanā (ietekmē būvniecības apjomu kritums), kā arī vieglajā rūpniecībā.

2010.gada četros mēnešos Apstrādes rūpniecības produkcijas realizācijas ieņēmumi jau ir par 4,6% lielāki, nekā iepriekšējā gada atbilstošajā periodā. Ļoti zemā iekšzemes pieprasījuma rezultātā, produkcijas realizācija vietējā tirgū šajā laika posmā ir sarukusi par 10,5%. Turpretim eksportētās produkcijas realizācija ir pieaugusi par gandrīz 18 procentiem.

2010.gada maijā apstrādes rūpniecības ražotāju cenas bija par 3,8% augstākas nekā gadu iepriekš. Lai gan maijā vietējā tirgū realizētajai produkcijai ražotāju cenas 12 mēnešu laikā bija sarukušas par 1%, tomēr pēdējo mēnešu tendences rāda cenu pieaugumu. Eksportētajai produkcijai ražotāju cenas bija par 8,6% augstākas nekā 2009.gada maijā.

Lielākie ražotāju cenu kāpumi ir vērojami apstrādes rūpniecības nozarēs, kuras ir atkarīgas no pasaules cenu svārstībām. Piemēram, metālapstrādes nozarē ražotāju cenas 2010.gada aprīlī ir par 12% austākas nekā 2009.gada decembrī. Tieši ražošanas izejvielu cenu tendences pasaulē būtiski ietekmēs Latvijas vietējo ražotāju cenu izmaiņas, kas savukārt ietekmēs arī patēriņa cenas.

Iekšējam pieprasījumam joprojām saglabājoties zemā līmenī, bet ārējam pieprasījumam pieaugot, ievērojami ir pieaudzis eksporta īpatsvars nozares realizācijā. 2010.gada četros mēnešos tas bija 60% no kopējās nozarē saražotās produkcijas realizācijas.

Pēdējos mēnešos relatīvi stabili pieaug jauno pasūtījumu apjomi apstrādes rūpniecībā un uzlabojas konfidences rādītāji. Tas liecina par noturīgām nozares atveseļošanas pazīmēm. Tomēr jānorāda, ka joprojām pastāv risks, ka stabilu apstrādes rūpniecības izaugsmi kavēs ierobežota piekļuve naudas resursiem – īstermiņa finansējumam, tajā skaitā eksporta kredītiem, kā arī vērienīgu investīciju plānu realizēšanai vidējā termiņā.

Konjunktūras apsekojumu rezultāti liecina, ka uzņēmēju novērtējums par turpmākās izaugsmes iespējām turpina uzlaboties. Latvijas ekonomikas sentimenta indikators 2010.gada jūnijā bija 98,7 punkti, kas ir par 15 punktiem vairāk kā 2009.gada decembrī. Salīdzinājumam, zemākais līmenis bija 2009.gada martā (52 punkti), bet patreizējais ekonomikas sentimenta indeksa līmenis atbilst 2008.gada maija līmenim. Līdzīgas tendences ir vērojams gan rūpniecības, mazumtirdzniecības, būvniecības, pakalpojumu un patērētāju konfidences rādītājiem.

Detalizētāka statistiskā informācija par iekšzemes kopprodukta dinamiku un produkcijas izlaidi sniegta turpmākajās tabulās un attēlos. Bez kopējām tautsaimniecības tendencēm un atsevišķu nozaru attīstības raksturojumiem, būtiska nozīme pievērsta apstrādes rūpniecības un tās apakšnozaru attīstības tendencēm.

2.1.tabula. **IKP dinamika**, % pret iepriekšējā gada atbilstošo periodu

Pieauguma tempi							
	2008. gads	2009. gads	2009 I	2009 II	2009 III	2009 IV	2010 I
Primārās nozares	0,5	3,0	-3,5	3,2	2,3	9,2	5,9
Apstrādes rūpniecība	-6,5	-19,2	-25,9	-23,4	-18,3	-9,0	6,8
Elektroenerģija, gāze, ūdens apgāde	-2,4	-7,2	-9,8	-10,4	-14,2	2,3	17,4
Būvniecība	-2,6	-33,6	-27,6	-30,7	-34,2	-39,7	-43,2
Tirdzniecība, viesnīcas, restorāni	-8,4	-29,0	-26,6	-29,6	-28,9	-31,2	-8,4
Transports un sakari	0,5	-14,8	-15,4	-15,0	-18,2	-10,3	2,3
Sabiedriskie pakalpojumi	1,3	-6,3	-3,4	-5,2	-9,8	-6,7	-11,8
Citi komercpakalpojumi	0,0	-5,5	-6,3	-5,4	-3,8	-6,5	-8,3
IKP	**-4,2**	**-18,0**	**-17,8**	**-18,1**	**-19,1**	**-16,8**	**-6,0**

Ieguldījums pieaugumā							
	2008. gads	2009. gads	2009 I	2009 II	2009 III	2009 IV	2010 I
Primārās nozares	0,0	0,1	-0,1	0,1	0,1	0,3	0,2
Apstrādes rūpniecība	-1,1	-2,4	-3,4	-3,0	-2,3	-1,1	0,7
Elektroenerģija, gāze, ūdens apgāde	-0,1	-0,2	-0,4	-0,2	-0,3	0,1	0,7
Būvniecība	-0,3	-3,2	-2,0	-3,0	-3,7	-3,9	-2,3
Tirdzniecība, viesnīcas, restorāni	-3,0	-7,4	-7,3	-7,3	-7,7	-7,6	-1,7
Transports un sakari	0,1	-2,3	-2,3	-2,5	-3,0	-1,6	0,3
Sabiedriskie pakalpojumi	0,2	-0,9	-0,4	-0,8	-1,2	-1,1	-1,5
Citi komercpakalpojumi	0,0	-1,6	-1,8	-1,5	-1,1	-2,0	-2,3
IKP	**-4,2**	**-18,0**	**-17,8**	**-18,1**	**-19,1**	**-16,8**	**-6,0**

2.1.attēls. **IKP dinamika pa ceturkšņiem**

Sezonāli izlīdzinātie dati, 2005.g. IV cet. = 100

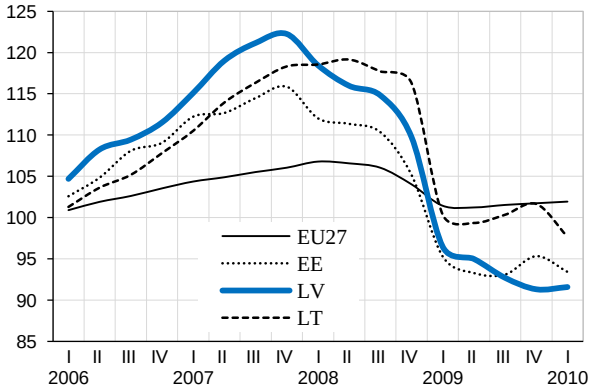

Pret iepriekšējā gada attiecīgo periodu, %

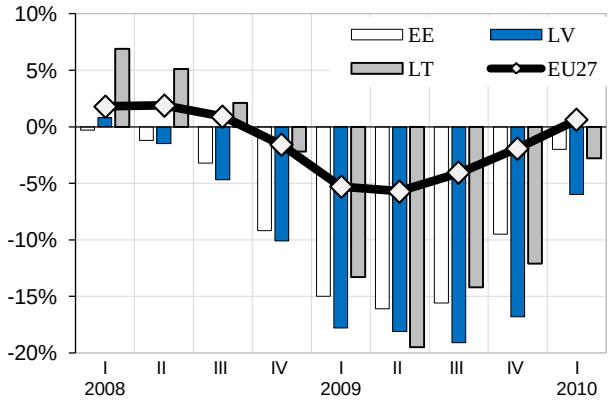

2.2. attēls. **Ekonomikas sentimenta indekss**, sezonāli izlīdzinātais

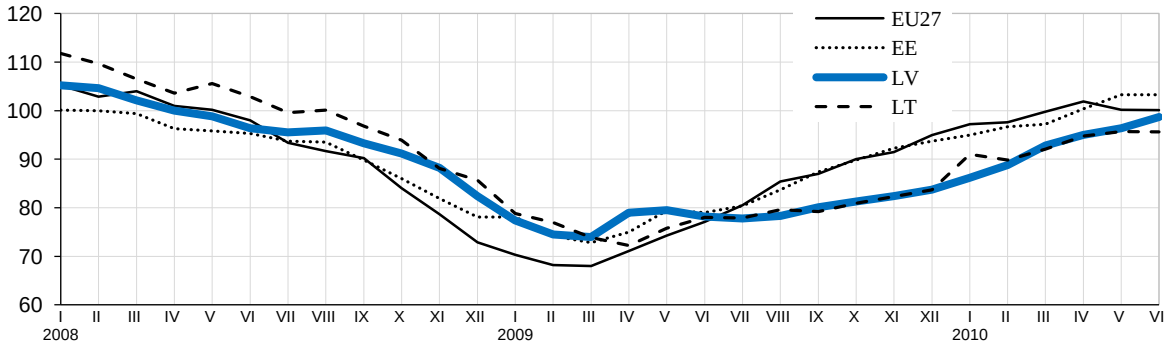

* Ekonomikas sentimenta indeksu aprēķina kā vidējo svērto lielumu no atbilstošā perioda apstrādes rūpniecības, pakalpojumu sektora, būvniecības un mazumtirdzniecības konfidences rādītājiem, kā arī patērētāju konfidences indikatora.

2.3.attēls. **Mazumtirdzniecība**

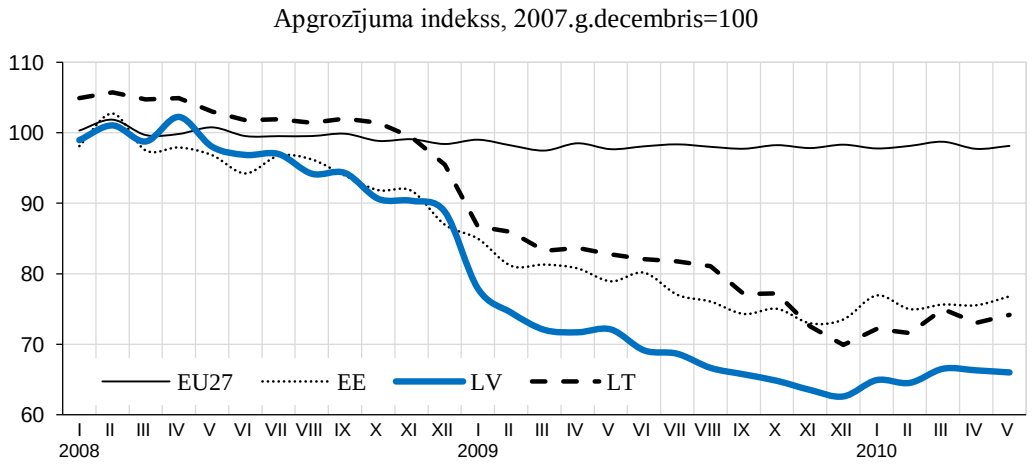

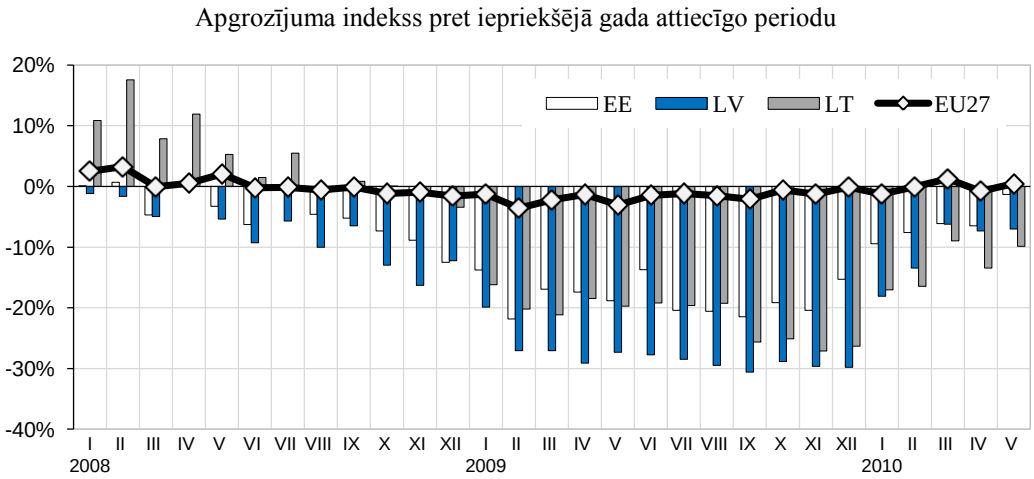

2.4.attēls. **Mazumtirdzniecības konfidences rādītājs**

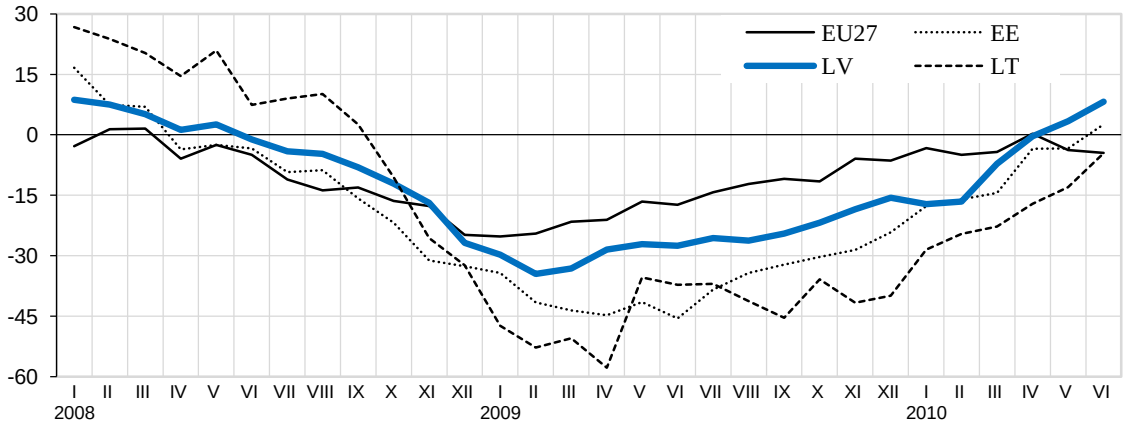

* Mazumtirdzniecības konfidences rādītāju aprēķina kā atbilžu saldo vidējo lielumu uz 3 jautājumiem: par uzņēmuma darbības aktivitāti pēdējos 3 mēnešos, uzņēmuma darbības aktivitāti turpmākajos 3 mēnešos un preču krājumu līmeni (šo rādītāju ņem ar pretēju zīmi). Saldo (bilanci) rēķina kā starpību starp galējo (t.i. pozitīvo un negatīvo) atbilžu īpatsvariem, kas izteikti procentos.

2.5.attēls. **Būvniecību raksturojošie rādītāji**

Būvniecības apjomi

Būvniecības apjomu indekss, 2005.g. IV ceturksnis=100

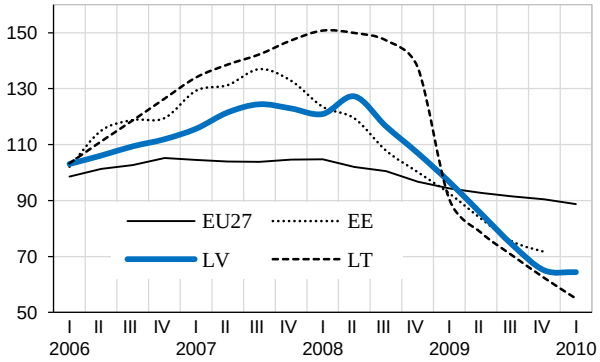

Pret iepriekšējā gada attiecīgo periodu, %

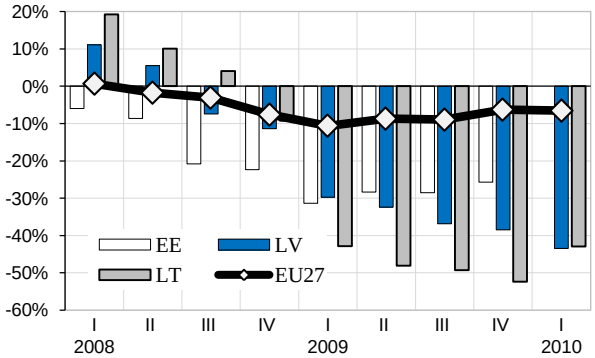

Būvniecības konfidences rādītājs

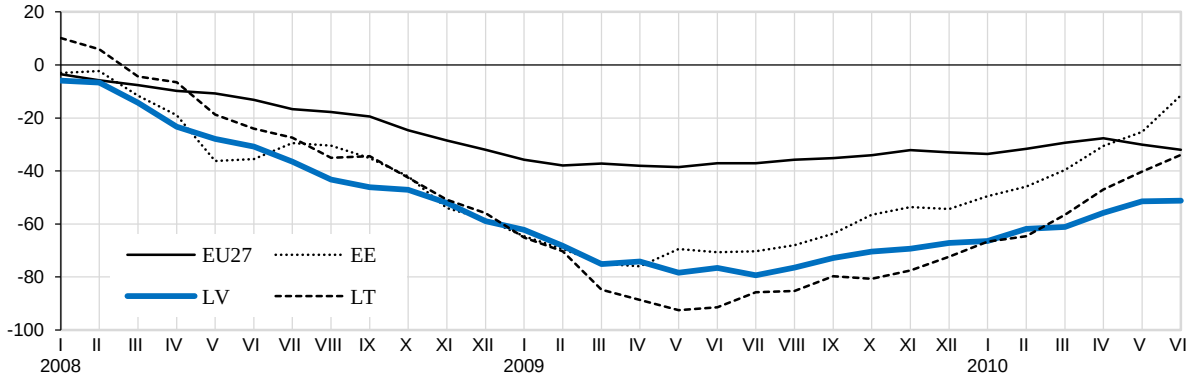

* Būvniecības konfidences rādītāju aprēķina kā atbilžu saldo vidējo lielumu uz diviem jautājumiem: pašreizējais pasūtījumu līmenis un gaidāmā nodarbinātība nākamajos 3 mēnešos. Saldo aprēķina kā starpību starp pozitīvajām un negatīvajām atbildēm, kas izteiktas procentos.

2.6.attēls. **Kravu apgrozījums**

Kravu pārvadājumi dzelzceļa transportā, tūkst. t

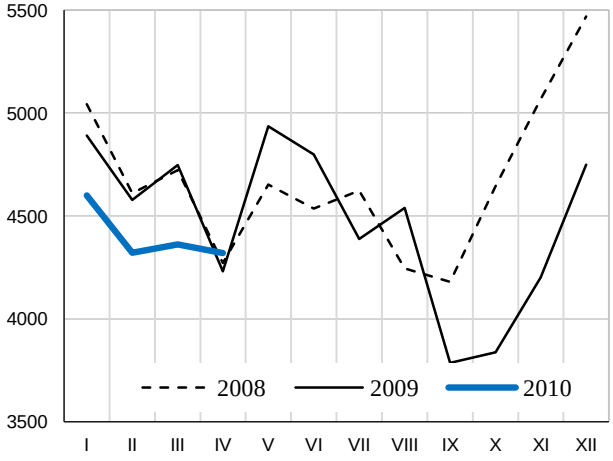

Nosūtītās un saņemtās kravas ostās, tūkst. t

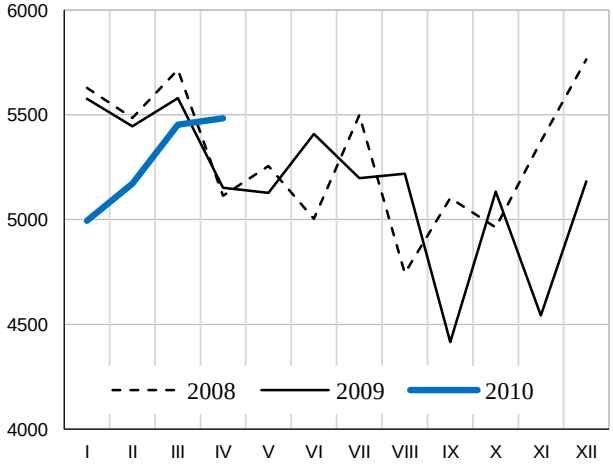

2.7.attēls. **Apstrādes rūpniecības produkcijas fiziskā apjoma indekss**

sezonāli izlīdzinātie dati, 2005.g. decembris=100

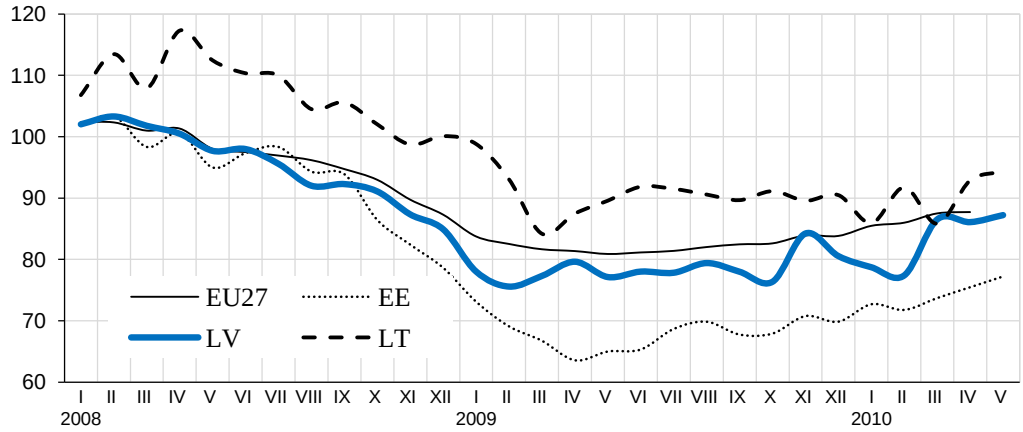

Pret iepriekšējā gada attiecīgo periodu, pēc darba dienu skaita izlīdzinātie dati

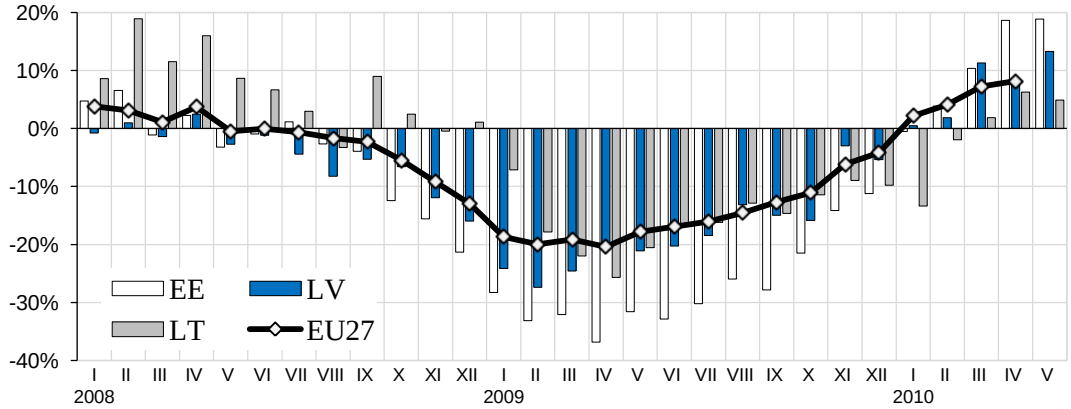

2.8.attēls. **Rūpniecības konfidences rādītājs**

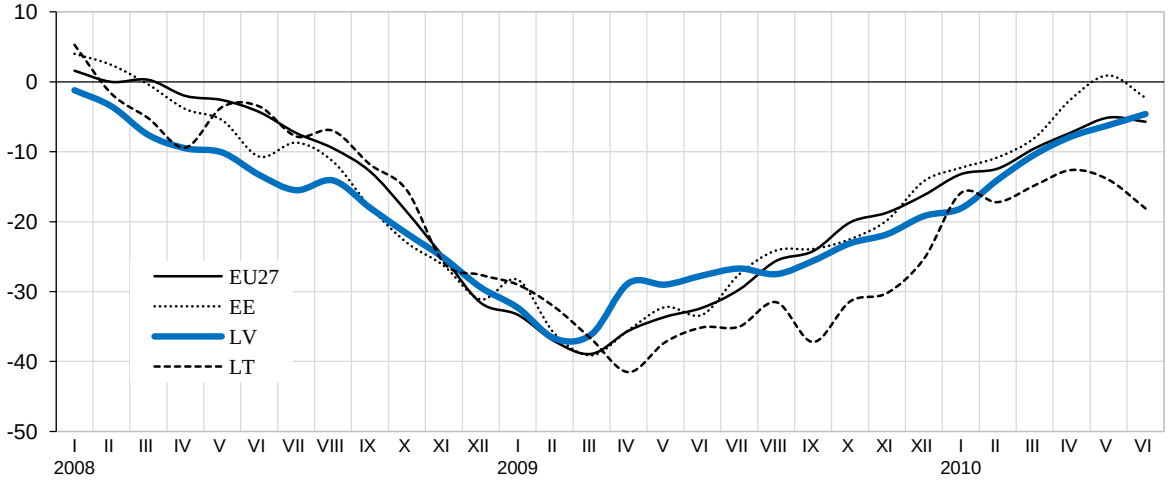

* Rūpniecības konfidences rādītāju aprēķina kā atbilžu saldo vidējo lielumu uz trim jautājumiem: kopējais produkcijas pieprasījuma līmenis; gaidāmās ražošanas aktivitātes izmaiņas un gatavās produkcijas krājumu līmenis ar pretēju zīmi.

2.9.attēls. **Jaunie pasūtījumi apstrādes rūpniecībā**

Kopā apstrādes rūpniecības nozarēs, kas darbojas galvenokārt uz pasūtījumiem

procentos pret iepriekšējā gada attiecīgo ceturksni, sezonāli neizlīdzinātie dati

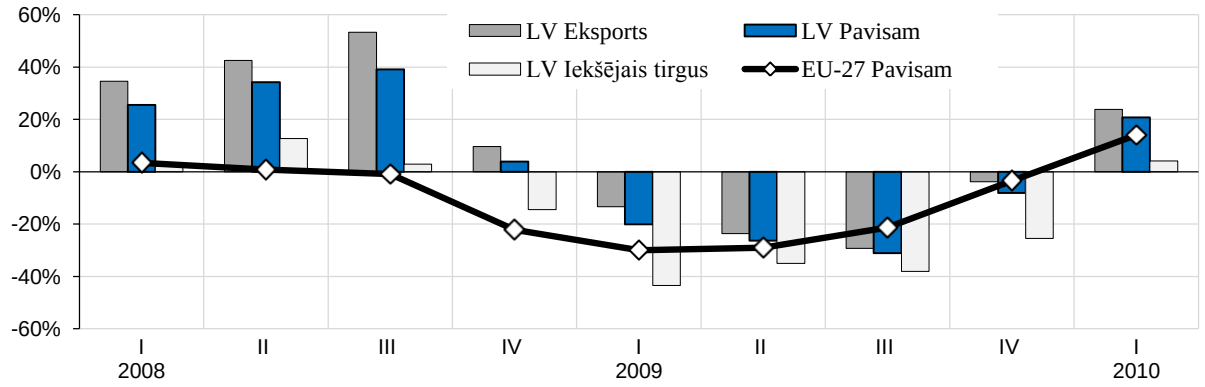

Jaunie pasūtījumi apstrādes rūpniecības apakšnozarēs

% pret iepriekšējā gada attiecīgo ceturksni, sezonāli neizlīdzinātie dati

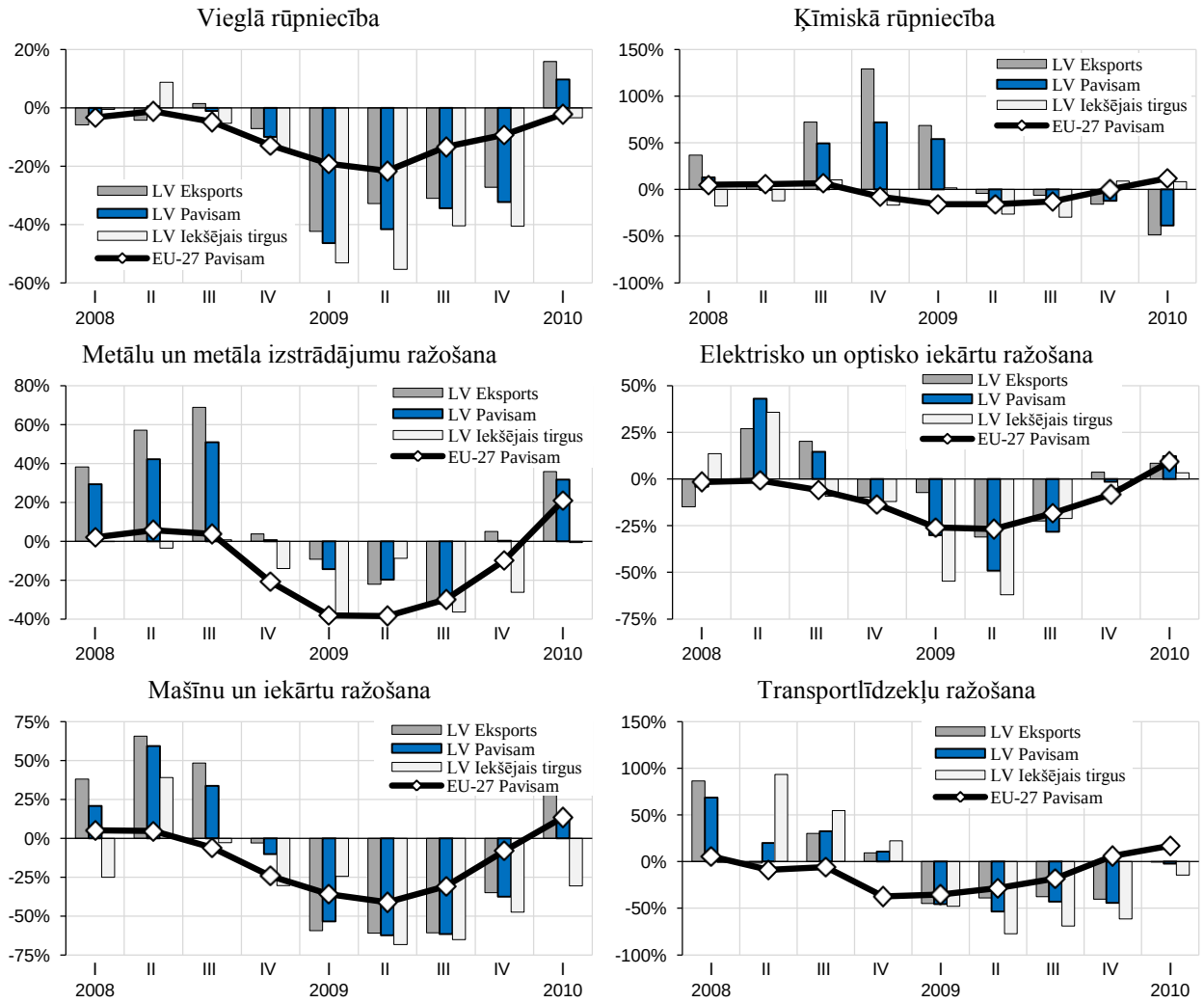

* Jauno pasūtījumu apjoms ietver visus pārskata periodā (mēnesī) noslēgtos, saskaņotos pasūtījumus (līgumi, kontrakti), kas saista ražotāju ar trešo pusi par preču vai pakalpojumu piegādi. Jauno pasūtījumu izmaiņas raksturo apstrādes rūpniecības nozarē saņemto jauno pasūtījumu apjoma izmaiņas pārskata periodā, salīdzinot ar bāzes periodu.

2.10.attēls. **Apstrādes rūpniecību raksturojošie rādītāji**

Produkcijas fiziskā apjoma indekss, sezonāli neizlīdzināti dati, 2005=100

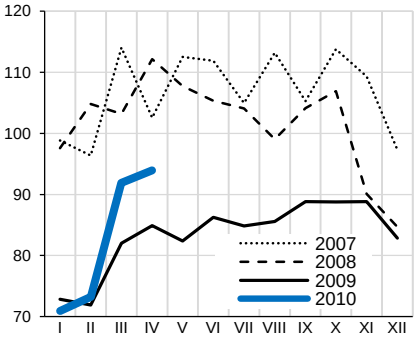

Produkcijas fiziskā apjoma indekss, sezonāli izlīdzināti dati, 2005=100

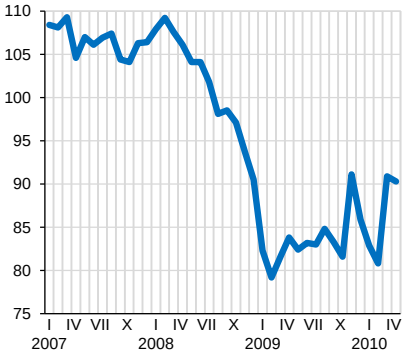

Produkcijas realizācija faktiskās cenās, milj. latu

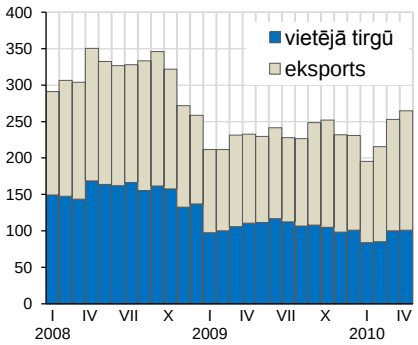

Produkcijas realizācija, izmaiņas % pret iepriekšējā gada atbilstošo periodu

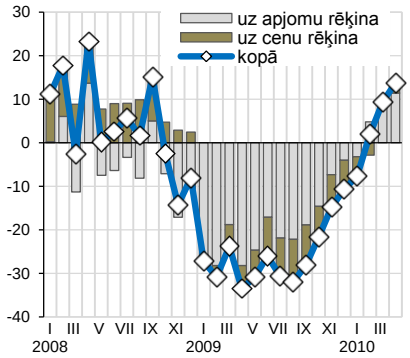

Ražotāju cenu izmaiņas, 2007.gada decembris =100

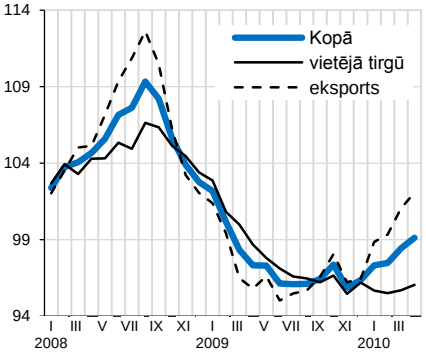

Rūpniecības konfidences rādītājs, sezonāli izlīdzināti dati

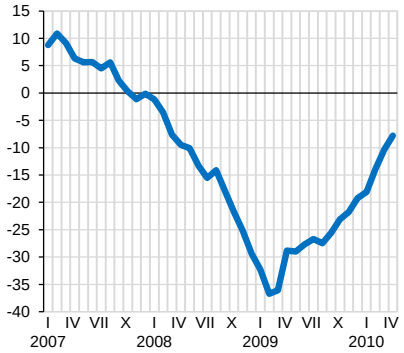

2.12.attēls. **Pārtikas un dzērienu ražošanu raksturojošie rādītāji**

Produkcijas fiziskā apjoma indekss, sezonāli neizlīdzināti dati, 2005=100

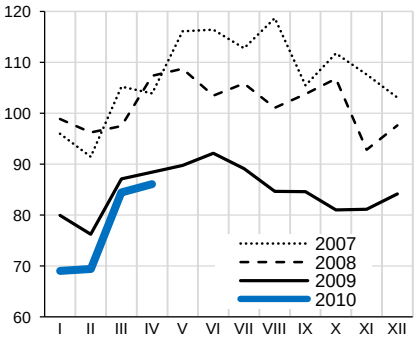

Produkcijas fiziskā apjoma indekss, sezonāli izlīdzināti dati, 2005=100

Produkcijas realizācija faktiskās cenās, milj. latu

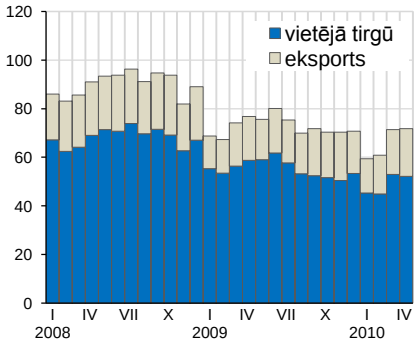

Produkcijas realizācija, izmaiņas % pret iepriekšējā gada atbilstošo periodu

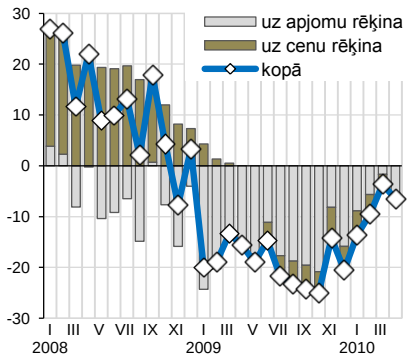

Ražotāju cenu izmaiņas, 2007.gada decembris =100

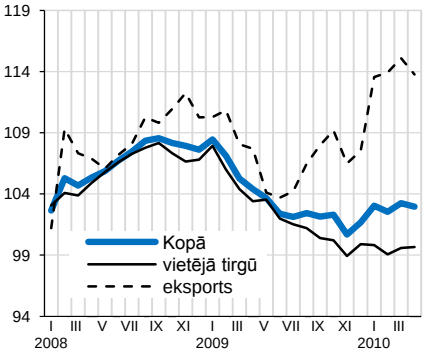

Nozares konfidences rādītājs, sezonāli izlīdzināti dati

2.13.attēls. **Vieglo rūpniecību raksturojoši rādītāji**

Produkcijas fiziskā apjoma indekss, sezonāli neizlīdzināti dati, 2005=100

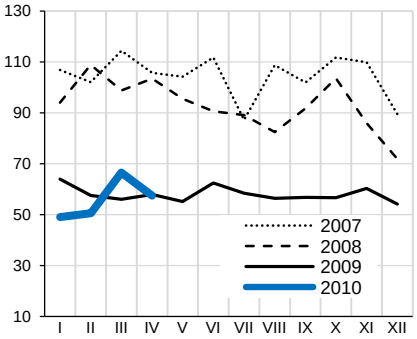

Produkcijas fiziskā apjoma indekss, sezonāli izlīdzināti dati, 2005=100

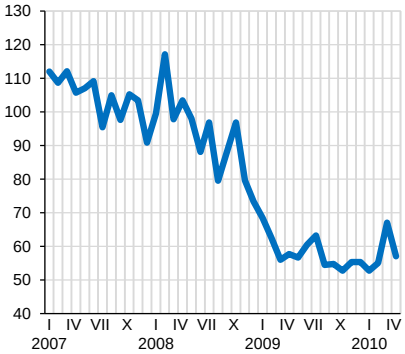

Produkcijas realizācija faktiskās cenās, milj. latu

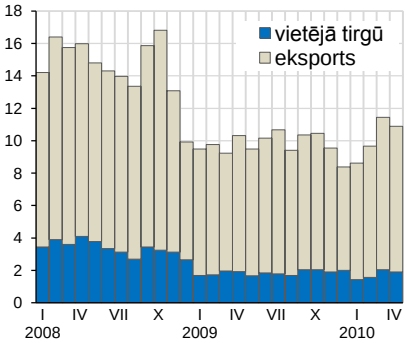

Produkcijas realizācija, izmaiņas % pret iepriekšējā gada atbilstošo periodu

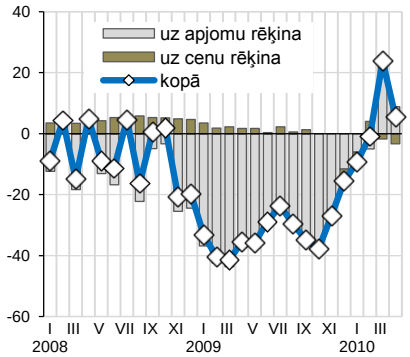

Ražotāju cenu izmaiņas, 2007.gada decembris =100

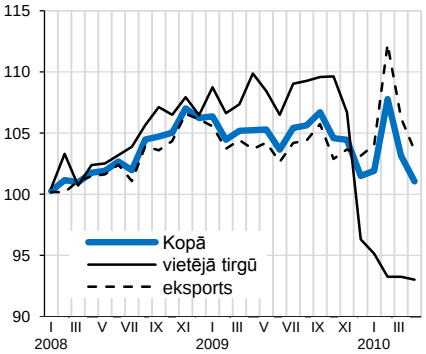

Nozares konfidences rādītājs, sezonāli izlīdzināti dati

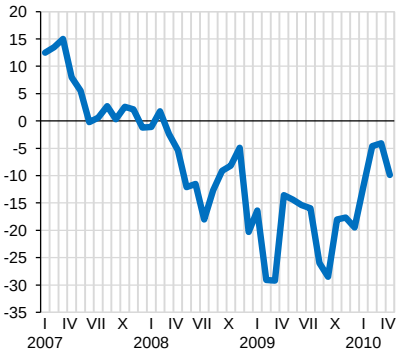

2.14.attēls. **Kokapstrādi raksturojoši rādītāji**

Produkcijas fiziskā apjoma indekss, sezonāli neizlīdzināti dati, 2005=100

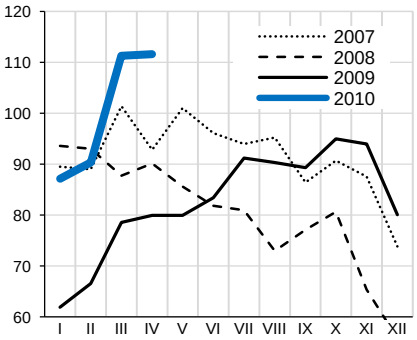

Produkcijas fiziskā apjoma indekss, sezonāli izlīdzināti dati, 2005=100

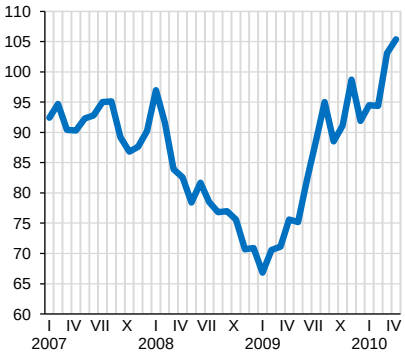

Produkcijas realizācija faktiskās cenās, milj. latu

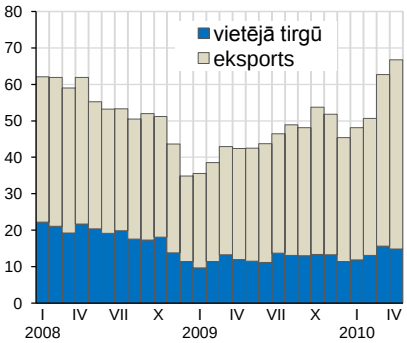

Produkcijas realizācija, izmaiņas % pret iepriekšējā gada atbilstošo periodu

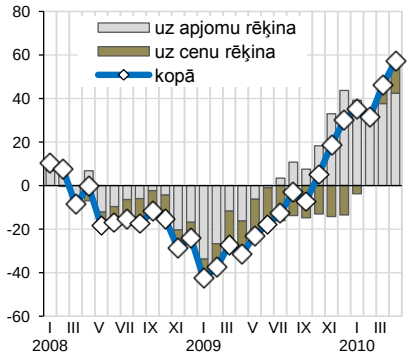

Ražotāju cenu izmaiņas, 2007.gada decembris =100

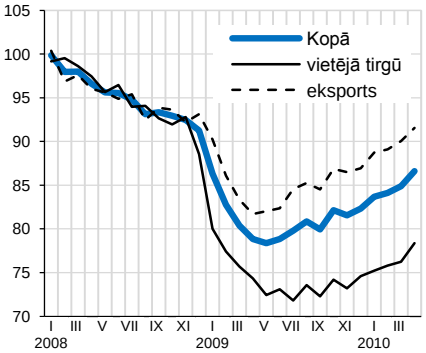

Nozares konfidences rādītājs, sezonāli izlīdzināti dati

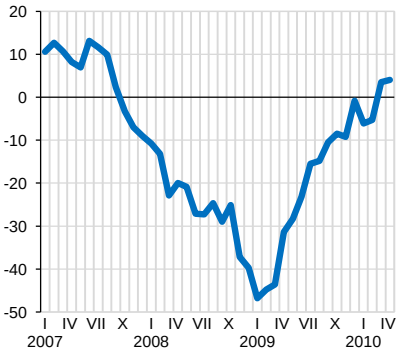

2.15.attēls. **Papīra ražošanu un izdevējdarbību raksturojoši rādītāji**

Produkcijas fiziskā apjoma indekss, sezonāli neizlīdzināti dati, 2005=100

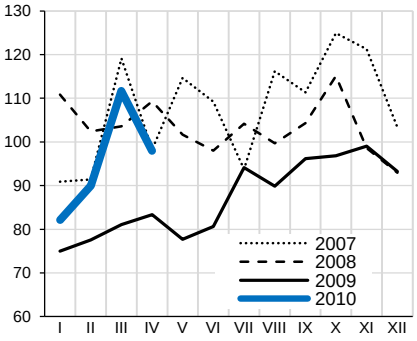

Produkcijas fiziskā apjoma indekss, sezonāli izlīdzināti dati, 2005=100

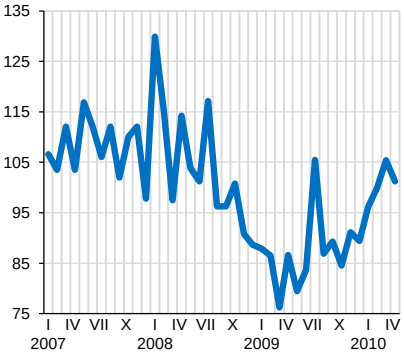

Produkcijas realizācija faktiskās cenās, milj. latu

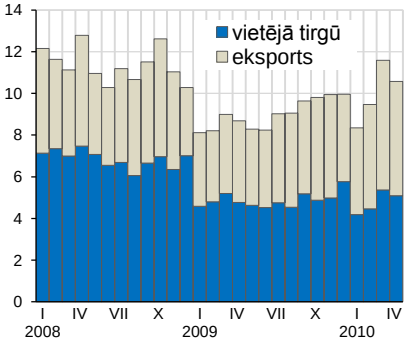

Produkcijas realizācija, izmaiņas % pret iepriekšējā gada atbilstošo periodu

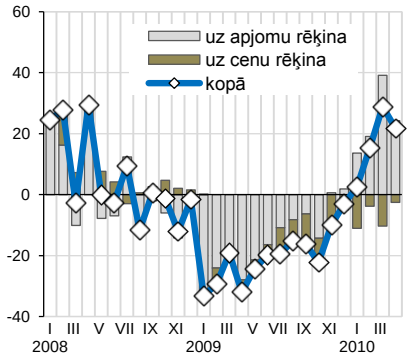

Ražotāju cenu izmaiņas, 2007.gada decembris =100

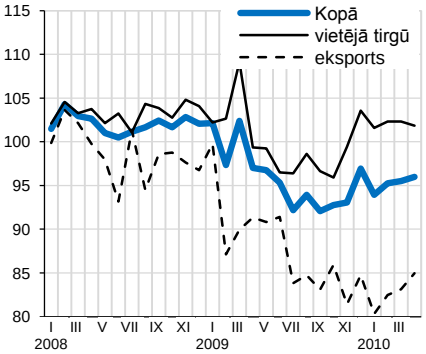

Nozares konfidences rādītājs, sezonāli izlīdzināti dati

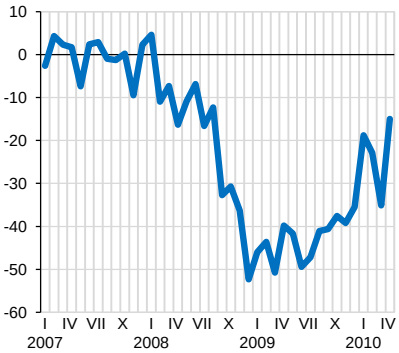

2.16.attēls. **Ķīmisko rūpniecību un tās saskarnozares raksturojoši rādītāji**

Produkcijas fiziskā apjoma indekss, sezonāli neizlīdzināti dati, 2005=100

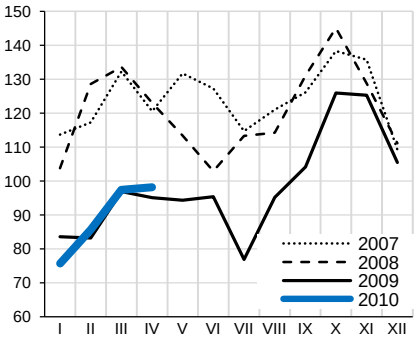

Produkcijas fiziskā apjoma indekss, sezonāli izlīdzināti dati, 2005=100

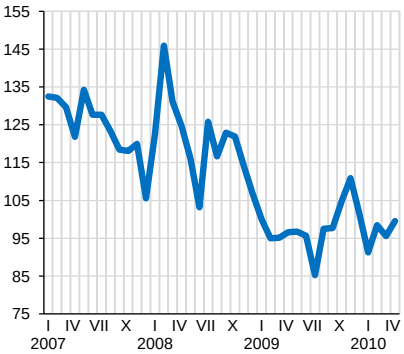

Produkcijas realizācija faktiskās cenās, milj. latu

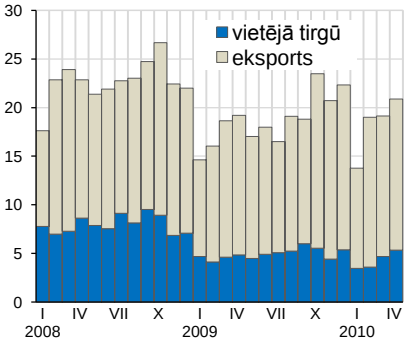

Produkcijas realizācija, izmaiņas % pret iepriekšējā gada atbilstošo periodu

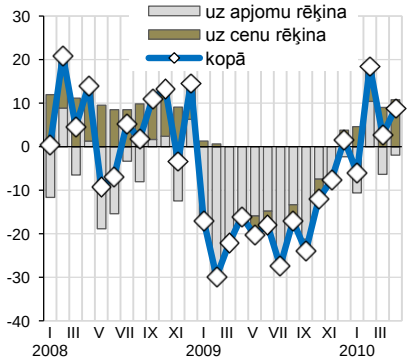

Ražotāju cenu izmaiņas, 2007.gada decembris =100

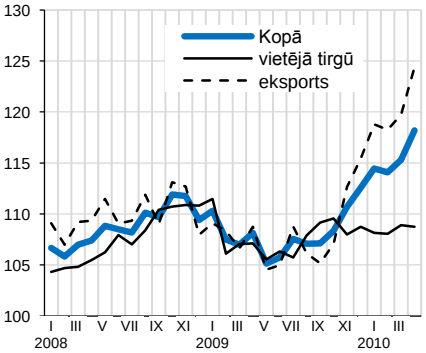

Nozares konfidences rādītājs, sezonāli izlīdzināti dati

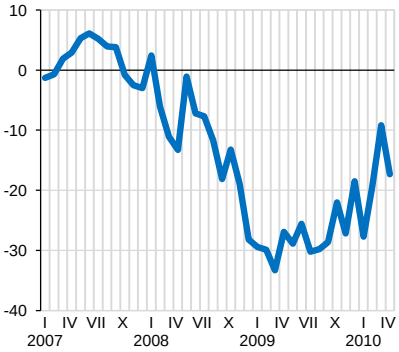

2.17.attēls. **Nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošanu raksturojoši rādītāji**

Produkcijas fiziskā apjoma indekss, sezonāli neizlīdzināti dati, 2005=100

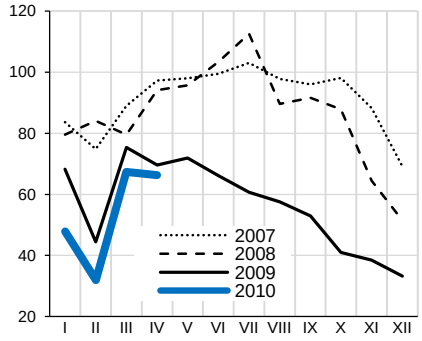

Produkcijas fiziskā apjoma indekss, sezonāli izlīdzināti dati, 2005=100

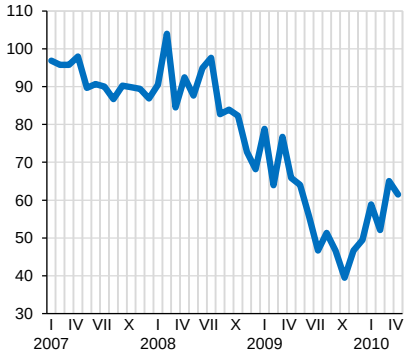

Produkcijas realizācija faktiskās cenās, milj. latu

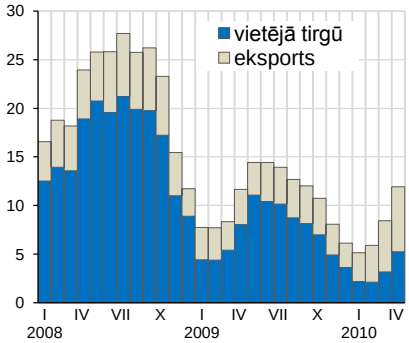

Produkcijas realizācija, izmaiņas % pret iepriekšējā gada atbilstošo periodu

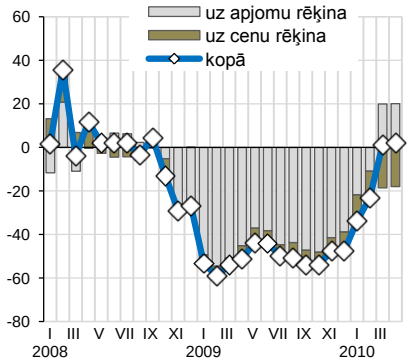

Ražotāju cenu izmaiņas, 2007.gada decembris =100

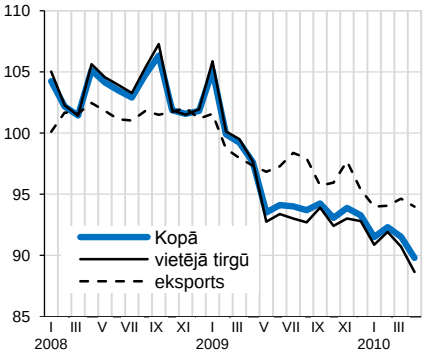

Nozares konfidences rādītājs, sezonāli izlīdzināti dati

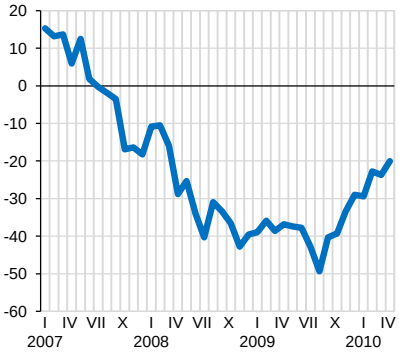

2.18.attēls. **Metāla un gatavo metāla izstrādājumu ražošanu raksturojoši rādītāji**

Produkcijas fiziskā apjoma indekss, sezonāli neizlīdzināti dati, 2005=100

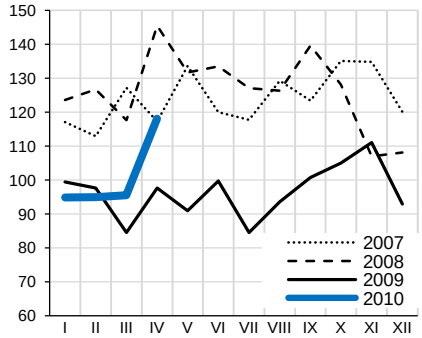

Produkcijas fiziskā apjoma indekss, sezonāli izlīdzināti dati, 2005=100

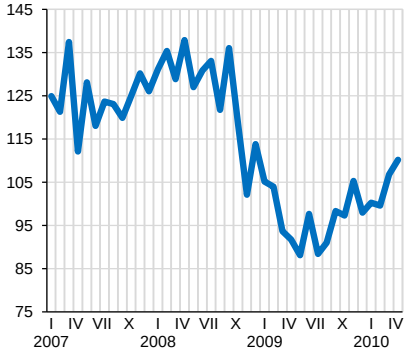

Produkcijas realizācija faktiskās cenās, milj. latu

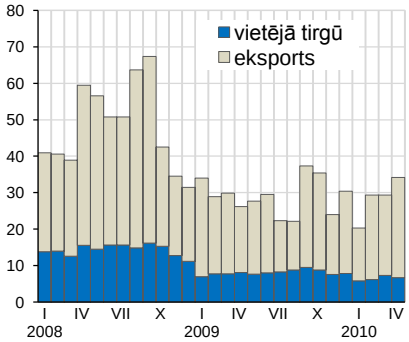

Produkcijas realizācija, izmaiņas % pret iepriekšējā gada atbilstošo periodu

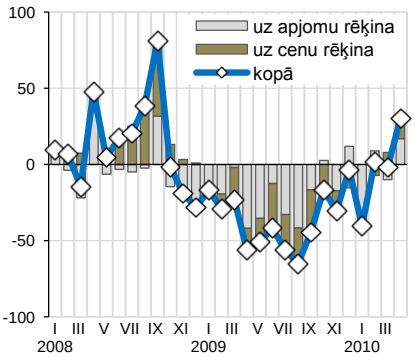

Ražotāju cenu izmaiņas, 2007.gada decembris =100

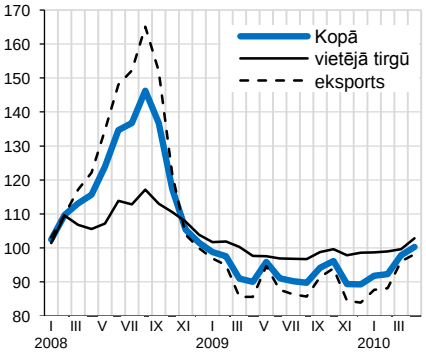

Nozares konfidences rādītājs, sezonāli izlīdzināti dati

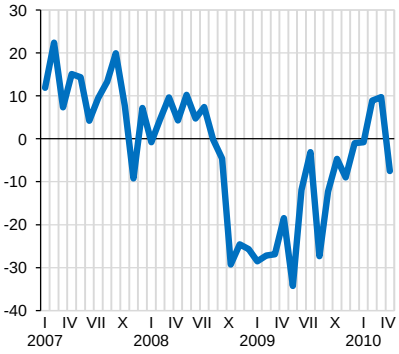

2.19.attēls. **Elektrisko un optisko iekārtu ražošanu raksturojoši rādītāji**

Produkcijas fiziskā apjoma indekss, sezonāli neizlīdzināti dati, 2005=100

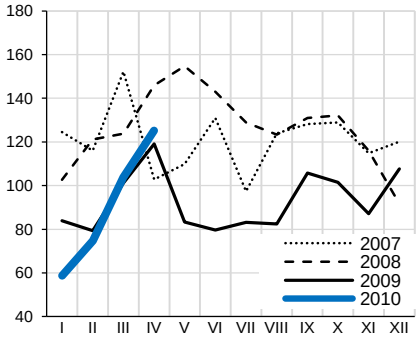

Produkcijas fiziskā apjoma indekss, sezonāli izlīdzināti dati, 2005=100

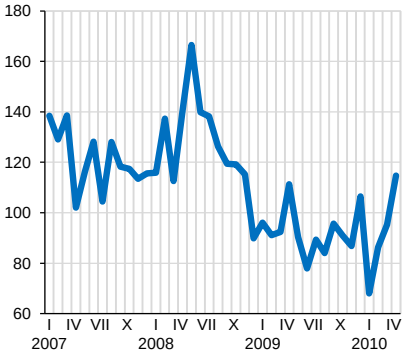

Produkcijas realizācija faktiskās cenās, milj. latu

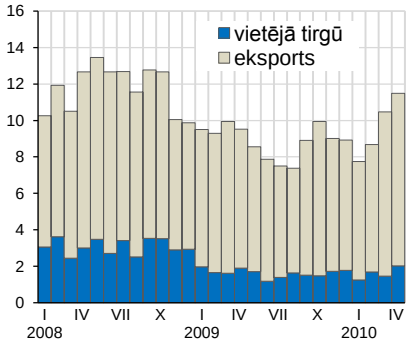

Produkcijas realizācija, izmaiņas % pret iepriekšējā gada atbilstošo periodu

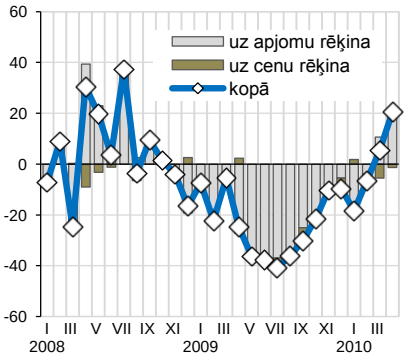

Ražotāju cenu izmaiņas, 2007.gada decembris =100

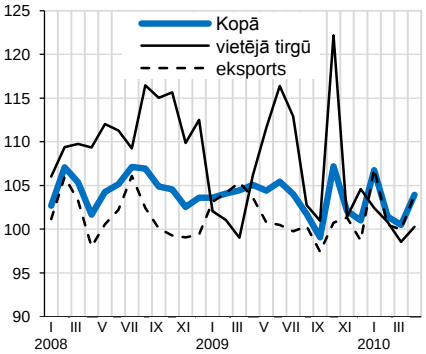

Nozares konfidences rādītājs, sezonāli izlīdzināti dati

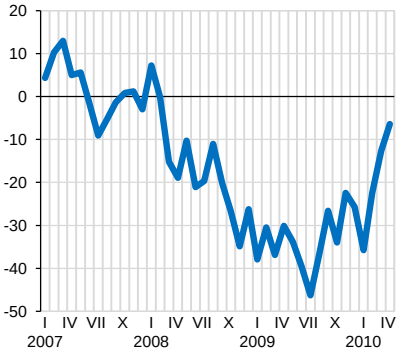

2.20.attēls. **Mašīnu un iekārtu ražošanu raksturojoši rādītāji**

Produkcijas fiziskā apjoma indekss, sezonāli neizlīdzināti dati, 2005=100

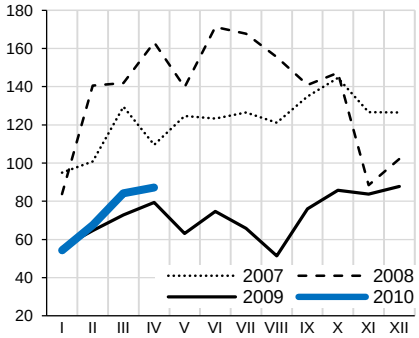

Produkcijas fiziskā apjoma indekss, sezonāli izlīdzināti dati, 2005=100

Produkcijas realizācija faktiskās cenās, milj. latu

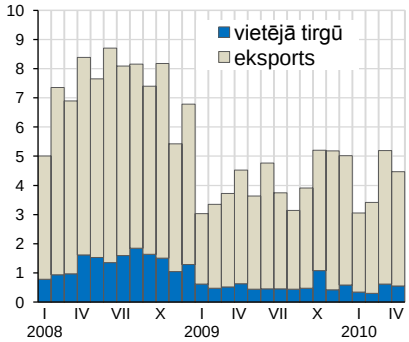

Produkcijas realizācija, izmaiņas % pret iepriekšējā gada atbilstošo periodu

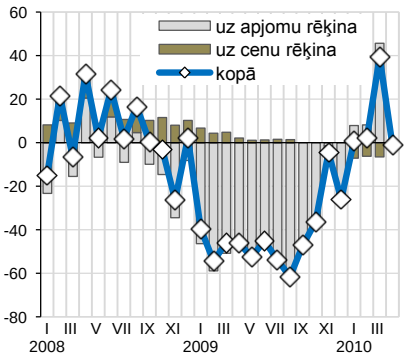

Ražotāju cenu izmaiņas, 2007.gada decembris =100

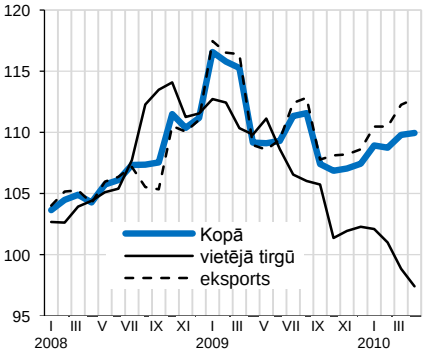

Nozares konfidences rādītājs, sezonāli izlīdzināti dati

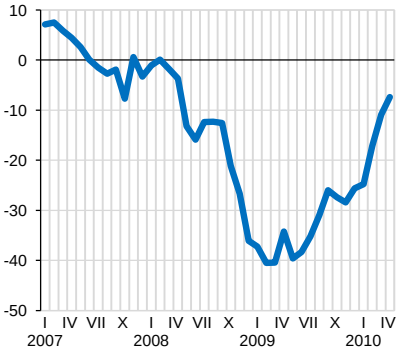

2.21.attēls. **Transporta līdzekļu ražošanu raksturojoši rādītāji**

Produkcijas fiziskā apjoma indekss, sezonāli neizlīdzināti dati, 2005=100

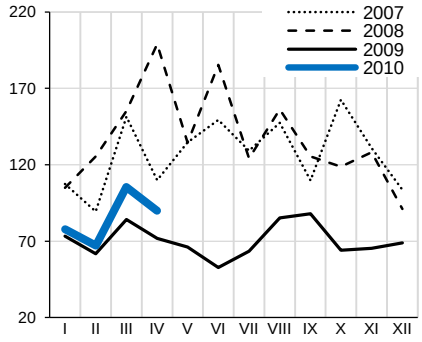

Produkcijas fiziskā apjoma indekss, sezonāli izlīdzināti dati, 2005=100

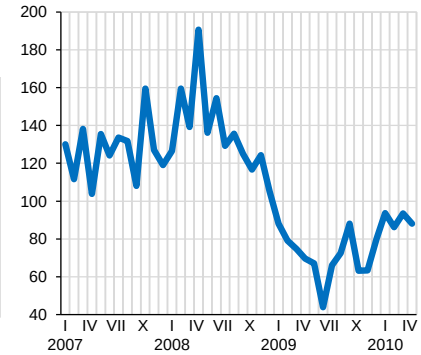

Produkcijas realizācija faktiskās cenās, milj. latu

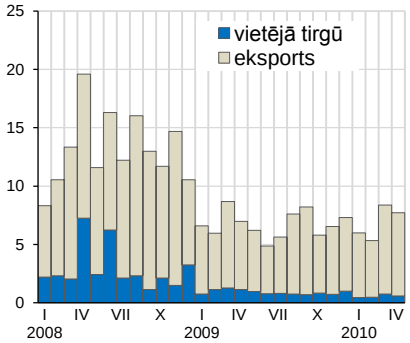

Produkcijas realizācija, izmaiņas % pret iepriekšējā gada atbilstošo periodu

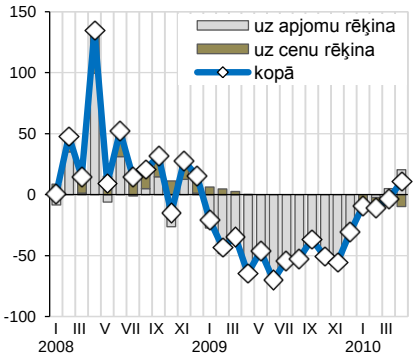

Ražotāju cenu izmaiņas, 2007.gada decembris =100

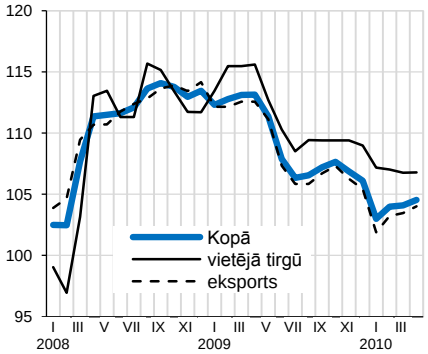

Nozares konfidences rādītājs, sezonāli izlīdzināti dati

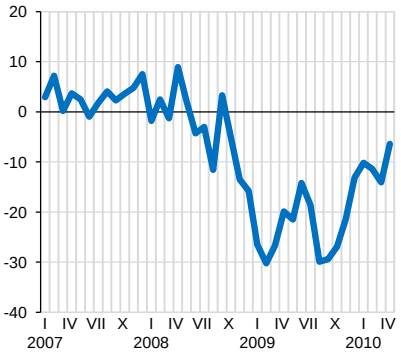

3. Pieprasījums

Kopš 2008.gada sākuma turpina samazināties **iekšzemes pieprasījums**, bet jau daudz lēnākos tempos. 2009.gadā kopumā iekšzemes pieprasījums saruka par ceturto daļu, salīdzinot ar 2008.gadu, tai skaitā privātais patēriņš – par 24%, valsts patēriņš – par 9,2% un investīcijas –par 37,3%. 2010.gada 1.ceturksnī, salīdzinot ar iepriekšēja gada atbilstošo periodu, iekšzemes pieprasījuma līmenis bija par 9% mazāks, bet, salīdzinot ar 2009.gada 4.ceturksni, pēc sezonāli izlīdzinātiem datiem, tas pieauga par 2,4 procentiem.

Privātā patēriņa samazinājuma galvenie iemesli krīzes laikā bija mājsaimniecību kreditēšanas sašaurināšanās, darba algas kritums un bezdarba pieaugums.

Kaut arī privātais patēriņš 2010.gada 1.ceturksnī bija par 5,8% mazāks nekā 2009.gada atbilstošā periodā, tomēr jāatzīmē tā pieaugums, salīdzinājumā ar 2009.gada 4.ceturksni pēc sezonāli izlīdzinātiem datiem (par 0,7%). Par situācijas uzlabošanos liecina arī mazumtirdzniecības apgrozījuma pieaugums 2010.gada pirmajos mēnešos. Jāatzīmē, ka privātā patēriņa izmaiņas tuvākajā nākotnē lielā mērā noteiks situācija darba tirgū. Ņemot vērā to, ka korekcijas darba tirgū sākās vēlāk un notiek lēnāk nekā preču tirgos saspringta situācija darba tirgū var turpināties līdz pat 2011.gadam, kad atsāksies izaugsme. Tāpēc privātais patēriņš vismaz divus gadus var saglabāties zemā līmenī.

Valsts patēriņš jeb sabiedriskie pakalpojumi, kuru vērtību nosaka sniegto sabiedrisko pakalpojumu apjoms, veido apmēram piekto daļu no kopējā iekšzemes pieprasījuma. Valsts patēriņš sāka samazināties tikai 2009.gadā (samazinājums par 9,2%) ko noteica budžeta konsolidācijas pasākumu īstenošana. 2010.gada 1.ceturksnī valsts patēriņš saglabājās iepriekšējā gada 4.ceturkšņa līmenī un ir par 14% mazāks nekā 2009.gada 1.ceturksnī.

Vienīgā iekšējā pieprasījuma komponente, kas 2010.gadā turpina samazināties ir investīcijas. 2009.gadā investīcijas samazinājās par 37,3%, pie tam krituma tempi ar katru ceturksni palielinājās. 2010.gada 1.ceturksnī investīcijas pamatlīdzekļos bija par 44,4% mazākas nekā iepriekšējā gada 1.ceturksnī un par 6,1% mazākas nekā iepriekšējā ceturksnī (pēc sezonāli izlīdzinātiem datiem). Investīciju apjomu samazināšanos galvenokārt ietekmē joprojām zemā ražošanas jaudu noslodze, banku ļoti piesardzīga uzņēmēju kreditēšana, kā arī valsts investīciju apjomu samazinājums. Tuvākajā nākotnē visdrīzāk saglabāsies negatīvā investīciju dinamika, pakāpeniski mazinoties investēšanas apjomu krituma tempiem. Investēšanas procesus Latvijā, kā arī citās finanšu krīzes skartās valstīs lielā mērā noteiks finanšu resursu pieejamība, kopējā pieprasījuma palielināšanās un uzņēmējdarbības veicināšanas valsts atbalsta pasākumu īstenošana.

2008. un 2009.gadā ievērojami sašaurinoties iekšējam pieprasījumam, sarucis arī preču un pakalpojumu imports. 2009.gada otrajā pusē, stabilizējoties pieprasījumam, importa apjomu samazinājums bija neliels. 2010.gada 1.ceturksnī imports pieauga par 8,9%, salīdzinot ar 2009.gada 4.ceturksni (pēc sezonāli izlīdzinātiem datiem). Tajā pašā laikā, salīdzinot ar 2009.gada 1.ceturksni importa apjomi bija par 2,7% zemākā līmenī.

Pakāpeniski uzlabojoties ekonomiskajai situācijai vairumā mūsu galveno tirdzniecības partnervalstu, ir palielinājies Latvijas **ārējais pieprasījums** (skat. arī 4.nodaļu). Lai gan 2009.gadā eksports samazinājās par 13,9%, tomēr gada otrajā pusē, pakāpeniski palielinoties pieprasījumam, bija vērojams diezgan būtisks eksporta apjomu palielinājums (4.ceturksnī par 5,2%, salīdzinājumā ar 3.ceturksni, pēc sezonāli izlīdzinātiem datiem). 2010.gada 1.ceturksnī, salīdzinot ar 2009.gada atbilstošo periodu eksporta apjomi pieauga par 4,6 procentiem.

Turpmāk ir dota statistiskā informācija par IKP komponentēm no izlietojuma puses, t.i., privātā un sabiedriskā patēriņa, bruto pamatkapitāla veidošanas, kā arī eksporta un importa dinamiku, struktūru un devumu iekšzemes kopproduktā.

3.1.tabula. **IKP no izlietojuma puses**

Pieauguma tempi, % pret iepriekšējā gada atbilstošo periodu, sezonāli neizlīdzināti dati

	2008. gads	2009. gads	2009 I	2009 II	2009 III	2009 IV	2010 I
Privātais patēriņš	-5,2	-24,0	-22,3	-26,6	-27,1	-19,5	-5,8
Valsts patēriņš	1,5	-9,2	-1,2	-6,9	-12,4	-14,3	-14,0
Kopējā pamatkapitāla veidošana	-13,6	-37,3	-34,1	-36,6	-39,4	-38,3	-44,4
Eksports	2,0	-15,5	-20,1	-20,2	-15,3	-5,8	4,6
Imports	-11,2	-35,5	-35,1	-40,7	-36,7	-29,0	-2,7
IKP	**-4,2**	**-18,0**	**-17,8**	**-18,1**	**-19,1**	**-16,8**	**-6,0**

Struktūra, % no IKP

	2008. gads	2009. gads	2009 I	2009 II	2009 III	2009 IV	2010 I
Privātais patēriņš	62,9	61,6	61,5	61,2	61,5	62,5	65,6
Valsts patēriņš	19,6	18,7	20,5	20,3	15,7	18,1	18,2
Kopējā pamatkapitāla veidošana	29,3	21,5	19,4	22,1	21,7	22,7	11,9
Izmaiņas krājumos	1,8	-1,0	2,9	-3,6	1,6	-5,1	4,6
Eksports	42,8	43,2	40,2	40,7	44,2	47,8	49,3
Imports	56,5	43,9	-44,4	-40,6	-44,8	-45,9	-49,5
Eksporta-importa saldo	-13,6	-0,7	-4,2	0,1	-0,6	1,9	-0,2
IKP	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**

Devums izaugsmē, %

	2008. gads	2009. gads	2009 I	2009 II	2009 III	2009 IV	2010 I
Privātais patēriņš	-3,8	-17,2	-16,8	-19,8	-19,4	-12,9	-4,1
Valsts patēriņš	0,2	-1,3	-0,2	-1,0	-1,6	-2,4	-2,4
Kopējā pamatkapitāla veidošana	-4,9	-12,1	-10,1	-12,2	-12,7	-13,0	-10,6
Izmaiņas krājumos	-4,1	-2,1	-4,3	-1,4	-1,2	-1,9	7,5
Eksports	0,8	-6,9	-9,7	-9,4	-6,6	-2,4	2,2
Imports	7,4	21,7	23,3	25,7	22,5	15,8	1,4
IKP	**-4,2**	**-18,0**	**-17,8**	**-18,1**	**-19,1**	**-16,8**	**-6,0**

Pieauguma tempi, % pret iepriekšējo ceturksni, sezonāli izlīdzināti dati

	2008 I	2008 II	2008 III	2008 IV	2009 I	2009 II	2009 III	2009 IV	2010 I
Privātais patēriņš	0,1	-2,2	-4,7	-7,4	-8,6	-6,3	-4,0	-1,1	0,7
Valsts patēriņš	-2,9	0,1	0,2	3,5	-4,8	-5,7	-4,6	-2,8	0,1
Kopējā pamatkapitāla veidošana	-4,3	-4,0	-7,7	-8,2	-12,8	-13,5	-12,7	-12,5	-6,1
Eksports	1,3	0,0	-1,9	-4,0	-13,6	-1,9	3,6	5,5	-2,0
Imports	-0,7	-0,6	-5,6	-12,3	-19,8	-10,0	0,1	-1,5	8,9
IKP	**-3,1**	**-2,1**	**-1,0**	**-4,4**	**-12,1**	**-0,1**	**-3,8**	**-1,5**	**0,3**

3.1.attēls. **Privātā patēriņa izmaiņas pa ceturkšņiem**

Sezonāli izlīdzināti dati, 2005.g. IV ceturksnis=100

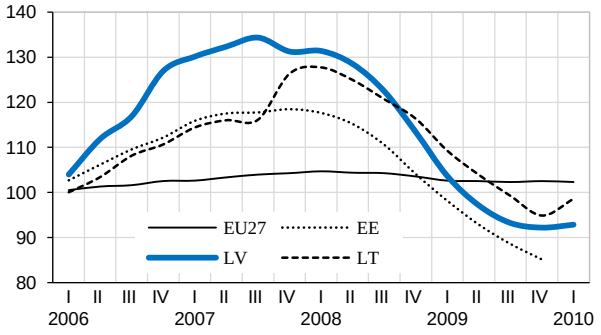

Pret iepriekšējā gada attiecīgo periodu, %

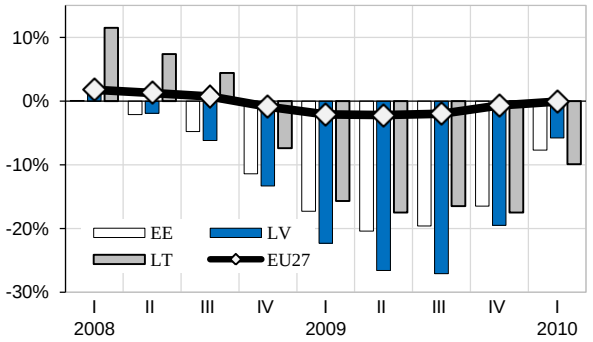

Pirmo reizi reģistrēto automašīnu skaits
(sezonāli izlīdzinātie dati, 2007.g. decembris = 100)

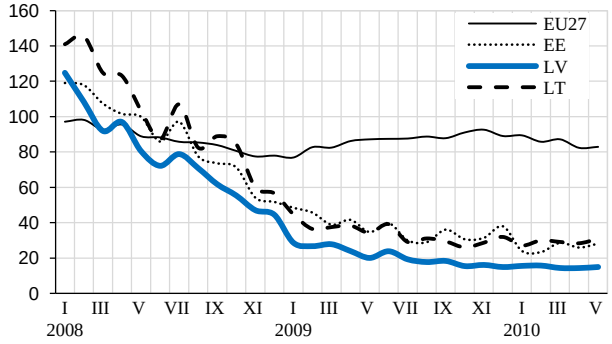

Patērētāju konfidences rādītājs*

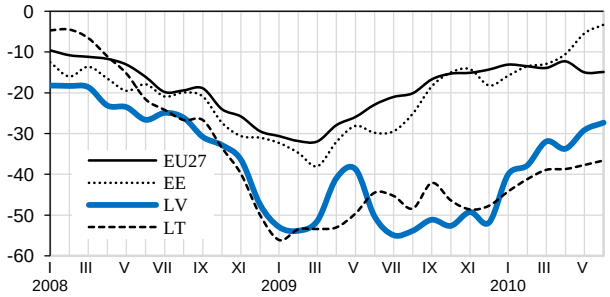

* Patērētāju konfidences rādītāju aprēķina kā atbilžu saldo vidējo lielumu uz 4 jautājumiem: par finansiālo situāciju, vispārējo ekonomisko situāciju, bezdarba novērtējumu un uzkrājumiem nākošos 12 mēnešos

3.2.attēls. **Sabiedriskā patēriņa izmaiņas pa ceturkšņiem**

Sezonāli izlīdzināti dati, 2005.g. IV ceturksnis=100

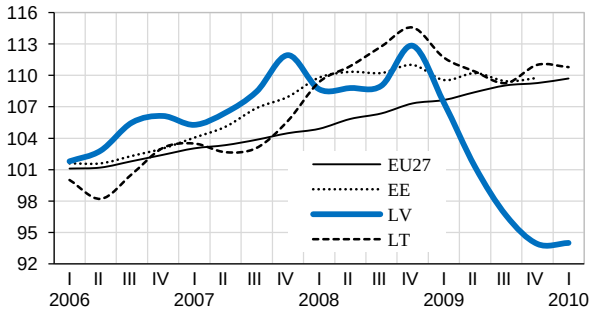

Pret iepriekšējā gada attiecīgo periodu, %

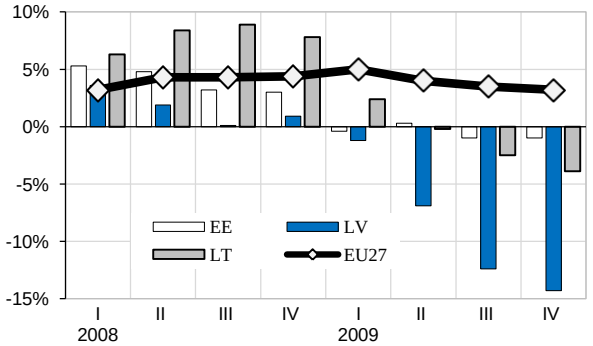

3.3.attēls. **Investīcijas pamatlīdzekļos pa ceturkšņiem**

Sezonāli izlīdzināti dati, 2005.g. IV ceturksnis=100

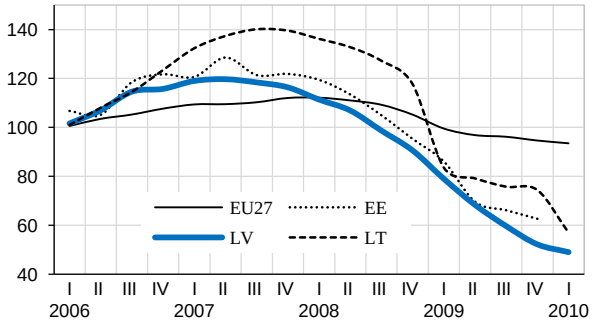

Pret iepriekšējā gada attiecīgo periodu, %

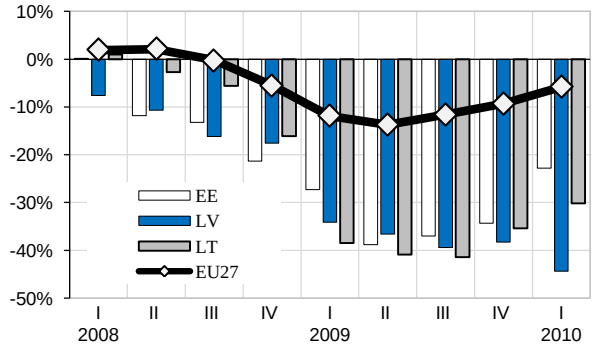

3.4.attēls. **Preču un pakalpojumu eksports pa ceturkšņiem**

Sezonāli izlīdzināti dati, 2005.g. IV ceturksnis=100

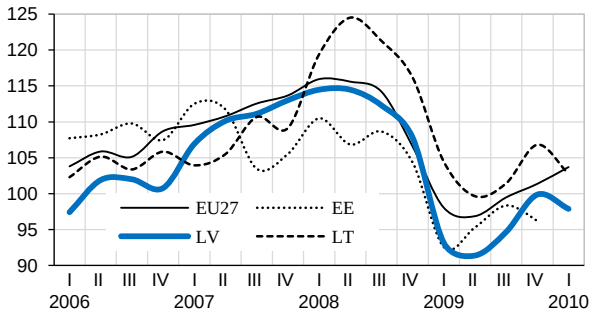

Pret iepriekšējā gada attiecīgo periodu, %

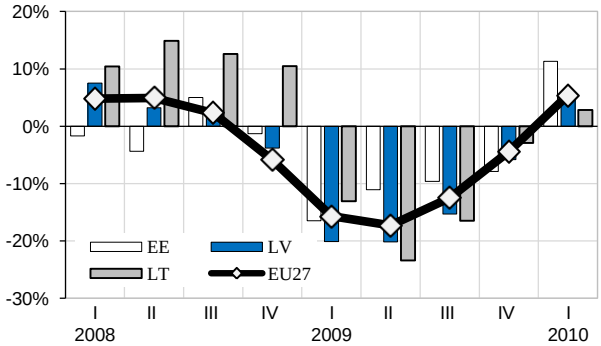

3.5.attēls. **Preču un pakalpojumu imports pa ceturkšņiem**

Sezonāli izlīdzināti dati, 2005.g. IV ceturksnis=100

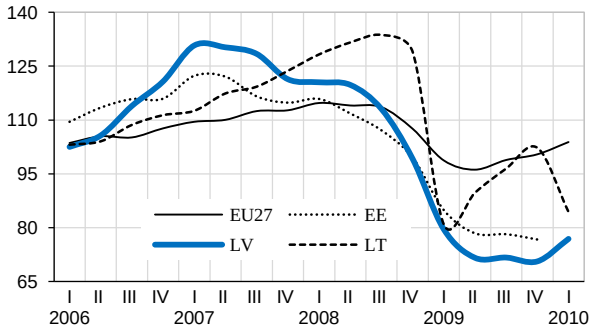

Pret iepriekšējā gada attiecīgo periodu, %

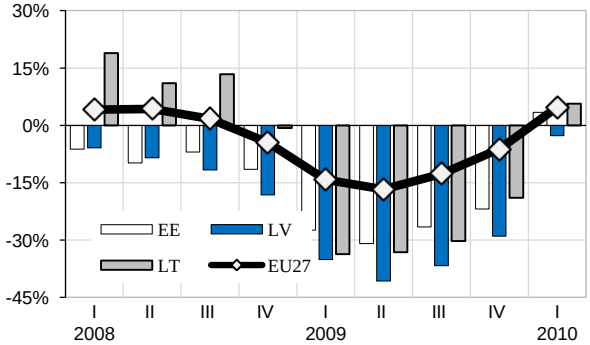

4. Ārējais sektors

Liels un nepārtraukti augošs tekošā konta deficīts, kas bija raksturīgs Latvijai vairāku gadu garumā, kopš 2007.gada otrā pusgada sāka samazināties un kopš 2009.gada tekošā konta bilance jau ir pozitīva.

Latvijā 2009.gadā tekošā konta pozitīvais saldo sasniedza 9,6% no IKP (1,3% 1.ceturksnī, 14,1% 2.ceturksnī, 10,2% 3.ceturksnī un 12,5% 4.ceturksnī). Arī 2010.gada 1.ceturksnī tekošā konta bilance bija pozitīva – 9,2% no IKP.

Tekošā konta izmaiņas galvenokārt ir saistītas ar uzlabojumiem ārējās tirdzniecības un ienākumu bilances posteņos. Latvijas ārējās tirdzniecības deficīts 2009.gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, samazinājās un bija 6,5% no IKP. Ārējās tirdzniecības negatīvās bilances samazināšanos 2009.gada 1.ceturksnī noteica daudz straujāks importa, nekā eksporta samazinājums, bet 3.un 4.ceturksnī - eksporta straujāks pieaugums, nekā importa apjomu palielinājums. 2010.gada 1.ceturksnī, salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu, preču eksports pieauga par 16,6%, bet imports samazinājās par 2,7% kā rezultātā ārējās tirdzniecības deficīts samazinājās par 4,2 procentpunktiem un sasniedza 6,4% līmeni no IKP. Jāatzīmē, ka kopš 2008.gada sākuma tirdzniecības negatīvā bilance ir sarukusi gandrīz trīs reizes.

Atšķirībā no preču bilances, pakalpojumu bilances korekcija ir mērena. 2009.gadā pakalpojumu bilances pārpalikums sasniedza 6,3% no IKP – par 2,2 procentpunktiem pārsniedzot 2008.gada līmeni. Pakalpojumu bilances uzlabošanos noteica straujš importa apjomu kritums 2009.gada 1.ceturksnī, kamēr eksporta kritums bija gandrīz desmit reizes lēnāks – par 2,2%. Kopš 2009.gada 2.ceturkšņa gan importa, gan eksporta dinamika ir stabila. 2010.gada 1.ceturksnī pakalpojumu eksports bija par 9,7% un pakalpojumu imports par 7,7% mazāks, nekā gadu iepriekš. Kopš 2009.gada 2.ceturkšņa pakalpojumu pozitīvā bilance pilnībā sedz preču tirdzniecības negatīvo bilanci un preču un pakalpojumu saldo ir pozitīvs.

Nozīmīgas izmaiņas ir vērojamas arī tekošā konta ienākumu bilancē, kas kopš 2008.gada 2.ceturkšņa ir pozitīva. 2009.gadā ienākumu bilance bija 6,5% un 2010.gada 1.ceturksnī – 5,2% līmenī no IKP. Ienākumu bilances pozitīvā saldo kāpums galvenokārt ir saistīts ar reinvestēto peļņu, liecinot par ārvalstu investoru lielajiem zaudējumiem. Tekošā konta kārtējo pārvedumu bilance ir pozitīva ar nelielu pieauguma tendenci.

Tekošā konta korekcijas notiek atbilstoši finanšu konta izmaiņām.

Kopš 2008.gada 4.ceturkšņa ir vērojams maksājumu bilances finanšu konta pasīvu samazinājums, it īpaši monetārās un finanšu iestādēs. Process pastiprinājās 2009.gada 1.ceturksnī, pārsniedzot iepriekšējā gada ienākošā privātā kapitāla apjomu. 2009.gadā kopumā privātā ārvalstu kapitāla aizplūšana bija gandrīz 2 reizes lielāka nekā ieplūde 2008.gadā. 2010.gada 1.ceturksnī kapitāla aizplūde turpinājās, kaut arī daudz mazākos apjomos. Privātā kapitāla aizplūšanas negatīvo ietekmi uz finanšu konta stāvokli mazināja valsts sektora ilgtermiņa aizņēmumi.

Līdz ar ārvalstu kapitāla plūsmu dinamikas un virziena maiņu, mainās arī to struktūra.

Vidēji no 2005. līdz 2007.gadam ārvalstu tiešās investīcijas ienākošā ārvalstu kapitāla struktūrā veidoja gandrīz 20%. Salīdzinot ar 2004.gadu ĀTI apjoms ir trīskāršojies, ber 2008.gadā, salīdzinot ar 2007.gadu, tās samazinājās gandrīz uz pusi un nosedza 30% no tekošā konta negatīvā saldo. 2009.gadā ienākošo ĀTI plūsmas bija tikai 6% no iepriekšējā gada rādītāja. Savukārt 2010.gada 1.ceturksnī ĀTI plūsmas bija negatīvas (3,5% no IKP). Ienākošo ĀTI plūsmu svārstības ir saistītas ar ieguldījumiem ārvalstu uzņēmumu pamatkapitālā, kas, atkarībā no tā lieluma, spēj nosegt (vai daļēji nosedz) ārvalstu uzņēmumu zaudējumus.

Portfeļinvestīciju daļa ienākošās finanšu plūsmās ir neliela un pēdējos trīs gados nepārsniedz 10% no tām. 2009.gadā un 2010.gada 1.ceturksnī portfeļinvestīciju saldo bija pozitīvs, galvenokārt saistībā ar Latvijas valdības piesaistīto finansējumu obligāciju un parādzīmju veidā, kā arī bankām samazinot ārvalstu parāda vērtspapīru turējumus.

Nozīmīgas svārstības ir vērojamas citām investīcijām, kuru bilance 2009.gada pirmajos divos ceturkšņos bija negatīva – attiecīgi 21,1% un 27,5% no IKP, 3.ceturksnī pozitīva – 18,0% no IKP, bet 4.ceturksnī atkal negatīva – 13,1% no IKP. 2010.gada 1.ceturksnī citu investīciju bilance bija pozitīva (5,6% no IKP), ko noteica valdības ilgtermiņa aizņēmumi un banku citu ieguldījumu samazinājums.

2009.gadā finanšu konta bilance (bez rezerves aktīviem) bija negatīva (-7,8% no IKP), ko galvenokārt noteica citu ieguldījumu (aizdevumu/aizņēmumu) negatīvā bilance. 2010.gada 1.ceturksnī privātā kapitāla neto plūsmu negatīvais saldo bija līdzvērtīgs ar valsts sektora pozitīvo bilanci, līdz ar to finanšu konta bilance (bez rezerves aktīviem) bija tuvu nullei.

Latvijas Banka aprēķina **lata reālo efektīvo kursu** pret 13 galveno tirdzniecības partnervalstu valūtām. Lata reālais kurss ietver lata nominālā kursa izmaiņas pret Latvijas tirdzniecības partnervalsts valūtu, kā arī patēriņa cenu izmaiņas Latvijā salīdzinājumā ar patēriņa cenu izmaiņām tirdzniecības partnervalstī. Reālo kursu aprēķina, nominālā kursa indeksu dalot ar ārvalstu un iekšzemes cenu indeksu attiecību un tas parāda Latvijas relatīvo eksporta konkurētspēju pasaules tirgos.

Straujās izaugsmes gados, salīdzinoši augstās inflācijas dēļ, lata reālais kurss pieauga attiecībā gan pret attīstīto valstu (ASV, Dānija, Francija, Itālija, Lielbritānija, Nīderlande, Somija, Vācija un Zviedrija) valūtām, gan pret attīstības valstu (Igaunija, Krievija, Lietuva un Polija) valūtām. Īpaši strauji lata kurss pieauga 2008.gada otrajā pusē un 2009.gada sākumā, kas galvenokārt bija saistīts ar mūsu tirdzniecības partnervalstu nacionālo valūtu devalvāciju. Lata reālā efektīvā kursa pieaugums bija neizdevīgs eksportētājiem un mūsu ražotāji zaudēja savu konkurētspēju.

Kopš 2009.gada marta lata reālais efektīvais kurss pakāpeniski mazinās, kas saistīts gan ar cenu līmeņa un darba algu samazināšanos, gan citu ar ražošanu saistīto izmaksu optimizāciju.

Turpinājumā grafiski ir parādīta preču un pakalpojumu eksporta-importa dinamika pa mēnešiem, maksājumu bilances tekošā un finanšu konta izmaiņas pa ceturkšņiem, kā arī lata efektīvā kursa izmaiņas.

4.1.attēls. **Preču eksports un imports pa mēnešiem**

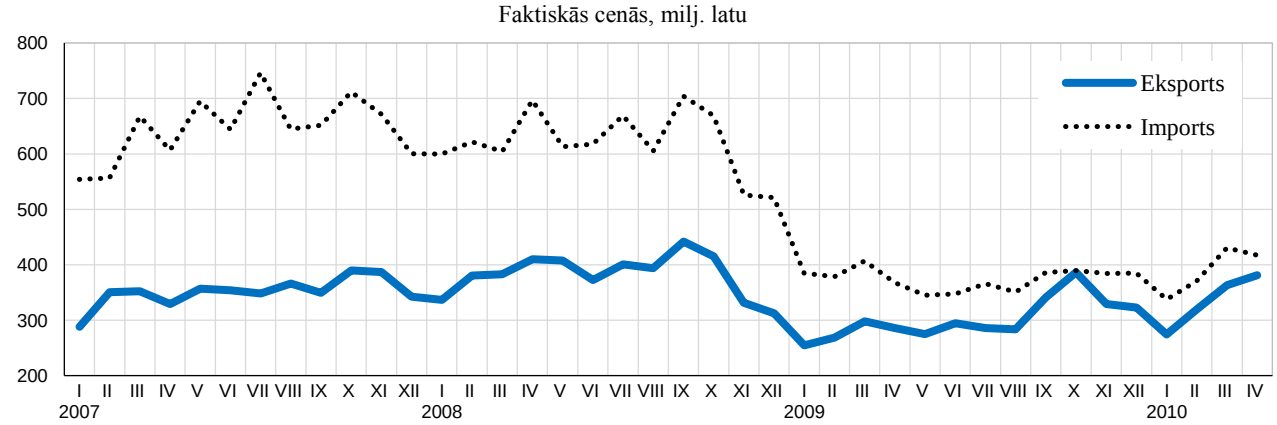

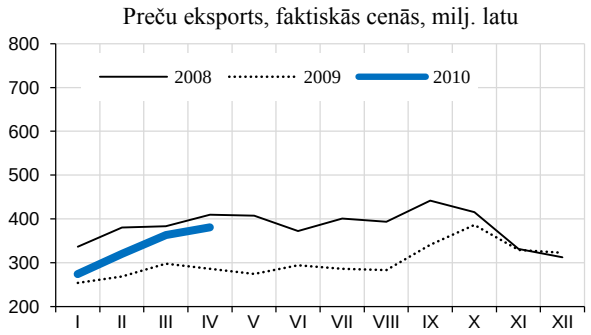

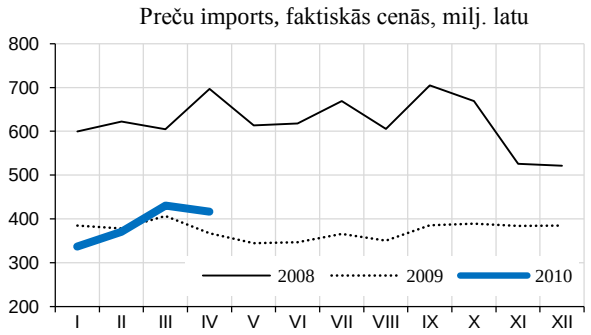

4.2.attēls. **Pakalpojumu eksports un imports pa mēnešiem**

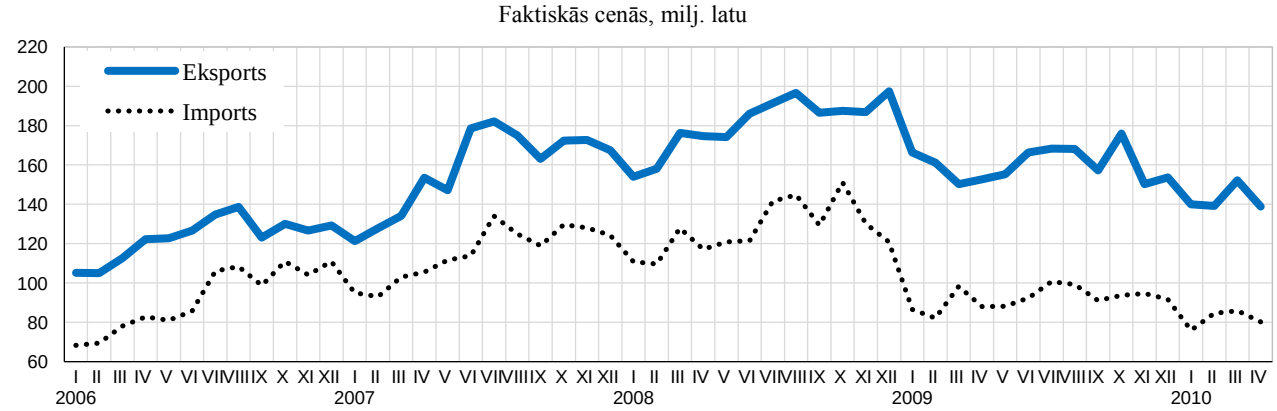

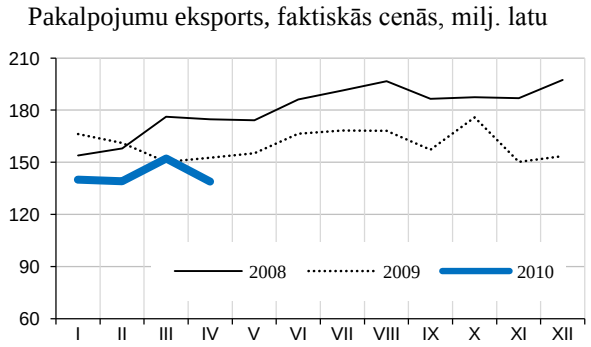

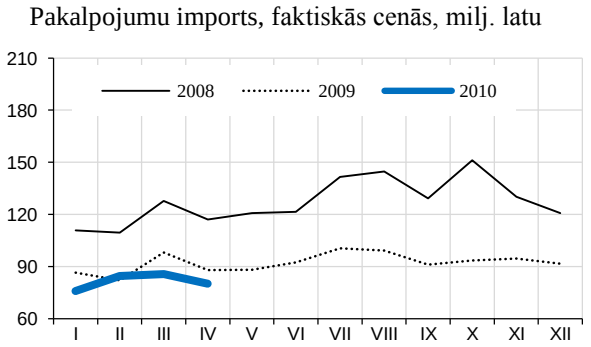

4.3.attēls. **Maksājumu bilance pa ceturkšņiem**

Maksājumu bilances tekošais konts, (% no IKP)

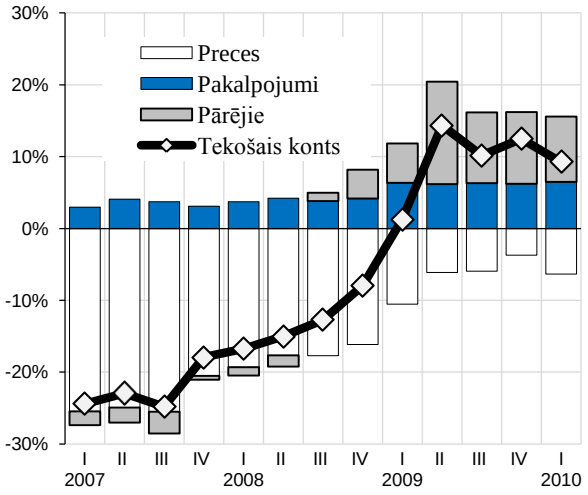

Maksājumu bilances finanšu konts, bez rezerves aktīviem (% no IKP)

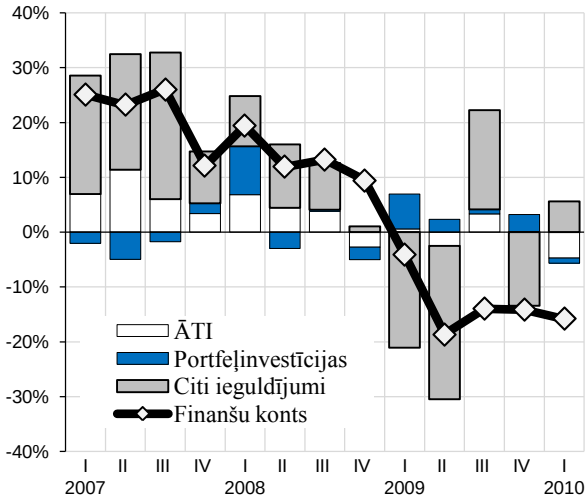

4.4.attēls. **Lata reālā efektīvā kursa indekss**

Pa mēnešiem, 2006.gada decembris = 100, aprēķināts, izmantojot **patēriņu cenu indeksu**

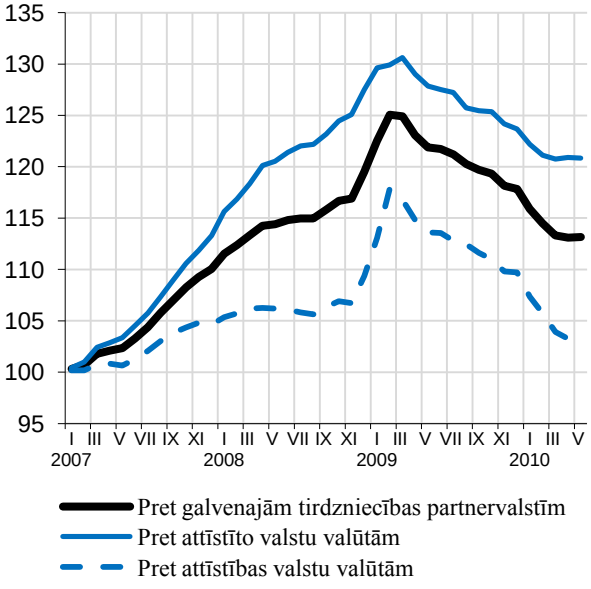

Pa mēnešiem, 2006.gada decembris = 100, aprēķināts, izmantojot **ražotāju cenu indeksu**

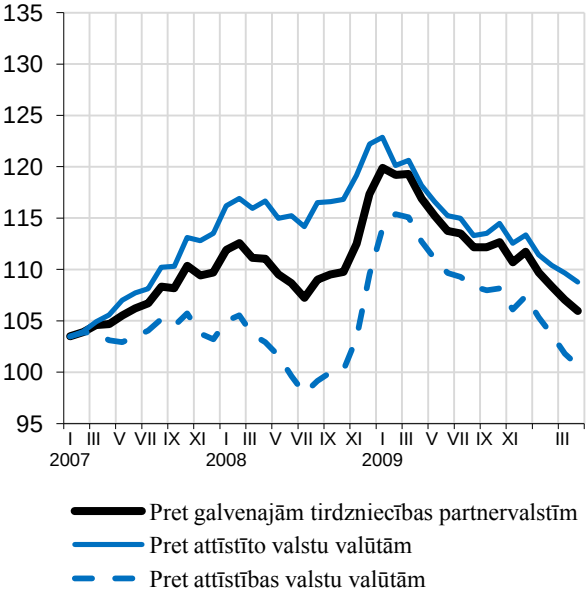

5. Finanšu sektors

Valdības finanses

Konsolidētā kopbudžeta ieņēmumi 2010.gada pirmajos piecos mēnešos salīdzinājumā ar 2009.gada atbilstošo periodu samazinājās par 5,8% un sastādīja 1939,6 milj. latu, tai skaitā nodokļu ieņēmumi 1379,1 milj. latu apmērā, kas salīdzinājumā ar 2009.gada atbilstošo periodu ir par 161,3 milj. latu jeb 10,5% mazāk.

Konsolidētā kopbudžeta izdevumi 2010.gada pirmajos piecos mēnešos bija 2094,9 milj. latu, kas, salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu, bija par 302,9 milj. latu jeb 12,6% mazāk.

Analizējot konsolidētā kopbudžeta izdevumus pa ekonomiskās klasifikācijas kategorijām, secināms, ka izdevumu samazinājums vērojams gandrīz visās konsolidētā kopbudžeta izdevumu kategorijās. Salīdzinot ar 2009.gada pieciem mēnešiem, šī gada pirmajos piecos mēnešos būtiski samazinājusies valsts institūcijās strādājošo darba samaksa, kas ir par 131,1 milj. latu jeb 28,8% mazāka. Šāds atalgojuma samazinājums tika veikts sakarā ar valsts tiešās pārvaldes iestāžu un citu valsts institūciju optimizāciju, samazinot gan darbinieku skaitu, gan darba algas fondu.

Samazinājums vērojams arī izdevumos precēm un pakalpojumiem, kuri 2010.gada piecos mēnešos, salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu, bija par 27,5 milj. latu jeb 9,7% mazāki. Salīdzinot 2010.gada pirmos piecus mēnešus ar iepriekšējā gada attiecīgo pārskata periodu, pieaugums bija vērojams procentu maksājumu izdevumiem, kas palielinājušies par 36,2 milj. latu jeb 47,1 procentu. Šāds parāda apkalpošanas izdevumu pieaugums izskaidrojams ar valsts parādsaistību pieaugumu sakarā ar starptautiskā aizdevuma programmas īstenošanu, lai novērstu ekonomiskās krīzes radītās sekas uz Latvijas tautsaimniecību, t.sk. monetāro un fiskālo sektoru.

Samazinājušies ir valdības izdevumi subsīdijām un dotācijām, kas 2010.gada piecos mēnešos kritās par 172,2 milj. latu jeb 31,3%, t.sk. vislielākais samazinājums bija vērojams tieši subsīdijām un dotācijām komersantiem, biedrībām un nodibinājumiem, izņemot lauksaimniecības ražošanu – par 153,2 milj. latu jeb 31,4 procentiem.

Analizējot sociālā rakstura izdevumus, secināms, ka 2010.gada pirmajos piecos mēnešos, salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu, nozīmīgi pieauguši izdevumi pensijām, kuri ir palielinājušies par 98,3 milj. latu jeb 22,1%. Šīs izdevumu kategorijas augšupvērstās izmaiņas izskaidrojamas ar Satversmes tiesas 2009.gada 22. decembra spriedumu par pensiju samazinājumu strādājošajiem pensionāriem un pensiju samazinājumu nestrādājošajiem pensionāriem atcelšanu.

2010.gada pirmajos piecos mēnešos kritums novērojams arī kapitālajiem izdevumiem, kur vislielākais samazinājums bija vērojams pamatlīdzekļu veidošanā – par 34,5 milj. latu jeb 28,2 procentiem. Šajā kategorijā ietilpst valsts budžeta iestāžu materiāli lietiskie aktīvi, kas paredzēti budžeta iestāžu funkciju nodrošināšanai vai

administratīviem nolūkiem, pakalpojumu sniegšanai, preču ražošanai vai piegādei, iznomāšanai citiem, un to paredzētais lietošanas laiks ir ilgāks par vienu gadu.

Konsolidētā kopbudžeta deficīts pēc nacionālās metodoloģijas šī gada pirmajos piecos mēnešos bija 155,3 milj. latu jeb 1,3% no IKP, savukārt, veicot pārrēķinu atbilstoši EKS 95 metodoloģijai, valsts konsolidētajā kopbudžetā 2010.gada pirmajos piecos mēnešos bija deficīts 316,3 milj. latu jeb 2,66 % no IKP.

Nodokļu ieņēmumu samazinājumu 2010.gada pirmajos piecos mēnešos noteica ekonomiskās attīstības samazināšanās – mazumtirdzniecības apgrozījuma kritums, strādājošo vidējās bruto darba samaksas samazināšanās, darba ņēmēju skaita samazināšanās, u.c., kas izraisīja nodokļu ieņēmumu kritumu visos nodokļu veidos. Tomēr jāatzīmē, ka, salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu, nodokļu samazinājuma tempi ir palēninājušies.

Būtiskākais ieņēmumu samazinājums 2010.gada piecos mēnešos, salīdzinot ar 2009.gada atbilstošo periodu, bija novērojams uzņēmumu ienākuma nodokļa ieņēmumos. Uzņēmumu ienākuma nodokļa ieņēmumi 2010.gada piecos mēnešos bija 57,0 milj. latu, kas salīdzinājumā ar 2009.gada pieciem mēnešiem ir par 54,4 milj. latu jeb 48,8% mazāk. Uzņēmumu ienākuma nodokļa ieņēmumu samazinājuma noteicošais faktors bija nodokļa iemaksu samazināšanās par 37,0% salīdzinājumā ar 2009.gada atbilstošo periodu, ko ietekmēja avansu summu samazinājums par 38,1% un pēc 2009.gada deklarācijām aprēķināto piemaksājamo summu samazinājums par 49,9 procentiem.

Akcīzes nodokļa ieņēmumi 2010.gada piecos mēnešos salīdzinājumā ar 2009.gada pieciem mēnešiem samazinājās par 27,2 milj. latu jeb 13,1% un tika iekasēti 179,9 milj. latu apmērā. Akcīzes nodokļa ieņēmumu samazinājumu pamatā ietekmēja akcīzes nodokļa par tabakas izstrādājumiem ieņēmumu samazinājums par 17,9 milj. latu jeb 34,4%, ko galvenokārt ietekmēja nelegālā tirgus paplašināšanās, par ko liecina brīvā apgrozījumā patēriņam Latvijā nodoto cigarešu apjoma samazinājums 2010.gada četros mēnešos par 35,4%, salīdzinot ar 2009.gada četriem mēnešiem. Risku nelegālā tirgus pieaugumam paaugstināja arī akcīzes nodokļa minimālās likmes ieviešana cigaretēm no 2010.gada 1. janvāra.

Savukārt pievienotās vērtības nodokļa ieņēmumi 2010.gada piecos mēnešos tika iekasēti 336,0 milj. latu apmērā, t.i., par 18,3 milj. latu jeb 5,2% mazāk nekā 2009.gada piecos mēnešos. Pievienotās vērtības nodokļa ieņēmumu samazinājumu galvenokārt ietekmēja mazumtirdzniecības apgrozījuma kritums par 11,2%, salīdzinot 2010.gada četrus mēnešus ar 2009.gada četriem mēnešiem, un kopējās darījumu vērtības samazināšanās par 13,4%, salīdzinot 2010.gada piecus mēnešus ar 2009.gada pieciem mēnešiem.

Darba ņēmēju skaita un strādājošo vidējās bruto darba samaksas samazināšanās atbilstoši samazina iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumus un sociālās apdrošināšanas iemaksas. 2010.gada aprīlī, salīdzinot ar 2009.gada aprīli, darba ņēmēju skaits ir samazinājies par 13,2%, savukārt strādājošo vidējā bruto darba samaksa 2010.gada pirmajā ceturksnī, salīdzinot ar 2009.gada atbilstošo periodu, ir samazinājusies par 8,3 procentiem. Iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumi

2010.gada piecos mēnešos tika iekasēti 316,5 milj. latu apmērā, t.i., par 10,5 milj. latu jeb 3,2% mazāk nekā 2009.gada piecos mēnešos. Savukārt sociālās apdrošināšanas iemaksas (ieskaitot iemaksas valsts fondēto pensiju shēmā) tika veiktas 460,7 milj. latu apmērā, kas salīdzinājumā ar 2009.gada pieciem mēnešiem ir par 136,5 milj. latu jeb 22,9% mazāk. Tajā skaitā sociālās apdrošināšanas iemaksas valsts speciālajā budžetā bija 434,2 milj. latu un iemaksas valsts fondēto pensiju shēmā – 26,6 milj. latu.

Centrālās valdības parāds uz 2010.gada maija beigām sasniedza 4 752,5 milj. latu jeb 39% no IKP, t.sk. iekšējais parāds bija 860,1 milj. latu (18% no kopējā centrālās valdības parāda), ārējais parāds 3 892,3 milj. latu (82% no kopējā centrālās valdības parāda).

Banku sektors

2009.gada sākumā turpinājās no rezidentiem piesaistīto noguldījumu apjomu samazināšanās. 2009.gada 2.ceturksnī bija vērojams neliels pieaugums, bet jau 3.ceturksnī sekoja no rezidentiem piesaistīto noguldījumu apjomu samazināšanās. Stabilizējoties situācijai finanšu tirgū, 2009.gada beigās un 2010.gada 1.ceturksnī noguldījumi atkal pieauga, un 2010.gada 1.ceturkšņa beigās privātpersonu un uzņēmumu noguldījumi bija 5312 milj. latu, kas ir par 5,9% vairāk nekā 2009.gada 1.ceturkšņa beigās. 2010.gada maija beigās privātpersonu un uzņēmumu noguldījumi pieauga līdz 5388,8 milj. latu.

2010.gada sākumā rezidentu finanšu iestādēm, nefinanšu sabiedrībām un mājsaimniecībām izsniegto kredītu atlikums turpināja samazināties. Ja 2009.gada 1.ceturkšņa beigās kopumā rezidentu finanšu iestādēm, nefinanšu sabiedrībām un mājsaimniecībām izsniegto kredītu atlikumi bija 14,4 miljardu latu, tad 2010.gada 1.ceturkšņa beigās tas bija 13,2 miljardi latu, kas ir par 8% mazāk nekā pirms gada.

2010.gada 1.ceturksnī komerckredītu atlikumi turpināja samazināties. Šāda tendence ir vērojama jau kopš 2008.gada novembra. Rezidentiem izsniegto komerckredītu atlikumi 2010.gada 1.ceturkšņa beigās, salīdzinot ar 2009.gada attiecīgo periodu, samazinājās par 24,4%, savukārt industriālo kredītu atlikumi 2010.gada sākumā pieauga (1.ceturkšņa beigās pieaugums bija par 7,4%, salīdzinot ar 2009.gada attiecīgo periodu). Joprojām turpina samazināties arī hipotekāro kredītu atlikumi, kas 2010.gada 1.ceturkšņa beigās bija samazinājušies par 6,1%, salīdzinot ar 2009.gada attiecīgo periodu. Kredītu patēriņa preču iegādei atlikumi, pēc straujā samazinājuma 2009.gada jūnijā, pēdējo ceturkšņu laikā ir gandrīz nemainīgi. No visa izsniegtā kredītu apjoma, lielāko daļu veido hipotekārie kredīti, kuru īpatsvars 2010.gada 1.ceturkšņa beigās veidoja 58,2% no kopējā izsniegto kredītu apjoma, savukārt komerckredītu un industriālo kredītu īpatsvars kopā bija tikai 30,1 procents.

Attiecībā uz rezidentiem izsniegtajiem kredītu atlikumiem sadalījumā pa tautsaimniecības nozarēm, vislielākais izsniegto kredītu atlikumu īpatsvars ir operācijām ar nekustamo īpašumu (33%), apstrādes rūpniecībai (14%) un tirdzniecībai un viesnīcām un restorāniem (12%). Latvijas tautsaimniecības nozaru attīstībai izsniegto kredītu atlikums joprojām turpina samazināties un 2010.gada 1.ceturkšņa beigās tas bija samazinājies par 10,4% salīdzinājumā ar 2009.gada

attiecīgo periodu. 2010.gada 1.ceturkšņa beigās salīdzinājumā ar 2009.gada attiecīgo periodu visstraujāk kredītu atlikumi samazinājās finansu nozarē (par 38%), tirdzniecības, viesnīcas un restorānu nozarē (par 16%) un apstrādes rūpniecībā (par 14%). Izsniegto kredītu atlikumu samazinājumi bija vērojami gandrīz visās tautsaimniecības nozarēs. Dažās nozarēs izsniegto kredītu atlikums 2010.gada 1.ceturkšņa beigās, salīdzinājumā ar 2009.gada attiecīgo periodu, pieauga, piemēram, profesionālo, zinātnisko un tehnisko pakalpojumu nozarē (par 100,8%), ieguves rūpniecībā un karjeru izstrādē (par 24,8%) un informācijas un komunikācijas pakalpojumu nozarē (par 18,4%).

2009.gada sākumā, strauji augot bezdarbam un samazinoties iedzīvotāju ienākumu līmenim, pasliktinājās aizņēmēju maksātspēja, kas joprojām nav uzlabojusies. Kredītu ar maksājumu kavējumiem daļa kopējā kredītportfelī turpina pieaugt, no 20,5% 2009.gada 1.ceturkšņa beigās līdz 27,5% 2010.gada 1.ceturkšņa beigās. Kredītu ar maksājumu kavējumiem virs 90 dienām īpatsvars kredītportfelī 2009.gada 1.ceturkšņa beigās sasniedza 16,4%, 2009.gada gada beigās 16,9%, bet 2010.gada 1.ceturkšņa beigās jau 17,9%, kas nozīmē, ka palielinās to cilvēku skaits, kas ilgstoši nespēj pildīt savas kredītsaistības un atmaksāt aizņemtās kredītu summas. Pēdējos ceturkšņos samazinās kredītu skaits ar maksājumu kavējumiem mazākiem par 90 dienām.

Latos izsniegto īstermiņa kredītu vidējā svērtā procentu likme 2010.gada 1.ceturksnī bija 10,5% (maijā – 13,8%), kas ir ievērojami samazinājusies, salīdzinājumā ar 2009.gada 2.ceturksni, kad latos izsniegto īstermiņa kredītu procentu likme strauji pieauga un sasniedza 24,4%. Mazāk izteiktas svārstības gada laikā bija vērojamas latos izsniegto ilgtermiņa kredītu vidējām svērtām procentu likmēm, savukārt eiro izsniegtajiem kredītiem procentu likmes kā ierasts bija zemākas nekā latos izsniegtajiem kredītiem un procentu likmju svārstības mazāk izteiktas. Eiro izsniegto īstermiņa kredītu vidējā svērtā procentu likme pēdējo ceturkšņu laikā samazinās no 6,2% 2009.gada 1.ceturksnī līdz 4,6% 2010.gada 1.ceturksnī (maijā – 4,4%). Eiro izsniegto ilgtermiņa kredītu vidējā svērtā procentu likme 2010.gada 1.ceturksnī sasniedza augstāko rādītāju un pieauga līdz 8,3%, bet maijā samazinājās līdz 6,6% (2009.gada 1.ceturksnī – 7,1%).

Nodaļas turpinājumā ir doti dati par valsts konsolidētā kopbudžeta finansiālajiem rādītājiem, nodokļu ieņēmumiem, izsniegtajiem kredītiem, to apjomu un struktūru, kā arī sadalījumu pa to veidiem un pa tautsaimniecības nozarēm, kā arī izsniegto kredītu vidējās svērtās procentu likmes.

5.1.attēls. **Valsts konsolidētā kopbudžeta finansiālie rādītāji**, milj. latu

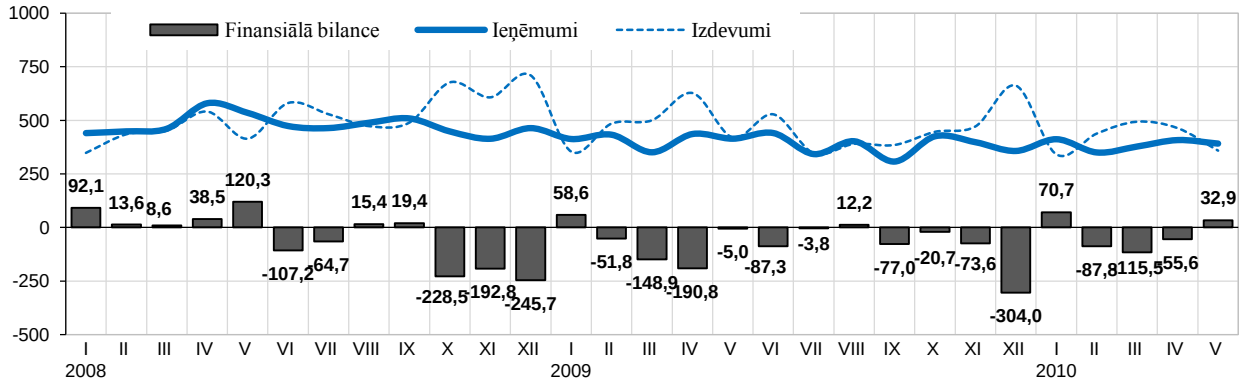

5.2.attēls. **Nodokļu ieņēmumi**

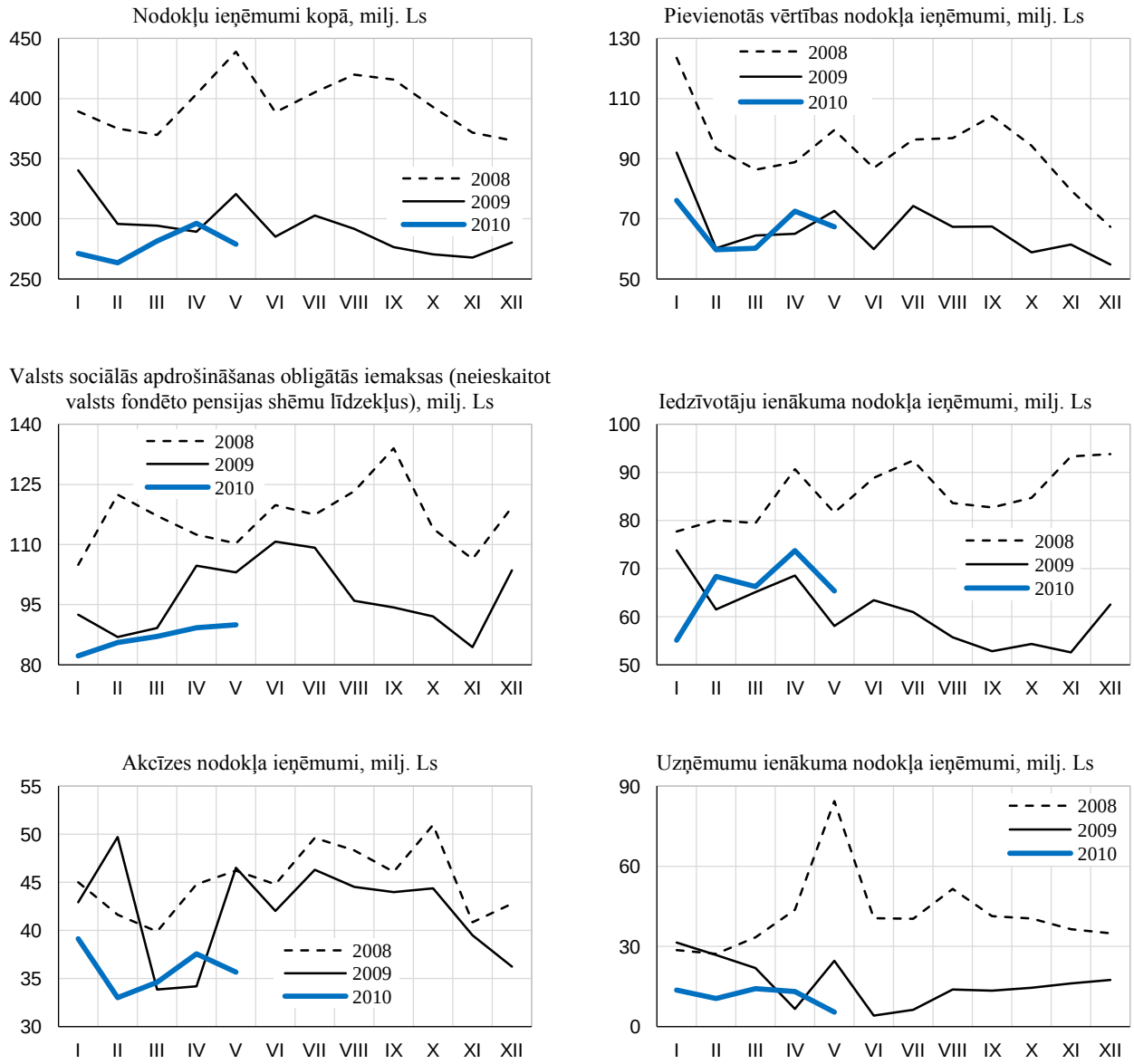

5.3.attēls. **Rezidentu finanšu iestādēm, nefinanšu sabiedrībām un mājsaimniecībām izsniegtie kredīti**

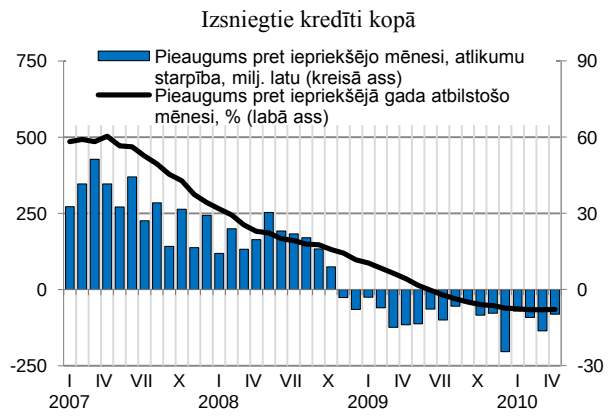

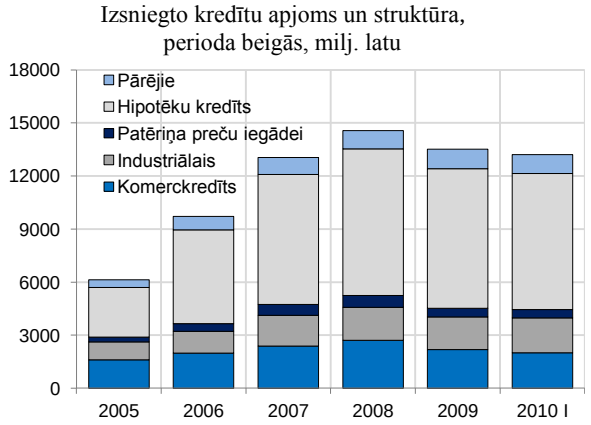

Izsniegtie kredīti pa to veidiem, izmaiņas % pret iepriekšējā gada atbilstošo mēnesi

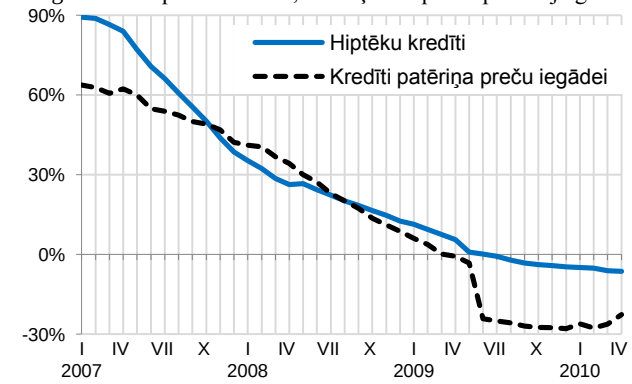

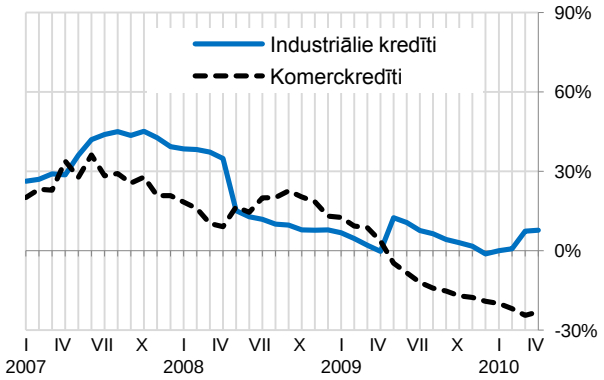

Kredīti rezidentiem sadalījumā pa tautsaimniecības nozarēm

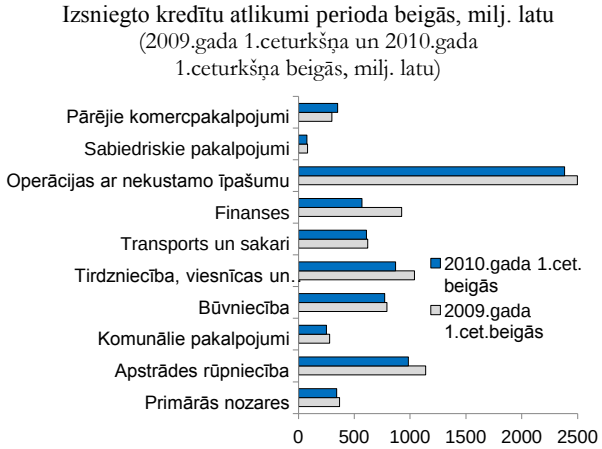

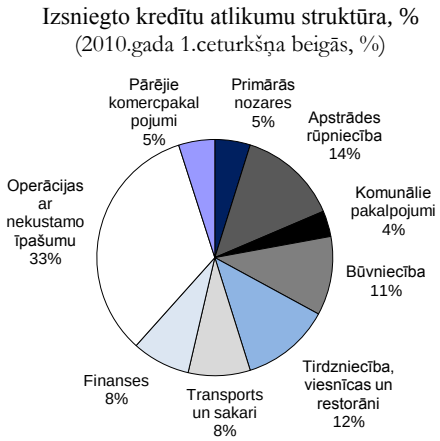

5.5.attēls. **Vidējās svērtās % likmes izsniegtajiem kredītiem**, (Ls; EUR)

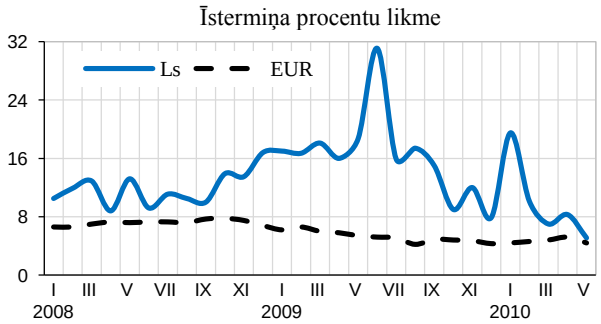

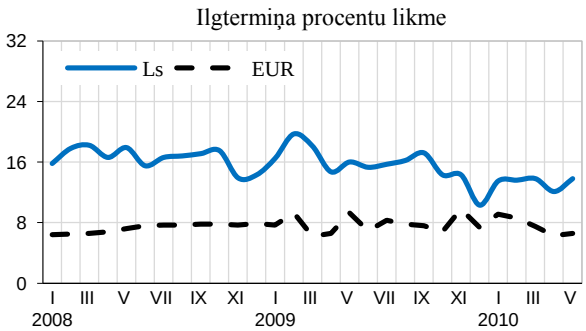

6. Darba tirgus

Nodarbinātība un bezdarbs

Pēdējo divu gadu laikā būtiski ir pasliktinājusies situācija darba tirgū. Līdz ar ekonomisko aktivitāšu samazināšanos, strauji ir audzis bezdarbs, samazinājusies iedzīvotāju nodarbinātība un darba algas. Nodarbināto skaita samazināšanās un bezdarbs pieaugums aizsākās jau 2008.gada nogalē un 2009.gadā negatīvās tendences pastiprinājās. Būtiski krītoties darbaspēka pieprasījumam, nodarbināto skaits 15-64 gadu vecuma grupā 2009.gadā, salīdzinot ar 2008.gadu, samazinājās par 123,2 tūkstošiem jeb 11,4%, kā rezultātā vidējais nodarbinātības līmenis 2009.gadā samazinājās līdz 61,1%. Tajā pašā laikā bezdarba līmenis pieauga līdz 16,9%. Visbūtiskāk nodarbinātības samazinājumu 2009.gadā ietekmēja darbaspēka pieprasījuma samazināšanās būvniecības, rūpniecības, tirdzniecības nozarēs, kā arī valsts pārvaldē. Arī 2010.gada 1.ceturksnī darba tirgus rādītāji kopumā uzrādīja negatīvas tendences, iedzīvotāju nodarbinātības līmenis samazinājās līdz 57,7% (no 58,4% 2009.gada 4.ceturksnī), bet bezdarba līmenis pieauga līdz 20,4% (no 19,7% 2009.gada 4.ceturksnī).

Tomēr līdz ar situācijas uzlabošanos pasaules ekonomikā, sākot ar 2010.gada aprīli, ir vērojama stabilizācija arī Latvijas darba tirgū. Reģistrētā bezdarba līmenim jau kopš 2010.gada aprīļa mēneša ir tendence pakāpeniski samazināties un 2010.gada jūnija beigās tas veidoja 15,6% – reģistrēti bija 176,9 tūkstoši darba meklētāji. Arī darbaspēka apsekojuma rezultāti rāda, ka bezdarba līmenis pakāpeniski mazinās. Tai pat laikā, jāatzīmē, ka bezdarba rādītāju uzlabošanos nosaka arī ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaita samazinājums.

2010.gada 1.ceturksnī brīvo darbavietu skaits saglabājās zemā līmenī. To skaits, salīdzinot ar 2009.gada 4.ceturkšņa beigām, saruka par 4,9% un bija 1647 darbavietas. Saskaņā ar NVA datiem situācija pakāpeniski uzlabojas. 2010.gada jūnija beigās NVA darba devēji bija pieteikuši 2,7 tūkst. brīvo darbvietu, kas ir gandrīz 2 reizes vairāk nekā 2009.gada beigās.

Iedzīvotāju ienākumi

Gada vidējā bruto darba samaksa 2009.gadā bija 460 latu, t.i., par 3,8% mazāka nekā iepriekšējā gadā, bet gandrīz par 16% lielāka nekā 2007.gadā. Ņemot vērā ekonomiskās lejupslīdes dziļumu, šāda algas korekcija ir visai neliela.

2010.gada 1.ceturksnī, salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu, darba samaksa samazinājās par 8,3%. Straujāk samazinās algas sabiedriskajā sektorā, kas ir saistīts ar īstenotajiem valsts budžeta konsolidācijas pasākumiem. 2010.gada 1.ceturksnī sabiedriskajā sektorā strādājošo algas bija par 14,1% un privātajā sektorā strādājošo – par 4,8% mazākas nekā pirms gada.

Visbūtiskāk privātajā sektorā bruto darba samaksa samazinājās būvniecības, tirdzniecības, finanšu starpniecības, kā arī citās komercpakalpojumu nozarēs.

Nodaļas turpinājumā ir sniegta statistiskā informācija par nodarbināto skaita izmaiņām, bezdarba līmeni, brīvo darba vietu skaita izmaiņas pa ceturkšņiem un strādājošo mēneša vidējo bruto darba samaksu.

6.1.attēls. **Darba tirgu raksturojoši rādītāji**

Nodarbināto skaita izmaiņas pa ceturkšņiem
2006.g IV ceturksnis=100

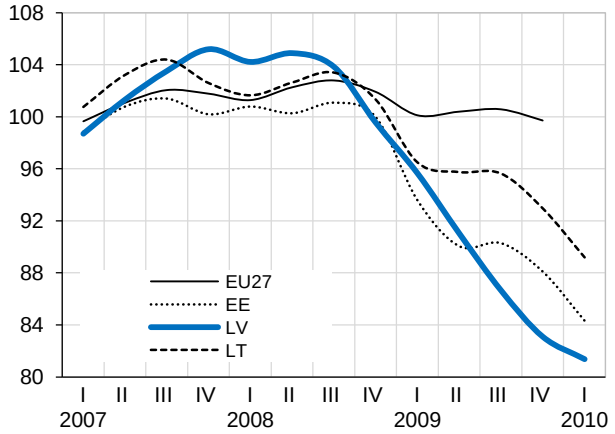

Nodarbināto un ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits, tūkstošos, vecuma grupā 15-64 gadi

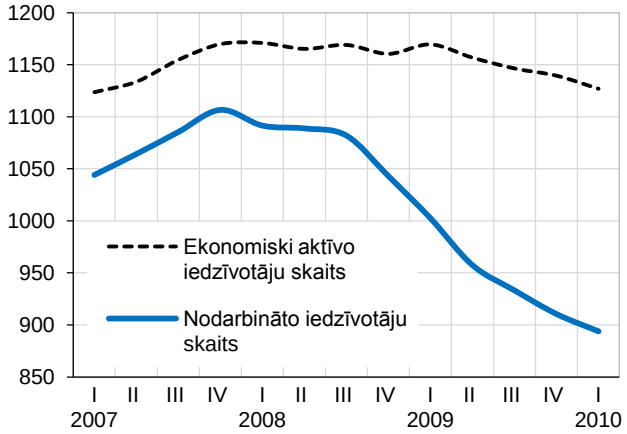

Bezdarba līmenis
% no ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaita

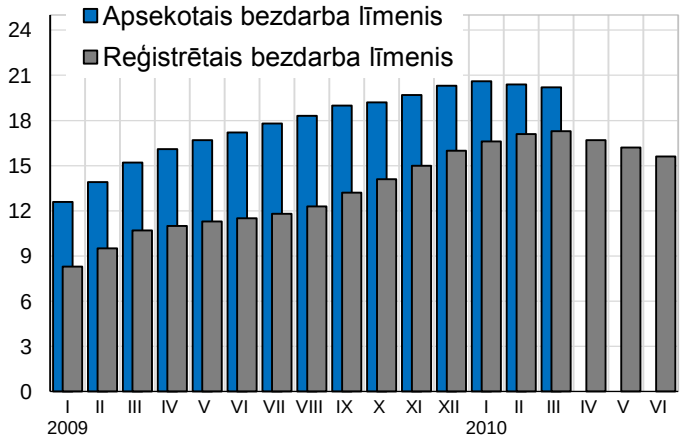

Bezdarba līmenis pa ceturkšņiem
sezonāli neizlīdzināti dati

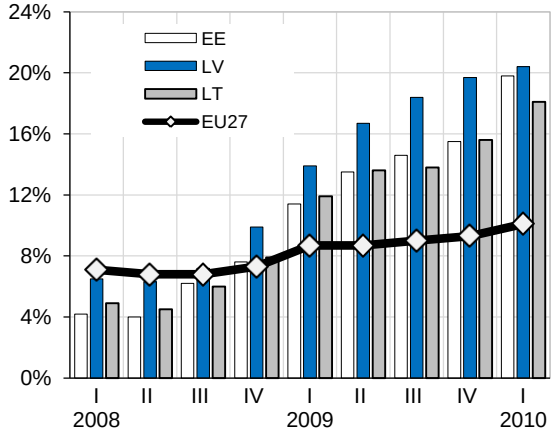

Strādājošo mēneša vidējā bruto darba samaksa

latos

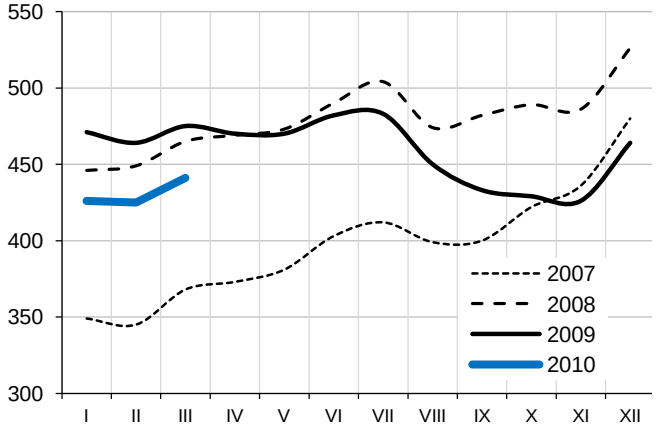

12 mēnešu slīdošais vidējais indekss,
2007.gada decembris = 100

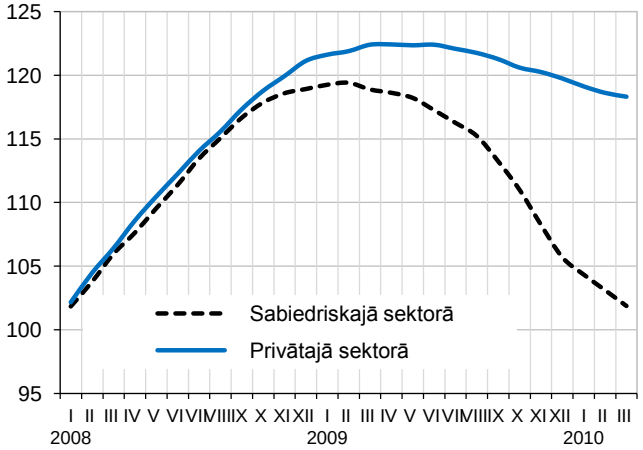

7. Cenas

Patēriņa cenu samazinājums sākās 2008.gada beigās, kad sašaurinoties iekšējam pieprasījumam patēriņa cenas sāka kristies. Pirmās uz iekšējam pieprasījuma samazinājumu noreaģēja preču cenas, kas sāka kristies 2008.gada otrajā pusē, bet pakalpojumu cenas – tikai 2009.gada martā.

2010.gada maijā cenas bija par 2,3% zemākas nekā pirms gada, taču kopš 2010.gada marta cenu izmaiņu dinamika vairs neliecina par deflācijas turpināšanos, kas bija raksturīga 2009.gada otrajā pusē, jo privātais patēriņš vairs nesamazinās un tas vairs nav faktors, kas var būtiski noteikt kopējā cenu līmeņa samazināšanos.

Patēriņa cenu līmenis 2010.gada **martā**, salīdzinot ar 2010.gada februāri, pieauga par 0,5%, t.sk. precēm par 0,7%, bet pakalpojumiem tās samazinājās par 0,1%. Šāds inflācijas temps martā atbilst caurmēra cenu sezonalitātes svārstībām, kas raksturīgas Latvijas ekonomikai. Tas nozīmē, ka vidējais izlīdzinātais patēriņa cenu līmenis praktiski nemainījās.

Patēriņa cenu līmenis **aprīlī** mēneša laikā pieauga jau par 0,9% (precēm par 1,4%, bet pakalpojumiem samazinājās par 0,4%). Šo cenu pieaugumu lielā mērā noteica cenu kāpums siltumenerģijai par 13,9%, kas kopējo cenu līmeni palielināja par 0,6%. Straujāk kā iepriekšējos divos gados 2010.gada aprīlī cenas pieauga pārtikai un apģērbiem un apaviem, tomēr caurmērā to pieaugums atbilda vairāku iepriekšējo gadu vidējām sezonālām svārstībām. Savukārt pakalpojumu cenas vairākas cenu indeksa grupās turpināja samazināties (sakari, atpūtas un kultūras pakalpojumi, viesnīcas un restorāni). Tas nozīmē, ka aprīlī sezonāli izlīdzinātā inflācija bija vismaz par 0,5%, kas jāvērtē kā būtisks cenu palielinājums.

Savukārt patēriņa cenu līmenis **maijā** mēneša laikā samazinājās par 0,1%. Vidējais preču un pakalpojumu cenu samazinājums bija vienāds – par 0,1%. Šāds inflācijas temps maijā ir par 0,2 procentu punktiem virs sezonālo svārstību līmeņa un tas nozīmē, ka sezonāli izlīdzinātā inflācija bija vismaz par 0,2%. Cenas apģērbiem maijā samazinājās lēnāk nekā tas bija vērojams 2009.gada maijā. Palielinājās cenas mājokļa uzturēšanai, galvenokārt uz siltumenerģijas cenu kāpuma rēķina. Praktiski ir apstājies citu pakalpojumu cenu samazinājums, kas bija vērojams iepriekšējos mēnešos. Nedaudz cenas turpināja samazināties vienīgi veselības pakalpojumiem, sakariem, atpūtas un kultūras pakalpojumiem.

2009.gadā vietējā tirgū realizētās produkcijas **ražotāju cenu** kritums bija saistīts galvenokārt ar straujo iekšzemes patēriņa samazināšanos, savukārt eksportētās produkcijas cenu samazinājums – ar Latvijas galveno eksportpreču, t.sk. kokmateriālu un pārtikas preču cenu kritumu pasaules tirgos. 2009.gada beigās ražotāju cenas atsāka pieaugt un šī tendence turpinājās arī 2010.gada pirmajā pusē, turklāt ne tikai eksporta tirgos, bet arī jau vietējā tirgū realizētajai produkcijai.

Ražotāju cenu līmenis 2010.gada **martā**, salīdzinot ar 2010.gada februāri, palielinājās par 0,8%. Kopējā cenu līmeņa kāpums bija raksturīgs preču realizācijai gan vietējā, gan eksporta tirgū, attiecīgi par 0,2 un 1,7%. Visstraujāk cenas pieauga

metālu ražošanā – par 9,1%, gatavo metālizstrādājumu ražošanā – par 3,2%, pārtikas produktu ražošanā un koksnes un koka izstrādājumu ražošanā – par 0,9% katrā nozarē, kā arī atkritumu savākšanā, apstrādē un izvietošanā un materiālu pārstrādē. Savukārt vislielākā pazeminošā ietekme uz ražotāju cenu kopējo līmeni bija cenu kritumam apģērbu ražošanā un nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošanā.

Aprīlī mēneša laikā ražotāju cenas palielinājās par 2,2%. Kopējā cenu līmeņa kāpums bija raksturīgs preču realizācijai gan vietējā gan eksporta tirgū, attiecīgi par 2,8 un 1,3%. Visstraujāk cenas pieauga elektroenerģijai, gāzes apgādei, siltumapgādei un gaisa kondicionēšanai - par 6,9%, metālu ražošanai – par 5,7%, koksnes un koksnes izstrādājumu ražošanai – par 2%, kā arī atkritumu savākšanai, apstrādei un izvietošanai un materiālu pārstrādei. Vislielākā pazeminošā ietekme uz ražotāju cenu kopējo līmeni bija cenu kritumam nemetālisko izstrādājumu ražošanā, apģērbu ražošanā un pārtikas produktu ražošanā.

Maijā mēneša laikā ražotāju cenas palielinājās par 1,8%. Kopējā cenu līmeņa pieaugums bija raksturīgs gan vietējā tirgū, gan eksporta tirgū, attiecīgi par 0,9 un 3,1%. Augstākais cenu pieaugums bija vērojams metālu ražošanā – par 11,6%, koksnes un koka izstrādājumu ražošanā – par 3,4%, elektroenerģijā, gāzes apgādē, siltumapgādē un gaisa kondicionēšanā – par 1,3%, kā arī atkritumu savākšanā, apstrādē un izvietošanā, materiālu pārstrādē un pārtikas produktu ražošanā.

Turpinājumā ir sniegta vispusīga statistiskā informācija par patēriņa un ražotāju cenu pārmaiņām.

7.1.attēls. **Patēriņa cenu pārmaiņas**, 12 mēnešu inflācija

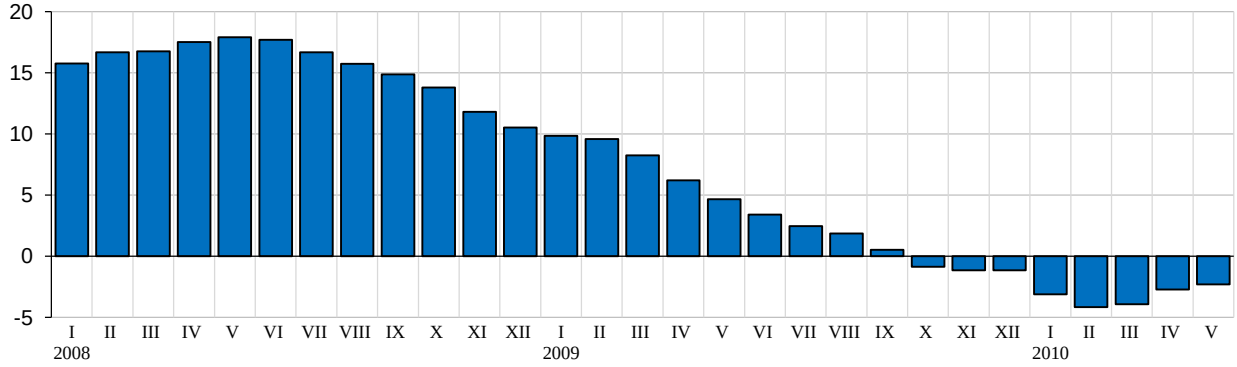

7.1.tabula. **Patēriņa cenu pārmaiņas pa mēnešiem**

Gads	Mēnesis	Cenu izmaiņas %		
		salīdzinot ar iepriekšējo mēnesi	salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo mēnesi	vidēji gada laikā
2008	Janvāris	2,8	15,8	10,8
	Februāris	1,3	16,7	11,6
	Marts	1,4	16,8	12,3
	Aprīlis	1,6	17,5	13,0
	Maijs	1,0	17,9	13,9
	Jūnijs	0,7	17,7	14,6
	Jūlijs	0,4	16,7	15,2
	Augusts	-0,4	15,7	15,6
	Septembris	1,1	14,9	15,9
	Oktobris	1,0	13,8	15,9
	Novembris	-0,5	11,8	15,7
	Decembris	-0,5	10,5	15,4
2009	Janvāris	2,1	9,8	14,9
	Februāris	1,1	9,6	14,3
	Marts	0,1	8,2	13,5
	Aprīlis	-0,4	6,2	12,5
	Maijs	-0,4	4,7	11,4
	Jūnijs	-0,5	3,4	10,2
	Jūlijs	-0,6	2,5	9,1
	Augusts	-1,0	1,8	7,9
	Septembris	-0,1	0,5	6,7
	Oktobris	-0,2	-0,9	5,5
	Novembris	-0,7	-1,2	4,5
	Decembris	-0,5	-1,2	3,5
2010	Janvāris	0,2	-3,1	2,5
	Februāris	0,0	-4,2	1,3
	Marts	0,5	-3,9	0,3
	Aprīlis	0,9	-2,7	-0,4
	Maijs	-0,1	-2,3	-1,0

7.2.attēls. **Patēriņa cenu indekss grupās un apakšgrupās**,
iepriekšējā gada decembris =100

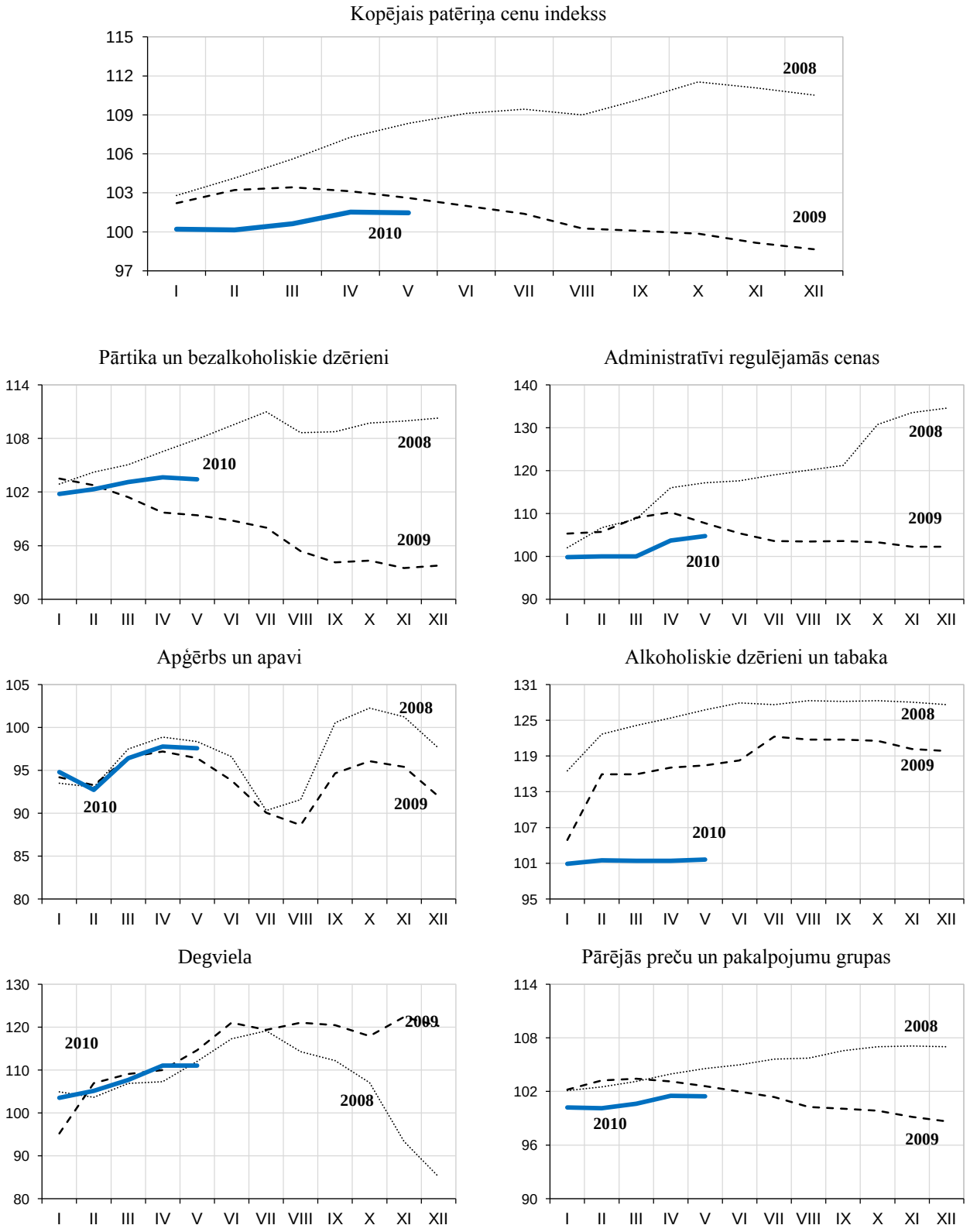

7.3.attēls. **Atsevišķu preču un pakalpojumu grupu ietekme uz kopējo patēriņa cenu indeksu**

12 mēnešu inflācija, procentpunkti

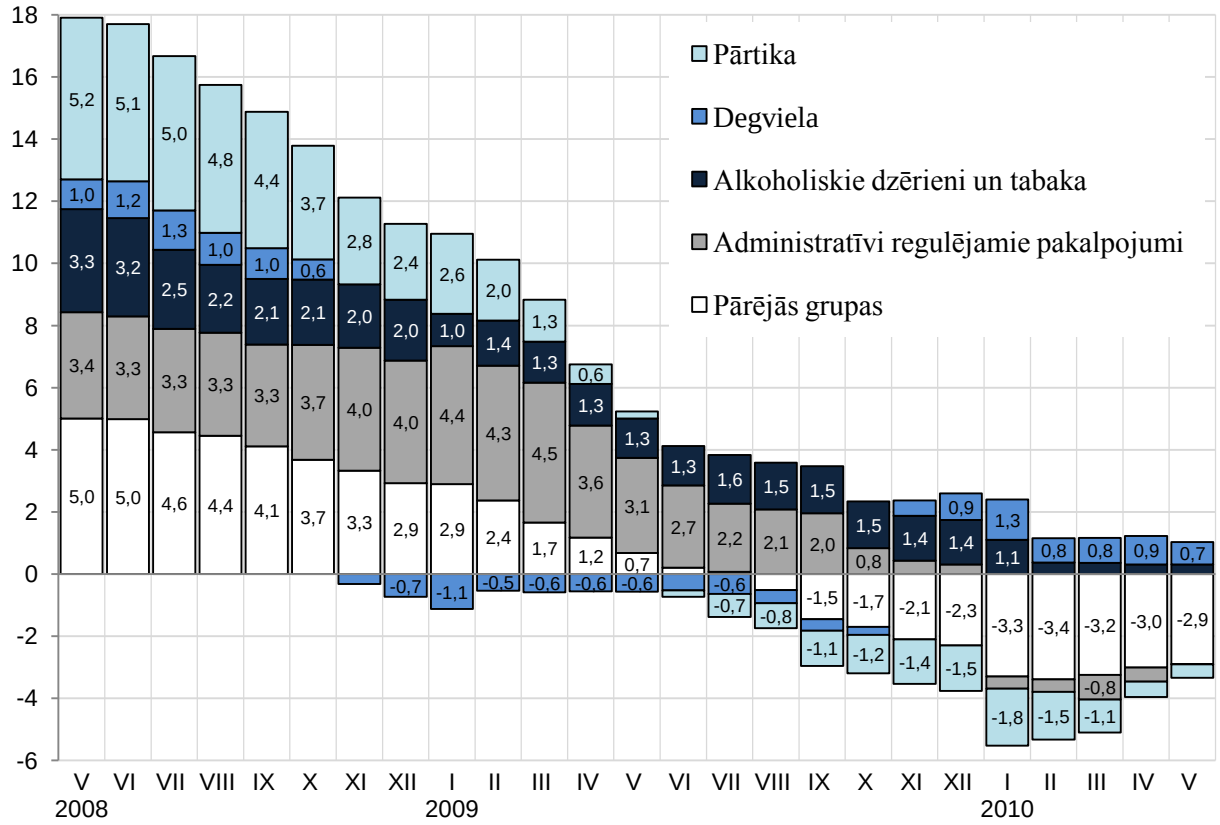

Patēriņa cenu indekss sadalījumā pa atsevišķām preču un pakalpojumu grupām 2009. un 2010.gada maijā

Ieguldījums izmaiņās, iepriekšējā gada decembris = 100

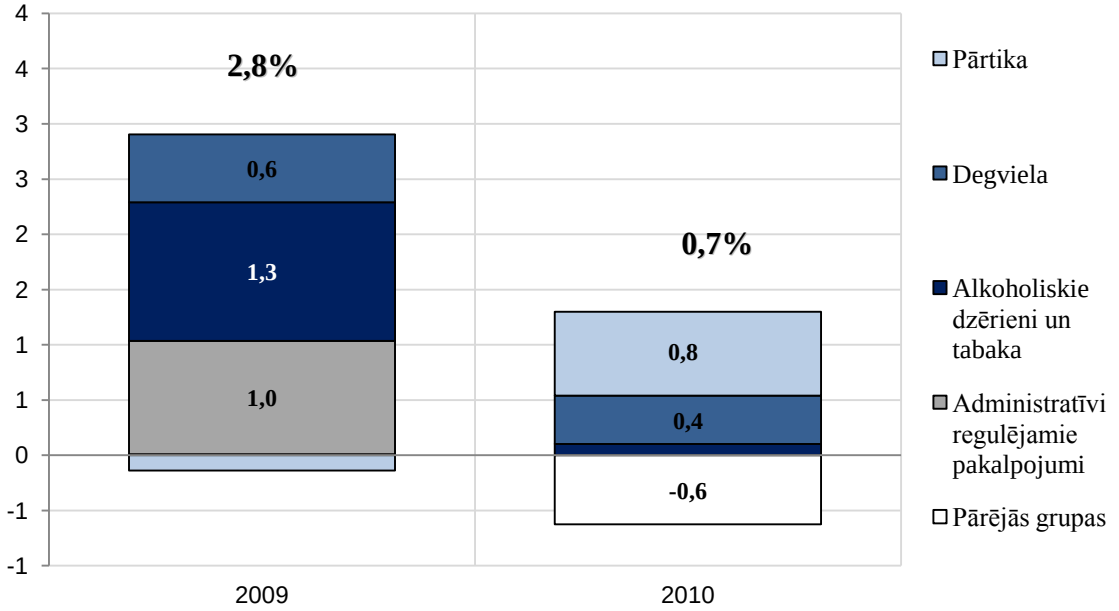

7.4.attēls. **Saskaņotais patēriņa cenu indekss pa mēnešiem**, 2008.gada decembris =100

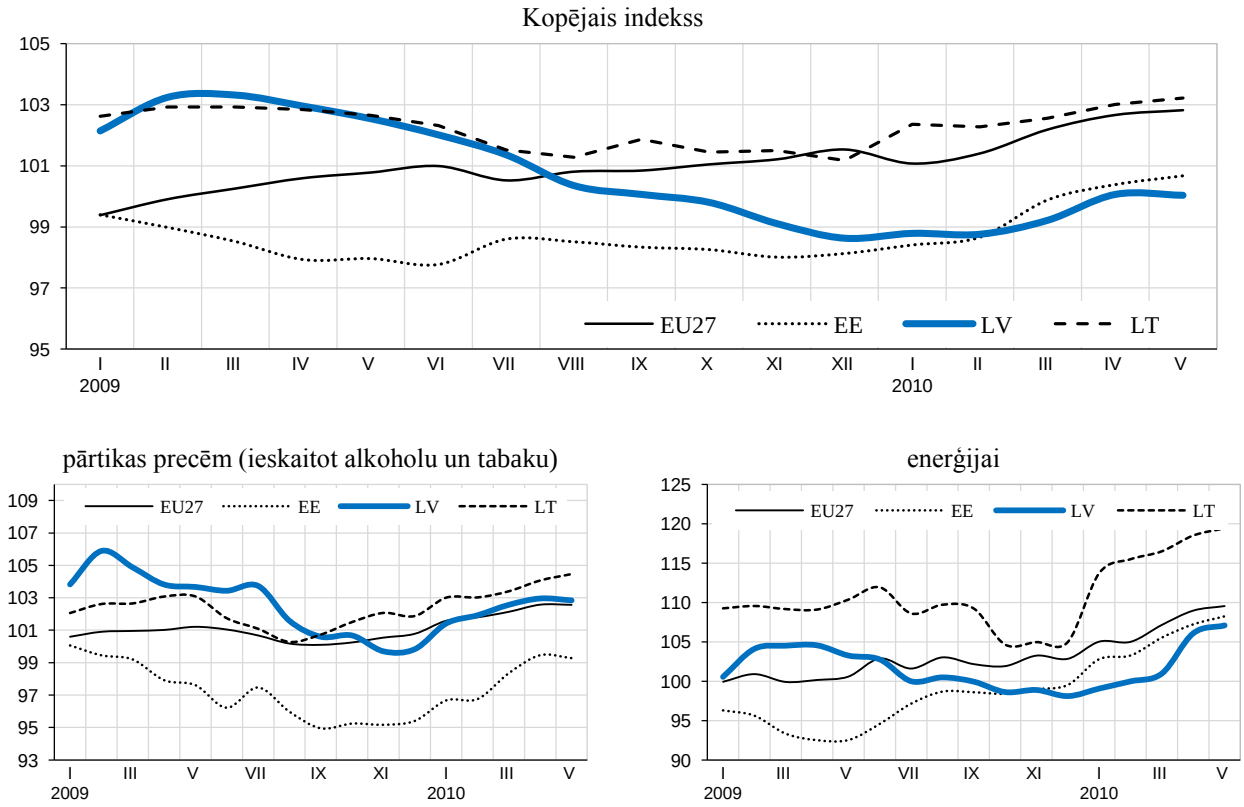

7.5.attēls. **Ražotāju cenu pārmaiņas**

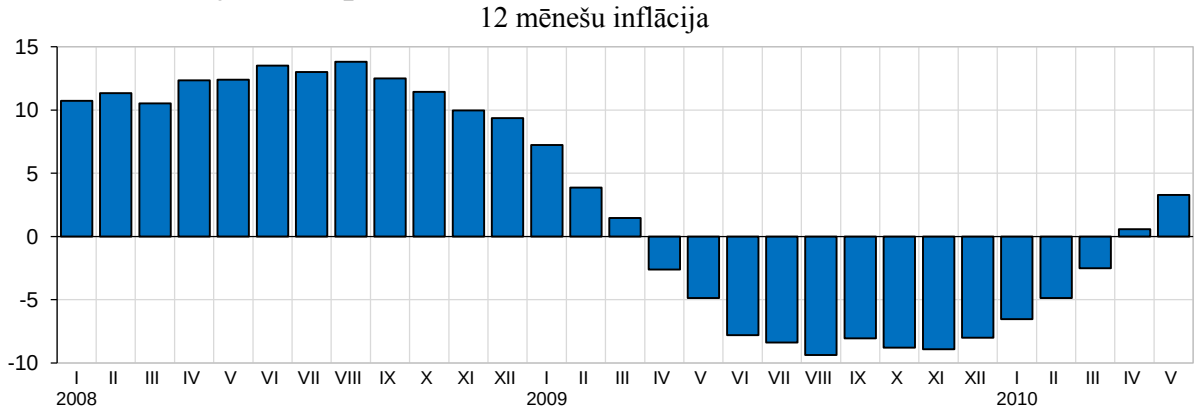

7.6.attēls. **Ražotāju cenu dinamika apstrādes rūpniecībā**

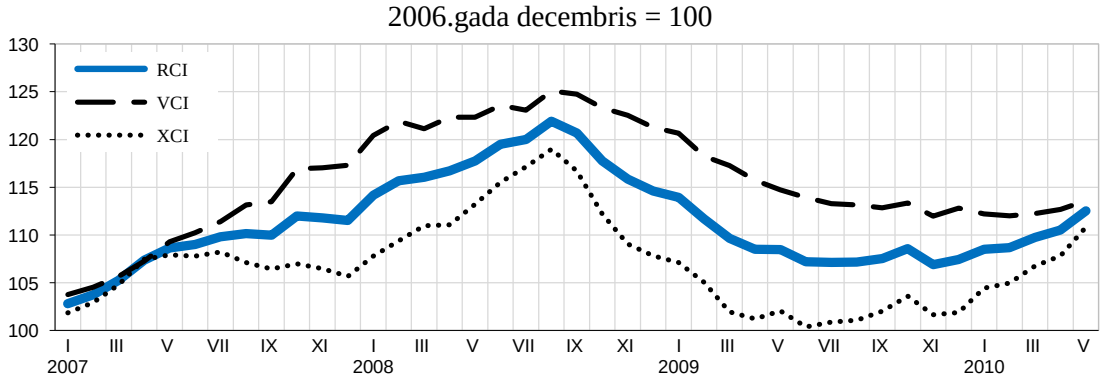

RCI – ražotāju cenu indekss, VCI – ražotāju cenu indekss vietējā tirgū realizētajai produkcijai,
XCI – ražotāju cenu indekss eksportētajai produkcijai

7.6.attēla turpinājums **Ražotāju cenu dinamika apstrādes rūpniecībā**

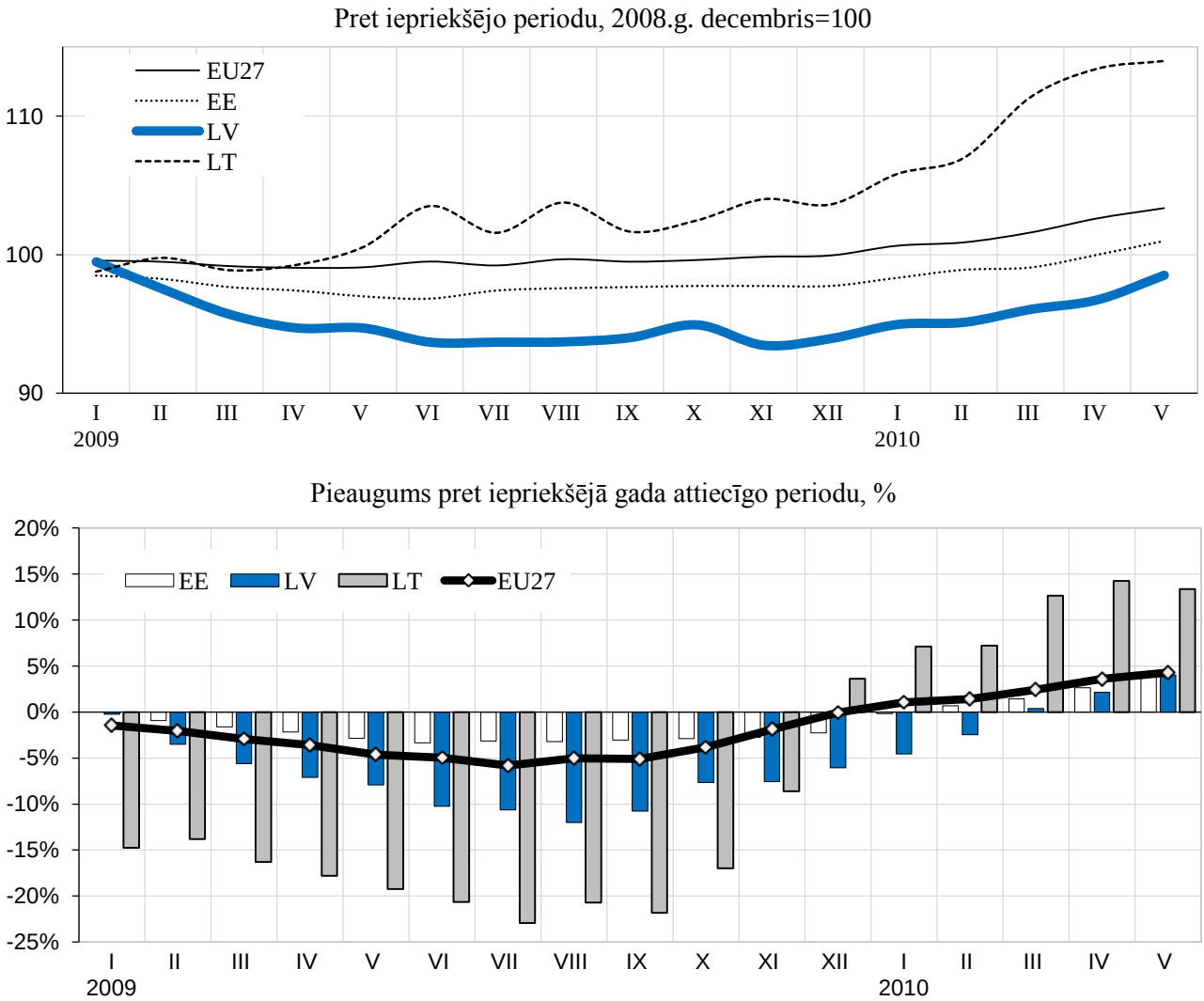

7.7.attēls. **Patēriņa cenu, ražotāju cenu un tirgus pakalpojumu pievienotās vērtības deflatora izmaiņas**, ceturkšņa izmaiņas pret iepriekšējā gada atbilstošo ceturksni, %

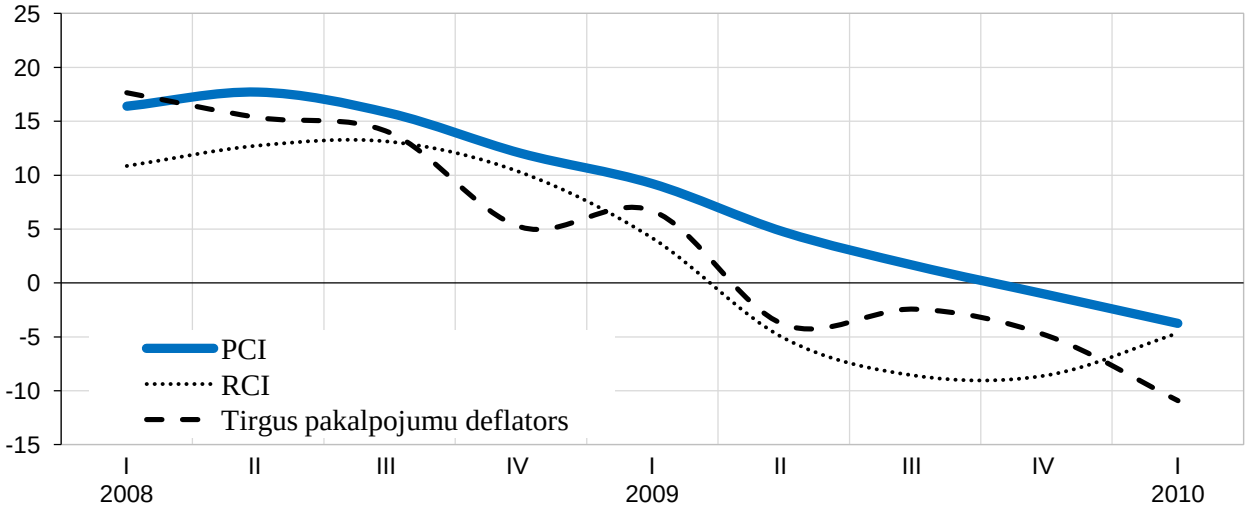

8. Prognozes

Tautsaimniecības attīstība

Turpmāko ekonomisko attīstību lielā mērā noteiks globālās ekonomikas reakcija uz finanšu krīzi un spēja atjaunot izaugsmi, kā arī Latvijas īstenotās ekonomikas atveseļošanas politikas efektivitāte.

Globālās ekonomikas atveseļošanās noris straujāk nekā tika prognozēts iepriekš, tomēr pastāv ievērojamas reģionālās atšķirības – lēnāk tā noris attīstītajās valstīs un straujāk vairumā jaunattīstības un attīstības valstu. Nākotnes perspektīvas ir jāvērtē piesardzīgi, ņemot vērā joprojām trauslās un nepastāvīgās finanšu sistēmas. Mazinoties atbalstošu makroekonomisko politiku ietekmei, vairākās attīstītajās valstīs pastāv bažas par valsts parāda līmeņa pieaugumu, kas var nelabvēlīgi ietekmēt banku sektoru. Galvenā politiskā prioritāte pasaules ekonomikā joprojām ir saistīta ar finanšu sektora atveseļošanu, ņemot vērā arī reālā sektora lejupslīdes pakārtoto ietekmi uz to. ES turpmāko attīstību var negatīvi ietekmēt arī vairāku valstu valdības sektora finanšu problēmas un nepieciešamība mazināt pārmērīgo budžeta deficītu, lai nodrošinātu valstu finanšu ilgtspēju.

Latvijas ekonomikā 2010.gadā vēl nevaram rēķināties ar vērā ņemamu ārējā pieprasījuma pieaugumu, bet iekšējais pieprasījums nepalielināsies, zemā investīciju līmeņa dēļ. Investīciju samazinājumu privātā sektorā galvenokārt ietekmēs joprojām apgrūtinātā piekļuve finanšu resursiem, kā arī uzņēmēju nogaidošais noskaņojums attiecībā uz nākotnes perspektīvām. Investīciju samazinājumu daļēji kompensēs valdības īstenotā politika finanšu resursu pieejamības uzlabošanai. Tāpēc kopumā IKP apjoms 2010.gadā var vēl par 3% atpalikt no 2009.gada līmeņa.

Turpinās uzlaboties neto eksports, t.i., samazināsies eksporta-importa deficīts. Augošais ārējais pieprasījums dos stimulu eksporta apjomu palielinājumam. Jāatzīmē, ka saistībā ar eksporta iespēju paplašināšanos atsākoties izaugsmei apstrādes rūpniecībā, palielināsies starppatēriņa preču imports. Savukārt iekšējam pieprasījumam saglabājoties relatīvi zemā līmenī, tiks kavēts straujš importa palielinājums.

8.1.attēls. **IKP no izlietojuma puses**
(2005.gada 4.ceturksnis = 100)

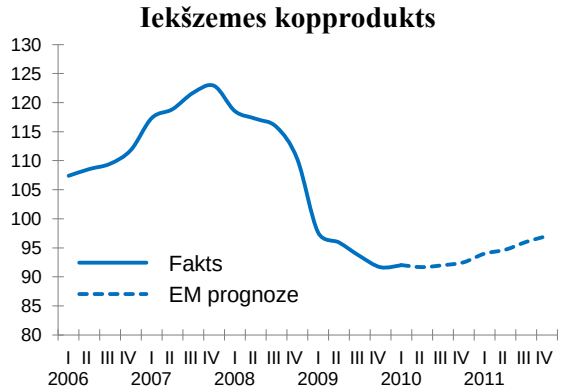

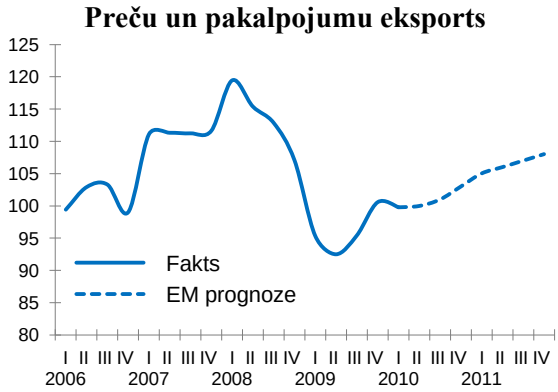

8.1. attēla turpinājums

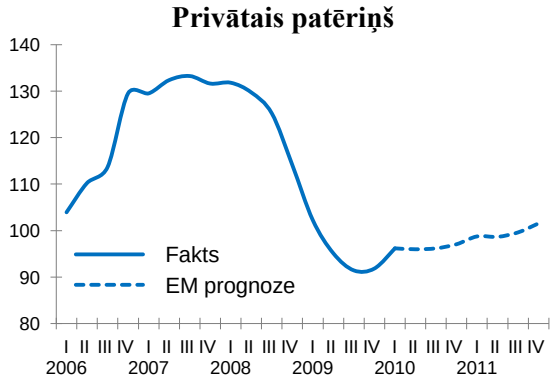

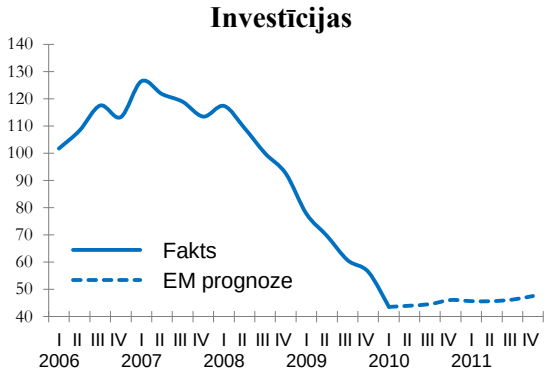

Nozaru griezumā 2010.gadā IKP samazinājumu galvenokārt noteiks būvniecības sašaurināšanās. Arī tirdzniecībā un atsevišķās komercpakalpojumu nozarēs izlaides apjomi būs zemāki nekā 2009.gadā. Valsts budžeta izdevumu samazinājums tiešā veidā atsauksies uz sabiedrisko pakalpojumu nozari (valsts pārvalde, veselības aprūpe un izglītība). Savukārt pieprasījuma pieaugums ārējos tirgos dos pozitīvus izaugsmes stimulus eksportspējīgām nozarēm, galvenokārt apstrādes rūpniecībai, kā arī transporta un sakaru nozarei.

8.2.attēls. **Nozaru attīstības tendences**
(2005.gada 4.ceturksnis = 100)

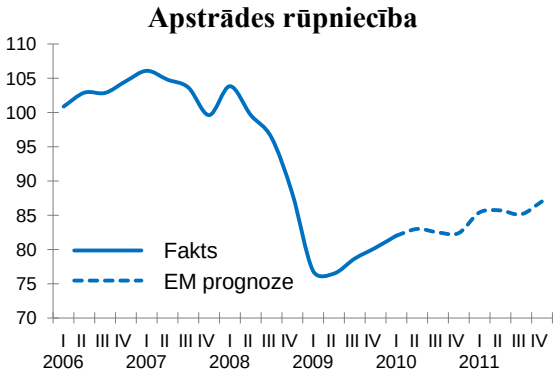

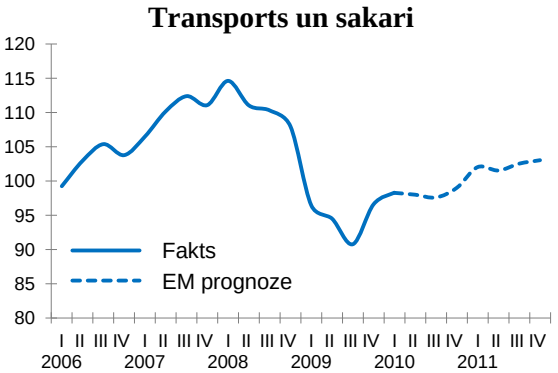

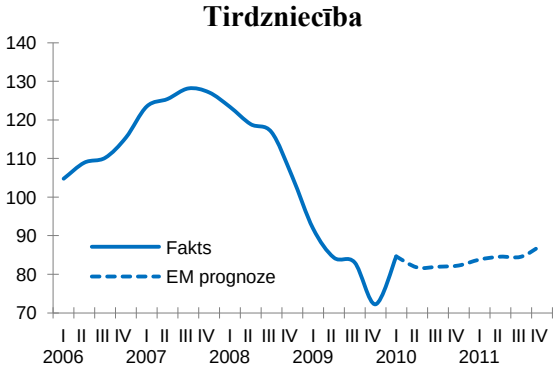

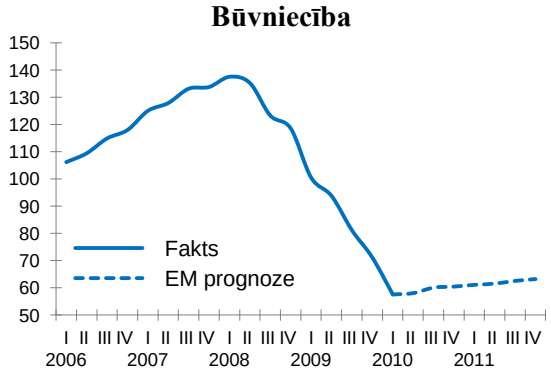

Ekonomikas augšupeja Latvijā var atsākties 2011.gadā ar nosacījumu, ka pasaules finanšu tirgi būs pilnībā stabilizējušies un atjaunosies kreditēšana, kas dotu pozitīvu stimulu kā pašmāju uzņēmējiem, tā arī nodrošinās ārējā pieprasījuma pakāpenisku pieaugumu preču un pakalpojumu eksporta partnervalstīs. Tādējādi

2011.gadā sagaidāma uz eksportu orientēto nozaru straujāka attīstība. Tajā pašā laikā atjaunojoties iekšzemes pieprasījumam, paredzams, ka pozitīvas izaugsmes tendences būs vērojamas arī uz iekšējo tirgu vērstās nozarēs. Ekonomikas ministrija prognozē 2011.gadā IKP pieaugumu par 3%, salīdzinot ar 2010.gadu.

8.1.tabula. **IKP dinamika**, % pret iepriekšējo gadu

	2008	2009	2010	2011
IKP no izlietojuma puses	**-4,2**	**-18,0**	**-3,0**	**3,0**
Privātais patēriņš	-5,2	-24,0	1,0	3,3
Valsts patēriņš	1,5	-9,2	-6,5	-1,0
Kopējā pamatkapitāla veidošana	-13,6	-37,3	-30,3	2,5
Eksports	2,0	-15,5	5,0	6,0
Imports	-11,2	-35,5	5,9	2,2
IKP pa nozarēm	**-4,2**	**-18,0**	**-3,0**	**3,0**
Primārās nozares	0,5	3,0	1,0	4,3
Apstrādes rūpniecība	-6,5	-19,2	5,0	5,0
Elektroenerģija, gāzes un ūdens apgāde	-2,4	-7,2	9,4	0,4
Būvniecība	-2,6	-33,6	-29,1	4,5
Tirdzniecība	-8,4	-29,0	-0,3	3,3
Transports un sakari	0,5	-14,8	2,5	4,4
Sabiedriskie pakalpojumi	1,3	-6,3	-9,2	1,3
Citi komercpakalpojumi	0,0	-5,5	-4,0	2,1

Lai sagatavotu izsvērtākas ekonomikas attīstības prognozes, tika aptaujātas nozaru asociācijas un lielākie rūpniecības uzņēmumi. Aptaujas ietvaros nozaru asociācijas un uzņēmēji sniedza atbildes par savas darbības novērtējumu 2010.gada 1.ceturksnī par saražotās produkcijas vai sniegto pakalpojumu apjomiem, cenām, nodarbināto skaitu uzņēmumā un konkurētspēju iekšzemes un ārējos tirgos, kā arī prognozes par 2010.gadu kopumā saražotās produkcijas vai sniegto pakalpojumu apjomiem, eksporta pasūtījumiem gan uz Eiropas Savienības valstīm, gan uz NVS valstīm, cenām, nodarbināto skaitu un investīcijām. No nozaru asociāciju un uzņēmumu puses tika norādīti arī galvenie ražošanu vai pakalpojumu sniegšanu ierobežojošie faktori un valdības neatliekamie pasākumi nozares sekmīgas attīstības veicināšanai.

Izvērtējot nozaru asociāciju un uzņēmēju sniegtās atbildes, jāsecina, ka aptaujāto uzņēmumu optimisms par uzņēmuma nākotni pakāpeniski palielinās, un ir tieši saistīts ar eksporta pieaugumu. Tiek prognozēts, ka vislielākais eksporta pieaugums var būt uz ES tirgiem. Vairums aptaujāto uzņēmumu 2010.gadā plāno palielināt saražotās produkcijas vai sniegto pakalpojumu apjomu. Nedaudz vairāk kā puse no aptaujātiem uzņēmumiem 2010.gadā paredz saražotās produkcijas cenu pieaugumu. Attiecībā uz nodarbināto skaitu uzņēmumos, tiek prognozēts, ka tas paliks nemainīgs. Vairāk kā 60% no visiem aptaujātajiem uzņēmumiem 2010.gadā plāno veikt investīcijas sava uzņēmuma attīstībā. Attiecībā uz uzņēmumu konkurētspēju vairāk

kā puse aptaujāto norādīja, ka pēdējo trīs mēnešu laikā uzņēmumu konkurētspēja nav mainījusies.

Galvenie ražošanu ierobežojošie faktori ekonomikā pašlaik ir zemais pieprasījums, apgrozāmo līdzekļu trūkums, augstās ražošanas resursu cenas un ievērojamais ēnu ekonomikas īpatsvars tautsaimniecībā.

Aptaujātie nozaru asociāciju un uzņēmumu pārstāvji sekmīgai nozares un uzņēmuma attīstībai norāda, ka valstij būtu nepieciešams veikt pasākumus vietējā tirgus aizsardzībai no zemas kvalitātes produkcijas, izveidot efektīvus nodokļus uzņēmumiem, kas atbalsta sporta, kultūras vai sociālās nozares, veikt investīcijas lielu sabiedrisku objektu celtniecībā, stimulēt ražošanas kapacitātes saglabāšanu vai palielināšanu iekšējā tirgū, samazinot pievienotās vērtības nodokli un paaugstinot neapliekamo minimumu, samazināt ēnu ekonomikas īpatsvaru tautsaimniecībā un veicināt ES struktūrfondu naudas izmantošanu strādājošo kvalifikācijas celšanai.

Darba tirgus

Lai arī jau ir vērojamas pirmās pozitīvās tendences, tomēr situācija darba tirgū 2010.gadā saglabāsies saspringta. Kopumā 2010.gadā nodarbināto skaits samazināsies (par 6,5%). Lai gan pieprasījums pēc darbaspēka saruks, bezdarba rādītāji 2010.gadā vairs nepasliktināsies, jo samazināsies ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits. Situācija darba tirgū stabilizēties 2011.gadā, kad sagaidāms nodarbināto skaita pieaugums, bet tas būs mērenākos tempos nekā izaugsme, jo izlaides pieaugums balstīsies ne tikai uz nodarbināto skaita palielinājumu, bet arī uz produktivitātes kāpumu.

Kopumā nodarbināto skaits vecuma grupā no 15-64 gadiem atbilstošās vecuma grupas iedzīvotāju skaitā 2010.gadā vidēji varētu veidot 57,9%, bet 2011.gadā palielināties līdz 58,9%. Iedzīvotāju nodarbinātība turpinās pieaugt arī nākamos gados un 2015.gadā iedzīvotāju nodarbinātības līmenis varētu būt 65-67% robežās.

Atšķirībā no nodarbinātības, bezdarba rādītāji varētu uzlaboties nedaudz straujāk, ko galvenokārt noteiks ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaita samazinājums. Paredzams, ka jau šogad ik ceturksni bezdarba līmenis varētu samazināties. Tomēr neskatoties uz to, 2010.gadā vidējais bezdarba līmenis varētu būt nedaudz augstāks kā 2009.gadā un veidot aptuveni 17 procentus.

Arī 2011.gadā bezdarba līmenis turpinās mazināties. To galvenokārt noteiks iedzīvotāju ekonomiskās aktivitātes pieaugums un 2011.gadā vidējais bezdarba līmenis var sasniegt 14 procentus.

Sagaidāms, ka straujāk no krīzes radītām sekām atkopsies tādas nozares kā apstrādes rūpniecība, transports un sakari un primārās nozares. Paredzams, ka apstrādes rūpniecības nozarē jau 2010.gadā darbaspēka pieprasījums varētu palielināties par aptuveni 2%, bet transporta un sakaru nozarē par aptuveni 0,8 procentiem.

Lai gan paredzams, ka primārās nozarēs izaugsme varētu atsākties jau 2010.gadā, tomēr tā vairāk būs balstīta uz produktivitātes pieaugumu, tādejādi gaidāms, ka arī

2010.gadā darbaspēka pieprasījums joprojām samazināsies, salīdzinot ar 2009.gadu. Bet, sākot ar 2011.gadu, nodarbināto skaits primārās nozarēs pakāpeniski varētu palielināties.

8.3.attēls. **Darba tirgus attīstības tendences**

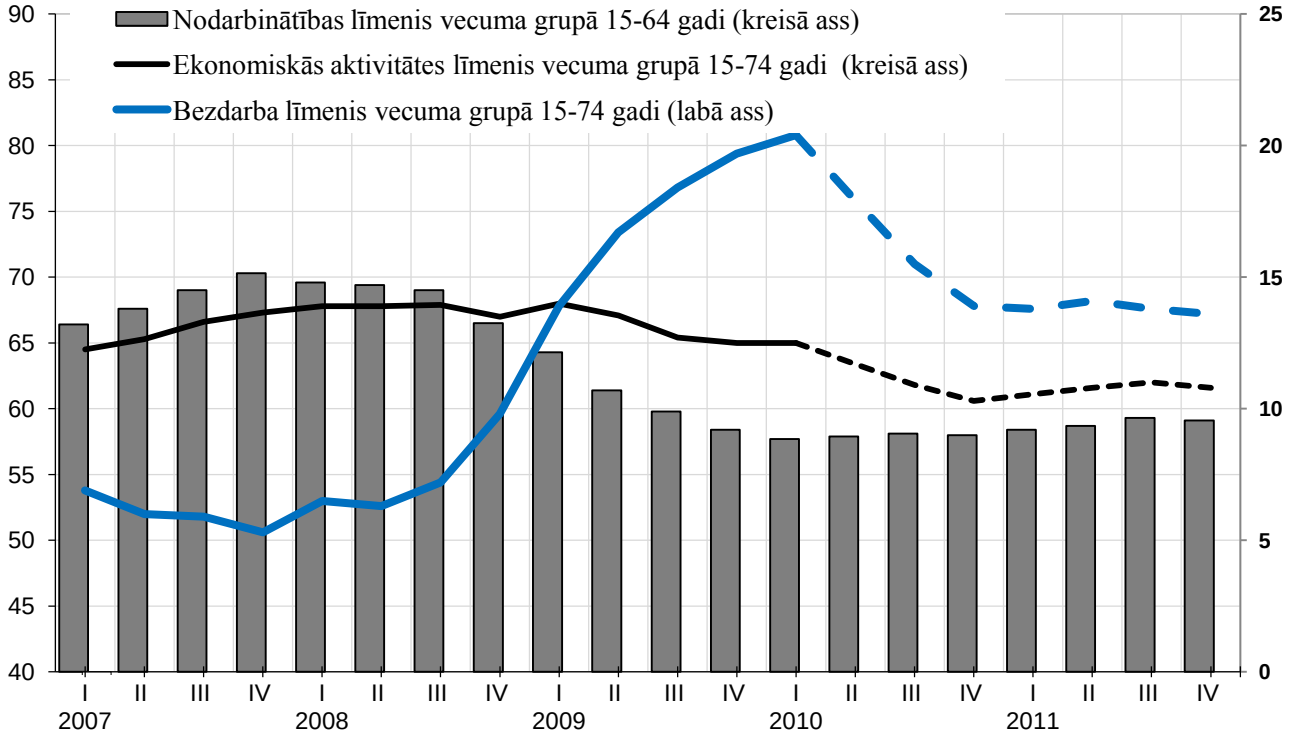

*līdz 2010.gada 1.cet. atspoguļoti faktiskie dati

Sagaidāms, ka arī 2010.gadā darbaspēka pieprasījums turpinās samazināties būvniecības nozarē un publisko pakalpojumu sektorā. Būvniecības nozarē darbaspēka pieprasījuma samazinājumu galvenokārt noteiks sarūkošie būvniecības apjomi. Darbaspēka pieprasījums nozarē varētu atsākt pieaugt tikai sākot ar 2011.gada 2.ceturksnī un līdz pat 2012.gadam darbaspēka pieprasījuma pieaugums saglabāsies mazs.

Savukārt sabiedrisko pakalpojuma sektorā darbaspēka pieprasījuma samazinājumu galvenokārt noteiks sagaidāmie budžeta konsolidācijas pasākumi un plānotās reformas izglītības un valsts pārvaldes nozarēs. Turklāt budžeta izdevumu ierobežojumi neļaus palielināt nodarbināto skaitu vismaz līdz 2013.gadam un arī tad tas būs neliels.

Cenas

2010.gada marta, aprīļa un maija cenu izmaiņu dinamika vairs neliecina par deflācijas turpināšanos, kas bija raksturīga 2009.gada otrajā pusē. Privātais patēriņš vairs nesamazinās un tas vairs nav faktors, kas var būtiski noteikt cenu samazināšanos. Lielāka ietekme uz vidējo cenu līmeni var būt ārējiem faktoriem, kas saistīti ar izmaiņām pārtikas un degvielas cenās. Tāpēc pēc sezonālā cenu

samazinājuma, kas gaidāms vasaras mēnešos, rudenī var sekot cenu palielinājums un gada cenu kopīgās izmaiņas var būt tuvu nullei. Tomēr gada vidējais cenu līmenis 2010.gadā būs vismaz par 2 – 2,2% zemāks nekā vidēji 2009.gadā, jo to nosaka cenu samazinājums iepriekšējā gada otrajā pusē.

8.4.attēls. **12 mēnešu inflācija**

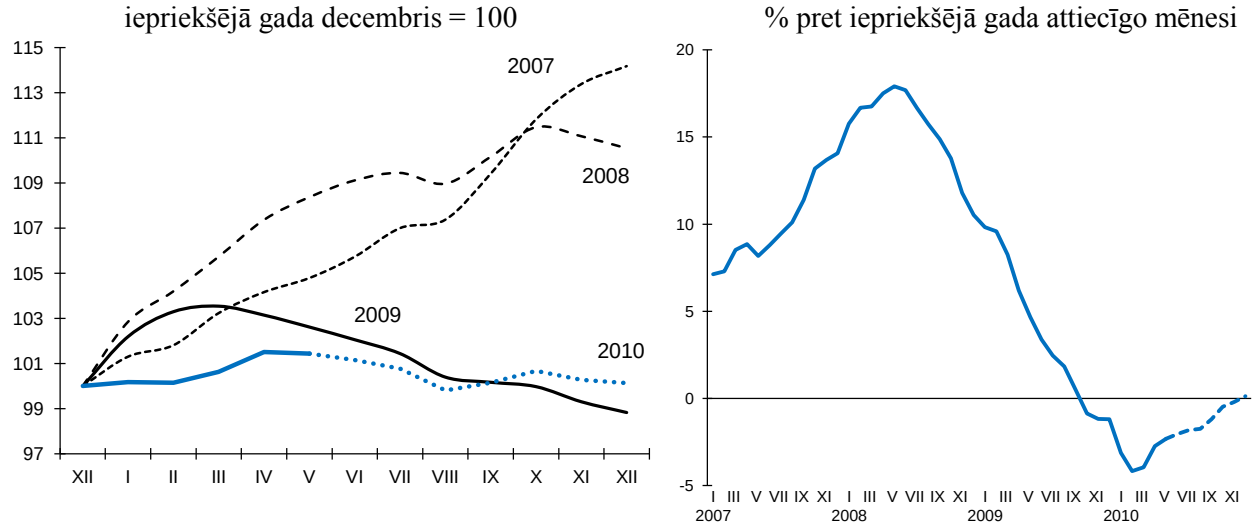

Turpmāko tautsaimniecības attīstību vidējā termiņā noteiks ne tikai izaugsmes atjaunošanās pasaules ekonomikā, bet arī Latvijas valdības īstenotās ekonomikas atveseļošanas politikas efektivitāte, kas būs noteicošie faktori, lai ātrāk atsāktos ekonomikas atveseļošanās.

Ekonomikas ministrs A.Kampars

Vīza: Valsts sekretārs – J.Pūce

08.07.2010. 11:16
10556
Jānis Salmiņš
janis.salmins@em.gov.lv, 67013112